HOROLOG
VAN
BONA

۲۱۳

GHEESTELYCKE
HOROLOGIE,

Aenwijsende de Maniere

Om behoorelijck ende met vreught te voltrecken de Christelijcke oeffeningen die t'elcken ende yder dagh voor-vallen.

Door den uytmuntenden Heere

JOHANNES BONA,

Generael van de Order van Cisteaux, Cardinael, &c.

Over-gheset uyt het Latyn

Door T. V. PRIESTER.

T'ANTWERPEN,
By de Weduwe van BARTHOLOMEUS FOPPENS, op de Eyer-Mert in de dry Monicken. 1698.

APPOBATIE.

DIt Gheestelijck Horologie, uyt het Latijn vertaelt, sal den Nederduydtschen Leser, dienstigh sijn, om den dagh in Godtvruchtige oeffeningen en zeden over te brengen.

Den 31. January 1680.

D. vander Myle.

VOOR-REDEN, VAN DEN AUTEUR, TOT DEN LESER.

DEse HOROLOGIE, goedtgunstighen Leser, hadd' ick voor mijn selven toe-ghemaeckt, op dat als wanneer de Sonne der Rechtveerdicheyt van boven daer op soude schijnen, sy my soude aenwysen den bequaemen tijdt om wel te doen 't ghene op sekere ende yder dagh voor-viel te doen. Maer eenighe van mijne vrienden in myne caemer komende, ende daer door snuffelende t'gene verborgen was, sijn sy oock ghevallen in dese Horologie, de welcke als sy aendachtelijck ende curieuselijck hadden doorsien, hebben sy voor eerst beginnen te pry-

ſen mijnen arbeyt, ende daer naer myte beriſpen om dat ick een ſaecke die vele konde nut weſen, niet gemeyn en wilde maecken, ende alleen die voor mijn ſelven verborgen hiel. Ten leſten door veel ſeggens ende hunnen raedt hebben ſy becomen dat ick dit ſchrift, hoedaenigh het zy, ſoude gemeyn maecken, het geneick noyt en hadde ghedaght, wanner het ſelve voor mijn eygen ſelven alleen maeckte.

Deſen Sonne-wijſer komt dan in't light, hoe-wel ſonder vercierſel ende met een rouw pinceel geteeckent, doch die niemant en kanſchaden maer vele profijtigh zyn. Het ſal ſijn light ſcheppen van de eeuwighe Sonne, door wiens ſtraelen beſchenen zynde, ſal het nacht ende dagh ſchynen aen de gene die waerachtigh zyn kinderen des lichts.

Doch den genen die wilt ſijne uren verdeylen naer den inhout van deſe Horologie, die moet weten, dat alle het gene hier voor-geſchreven is, vrywilligh is, ende voor ſoo veel aen te nemen als de diſcretie, de liefde oft de gehoorſaemheyt

ſal

ſal komen te raeden, op dat het gene is in-geſtelt voor de deught, by avontueren tegen de deught niet en ſtrijde. Ick hebbe ſommige Gebeden ghetrocken uyt de ſententien der Heylige Schriftuere, ſommige uyt de woorden der Heylige Out-Vaderen ende Godtvruchtige Schrijvers, ende de oeffeningen ende andere leeringen zyn gepluckt uyt den bloem-hof van verſcheyde Godtvruchtige Leeraers.

Soo miſſchien ſommige Ghebeden te langh ſchynen, gelijck by exempel in het verbreyden der affectien die langh ende breedt uytgedruckt zyn, die ſullen lichtelijck konnen verkort worden, ende met practijcke in korten tydt door-loopen.

Eyndelingh dit ſyn als de eerſte onderwyſingen voor de gene die eerſt beginnen, ende als eerſte beginſelen van Godtvruchtigheyt, in de welcke de ziele met Godts zegen vierighlijck ende ſtantvaſtelijck volherdende, ſal ſy allencxkens tot hooger dingen op-klimmen, ſoo langh tot dat ſy nu door-grondende de verholentheden van Godts wijsheyt, ende die

Smaeckende, haere genoeghte sal nemen in meer uytmuntender ende verhevender saecken. De naer-volgende Taefel sal u aenwysen de practijck ende gebruyck van desen Boeck, dogh de uytnemender ende onbekende manieren van oeffeninghen sal de Salvinge des Heylighs Gheest leeren. Godt wilt dese gratie overvloedelijck aen my ende alle de Lesers mede deelen.

TA-

TAFEL.

EERSTE CAPITTEL.

Van het beginsel des Daghs.

§. 1. *S Morgens als men op-staet.* Pag. 1.
§. 2. *S Een langer gebedt om 'smorgens te leſen.* 8
§. 3. *Een ander kort Gebedt.* 38
§. 4. *Derde Gebedt noch korter,* 46
§. 5. *Opwerpinge voor't beginſel des daghs.* 50

II. CAPITTEL.

Van het ghene den heelen dagh over-komt.

§. 1. *Vande volmaeckt heyt van elck werck.* 58
§. 2. *Van het leſen van Geeſtelijcke Boecken* 67
§. 3. *Van het Studeren.* 72
§. 4. *Van het lichaemelijck voetſel.* 77
§. 5 *Vanden uytwendigen handel.* 82
§. 6. *Practijck van de Goddelijcke tegenwoordigheyt.* 83
§. 7. *De maniere van een rechte intentie te maecken* 97
§. 8. *Van de daeghelijckſche oeffeninghe der deughden.* 108

§. 9. *Her-*

ken. Over-peyst dat hy is het eerste beginsel ende u leste eynde, ende sucht tot hem met devote affectien, op dat den wil, door het gewicht der bederffelijckheyt neder-gedruckt zijnde, niet en valle tot de liefde der creaturen. Gelijck de oogen des lichaems vroech geopent worden aen het sienelijck licht: alsoo moeten de oogen der ziele geopent worden aen het geestelijck ende goddelijck licht. Dan moet men oock schouwen dat het lichaem niet eer en ontwaecke als de ziele: want daer zijnder vele wiens ziele noch slaept als het lichaem waeckt, te weten, de welcke vele tijdelijcke affairen af-gedaen hebben eer sy hun herte tot Godt heffen: want den mensch wacker geworden zijnde, laet hem datelijck daer toe leyden daer hy meer toe genegen is. Die de wereldt ende de schepselen meer bemint als Godt, wort datelijck vervult met wereltsche gepeysen; maer die Godt voor

alle

alle dingen bemint, wort tot hem datelijck gekeert ende peyst op hem.

2. Stelt u den Hemel voor oogen als open, ende met een groote vlytigheyt des geests singht met de Hemelsche Geesten dien alder-heyligsten Lof-sangh: *Heyligh, Heyligh, Heyligh Heere Godt van Sabaoth, vol sijn de hemelen ende aerde van uwe glorie. Gebenedijt sy de H. Dryvuldigheyt ende de ongescheyde Eenigheyt. Wy sullen haer belijden want sy heeft met ons haere barmhertigheyt gedaen, myn herte heeft naer u gewenst in den nacht, ende met mijnen geest in mijn binnenste hebbe ick van 'smorgens tot u ghewaeckt, mijnen Godt, myn hope, myn liefde, ende mijnen all', oodtmoedelijck biddende dat gy met u menighvuldige gratie wilt besproyen het binnenste van mijn herte, ende dat ontsteken door het vier uwer liefde.*

3. Dese ende diergelijcke dingen seggende, staet rasselijck op, al oft het vier in't bedde gesteken waer. Het neerstelijck op-staen is van groot ge-

wicht, waer van by naer hanght de Goddelijcke beſoeckinge, ende den yver ende vreucht van den heelen dagh. Op geſtaen ſijnde, zegent u met het teecken des H. Cruys als met eenen krachtigen ende volmaeckten ſchilt tegen de liſten des vyants. Dan u ter aerde werpende aen-bidt Godt ſeggende, *Ick love, glorificere, ende aen-bidde u alder-heylighſte Dryvuldigheyt eenen Godt, ende mynen niet bekennende, verwerpe my onder alle de ſchepſelen, ende offere my op tot alle u wel-behaegen in den tijt ende eeuwigheyt.* Kuſt dan de aerde op dat gy u voor Godt belijdt aerde te weſen, ende in aerde haeſt ſult vergaen.

4. Als gy u kleedt over-peyſt dat den oorſpronck van de kleederen zijn de ſonden; ende terwijlen gy u bedde maeckt, hout dan ſoete t'ſaemen-ſpraken met Godt van verſcheyde acten van Geloof, Hope ende Liefde, waer van gy hier naer ſult een formulier vinden §. 5. U-ſelven hier naer meer

tegen-

teghenwoordigh ſijnde, reſolveert deſen dagh ſoo over te brengen oft het uwen leſten waere. Staet op van u ledige ſieckte der ſonden, ende haeſt u in den wech der deughden, ſoo lanck als heden genoemt wort, gelijck den Apoſtel ſeght. Stelt u vaſt voor niet meer te ſondigen, ende u te wachten van de gewoonelijcke onvolmaecktheden: alle cruys het welck u Godt ſal op-leggen patientelijck te draegen, niet ontſtelt te worden door menſchelijcke redenen, alleen voor oogen te hebben de eeuwigheyt.

5. Overleght het gene gy den heelen dagh ſult doen, ende offert dat Godt op met de alder-ſuyverſte intentie. Bereyt ende wapent u tot allen het gene u waerſchijnelijck ſal over-komen, over-leggende de plaetſen, d'affairen, geſelſchappen ende d'occaſien: ende als gy voor-ſiet de aenſtaende perijckelen van ſonden, onderſoeckt neerſtelijck door welcke

ke middelen gy u moocht vry houden van alle vlecke. Voor-schickt uwe wercken, ende de maniere die ghy in die sult onderhouden; wat gy sult doen, wat gy sult schouwen, wat woorden gy sult gebruycken, met welcke zedigheydt ghy sult handelen. Vernieuwt u beloften ende uwe goede oude propoosten, ende verweckt die acten van deughden die gy onder allen meest noodigh hebt.

6. Dit gedaen zijnde sult gy devotelijck ende met eerbiedinge lesen een van de naer-volgende gebeden, 't zy de lanckste, is't dat gy niet seer belet en zyt, 't zy de kortste naer uwen staet, sorge, ende affairen die u voorvallen. Sy behelsen elck seven acten. Den eersten is de Aenbiddinge, de welcke bestaet in de vereeringe ende herkenteniſſe van de Goddelijcke Majesteyt, ende in een protestatie van onse volle onderwerpinge aen hem ende sijne opperste Heerelijckheyt,

heydt. Den tweeden, de danckbaerheyt voor alle de weldaden in het gemeyn ende particulier, besonderlijck voor de bewaeringe van den voorleden nacht. Den derden, de droefheyt over de sonden, met een vast voornemen van beteringe. Den vierden, versoeckinghe dat u Godt dien dagh wilt bewaeren, ende sijn welbehaegen in u uyt-wercken. Den vyfden, d'offerande van u selven ende van alle uwe wercken, woorden, affectien, gepeysen, roeringen, met een rechte meyninge ende vereeninge van uwen wil met den wille Godts. Den sesden de aenroepinge van de H. Moeder Godts, alle Engelen ende Heyligen, besonderlijck uwe Bewaerders. Den sevenden, een versoeckinge voor alle staeten van menschen, voor levende ende dooden.

§. II.

Een langer gebedt om 'smorgens te leſen.

AENBIDDINGHE.

ALmachtighen eeuwigen Godt, Koninck van Hemel ende aerde, ende Schepper van alles, ick u onweerdighſte Schepſel oodtmoedelijck geworpen voor uwe Majeſteyt in het diepſte van mijnen niet, gehecht aen de aerde daer gy my van ghemaeckt hebt, ende in de welcke ick ſal weder-keeren, aenbidde u met alle de meeſte affectie, aendachtigheyt ende eerbiedinghe die ick wete ende vermach. Maer in het welcke ick onbreke, is, dat ick u niet en kenne, noch mijne affectie en is niet genoeghſaem om uwe oneyndigheydt, ſoo het behoort, te erkennen: vervullet ghy dan, ô onverſcheyden Dryvuldigheyt. Want ſoo ick u kende, ende eenighſints begrepe de verheyent-

heventheydt der rijckdommen uwer wijsheyt ende wetenſchap, dan ſoude ick u volcomelijcker aen-bidden, ende met het heel Hemelſch-heyr ſingen den Lof-ſang uwer glorie. Maer mijn ziele verrot in my om dat myn ballinghſchap van dagh tot dagh verlenght wort, ende myn ziele walcht haer over myn leven, als ick myn ſelven daegelijcks ſegge: waer is mynen Godt? want wie ben ick wormken der aerde, verwyt der menſchen, dat ick mijn aenſicht derve om hoogh tot u heffen ende aenſchouwen de hemelſche hoogheyt? nochtans ben ick verblydt dat ick ſonder u niet en ben, niet en vermach, noch ick en wenſche jet te weſen noch jet te vermogen als van u hangende. Ende daerom allen oogenblicken van mijn ballinghſchap met de leeghſte verworpinge der ziele ende lichaems ſoecke ick u te aen-bidden, ende tot voldoeninge van mijne kranckheyt offere u op allen de aenbiddingen van mijnen Heere

Heere JESUS-CHRISTUS, van de H. Maeget, van de Engelen, ende alle Uytverkoren, ende door hunne affectie ende eerbiedinge aen-bidde ick u. Och! oft alle levende tonge gelijck een penne van eenen die ras schrijft altijdt ende over-al blydelijck uyt-druckte, ende alle hert aen u op-wierpe dese woorden soeter als honinch ende honinch-raet *Ick aenbidde u.*

DANCKBAERHEYT.

AEn u zy lof, aen u zy danckseggінge; Heere Godt, om dat ghy my van den beginne, ende voor alle eeuwen, sonder eenighe mijne voor-gaende verdiensten, voorschickt hebt gelijckformich te worden aen het beeldt van uwen Sone; ende op dat ick de saeligheydt becomen soude, hebt gy seer wijsselijck noodige middelen voor-bereyt. Want al is't saecken dat my onbekent is oft ick liefde oft haet weerdigh ben, ende dat alles

wort

wort onseker gehouden tot het toekomende; soo hope ick nochtans op uwe oneyndige goedtheyt dat ick sal wesen een vat van bermhertigheydt door de verdiensten van JESUS-CHRISTUS mijnen Heer. Ick gebenedyde u Vader, Heer van Hemel ende aerde, want als het u belieft heeft soo hebt ghy alles van niet geschaepen, om kennelijck te maecken uwe macht. Maer gy hebt gewilt dat ick soude geboren worden op uwen geschickten tijt van Christelijcke ouders, door wiens sorge ende neerstigheyt ick onderricht ben in het recht geloof ende goede zeden. Ende oock de Engels hebdy geesten gemaeckt tot mijnen dienst, op dat sy my souden gaede slaen in myne wegen, ende bewaeren van alle ontallijcke quaeden ende perijckelen. Ende allen het gene gy geschaepen hebt, bewaert gy gelijck door een gedurige scheppinge, want het behoort u al toe, ende my bewaerdy allen oogenblicken als in

eenen

eenen bondel der levende. Want gelijck de Sonne onder-gaende dit licht vergaet, soo oock ghy uwe hulpe ontreckende moet dit heel getuygh vande werelt vallen. Maer aengesien dat het heel menschelijck geslachte om de sonde van onsen eersten Vader ellendighlijck verloren was, gemerckt dat gy den verloren mensch in der eeuwigheyt soude hebben konnen verdoemen, hebdy liever gehadt bermhertigheyt te toonen aen de katyvige; ende wat een bermhertigheyt? om eenen knecht te herkoopen hebt ghy uwen Soon gelevert. Soo bedancke ick u oneyndige bermhertigheyt soo veel als ick vermach over de overvloedige herkoopinge door de welcke ghy ons verloren zijnde, u geweerdicht hebt ons te gemoet te komen door uwen selven Soon die gestorven is om onse boosheden, ende verresen om onse rechtveerdighmaeckinge, ende nu sittende aen u rechterhandt, spreckt hy voor

voor ons, van u gheſtelt zynde Rechter over levende ende doode. Voorwaer groot ſijn de weldaeden die hy ons gedaen heeft in ſijn aen genomen menſchelijckheydt, want hy heeft de Sacramenten in-gheſtelt, door de welcke wy gewaſſchen, gheſuyvert, verſterckt. ghevoedt, ende bereyt ghemaeckt worden tot het eeuwigh leven: hy heeft ons oock door exempels ende leeringe onderweſen, op dat wy Heyligh ende onbeſmet moghen zijn in ſijne tegenwoordigheyt. Nochtans, ô Alder-rechtveerdighſten Godt, en komt aen een yder niet te baet de alder-krachtighſte verloſſinge van Chriſtus: want daer zijn veel ongeloovige uwe vyanden, die het Evangelie van uwen Soon oft niet en weten oft verachten. Maer gy hebt gewilt dat ick ſoude geboren worden in uwe H. Kercke, buyten de welcke geen ſaeligheyt noch leven en is: ende gy hebt my ſienelijck ghemaeckt

in

in u huys, om op te gaen tot uwen autaer, om aen u op te offeren een sacrificie tot reuck der soetigheydt. Ende als ick wanckelbaerigh was tot twee kanten, soo hebt ghy van den Hemel gedondert, ende door uwe stemme mijn herte beroert, op dat ick u volgen soude door de paden der rechtveerdigheyt, door den wech des gheestelijcken staet. Daer-en-boven hebt gy my een lichaem bereyt bequaem tot de geestelijcke oeffeningen, ende door u jonste hebbe ick verkregen een goede ziele. Dickwils hebbe ick gedreven geweest om te vallen, maer gy hebt my ontfangen. De quaeden hebben my omvangen, van de welcke geen getal en is, maer ghy hebt my verlost. Myne vyanden hebben my stricken geleyt, maer gy die gebroken hebbende hebt my uyt die geruckt. Daer en is geen eynde: is't dat ick wil verhalen alle de goederen die gy my gedaen hebt, van de welcke veel verborgen zyn en de welc-

welcke daegelijckx noch vermenichvuldicht worden, tot dat ick kome tot den hoop van alle goederen, tot de glorie die gy bereyt hebt voor die u beminnen. Voor alle deſe bedancke ick u, beſonderlijck dat gy my deſen nacht bewaert ende bevryt hebt: ende oock voor alle de gaven die gy mede gedeelt hebt aen elck ſchepſel: want op dat ick u beter ſoude dienen, alle het gene gy gemaeckt hebt, dat hebt gy begeert my profijtigh ende zaligh te weſen. Dat uwen naem dan inder eeuwigheyt gebenedyt ſy, ende dat aen u voor my danckbaerigh zijn alle de Engelen ende u Heyligen, ende u verheffen ſoo veel ſy connen, want ghy meerder zijt als allen lof.

BEROUW.

MAer wee my ellendigen, die ondanckbarigh zijnde aen ſoo veel weldaeden, niet op-gehouden en hebbe van te ſondigen, ende tegen u

te

te misdoen; want ick en hebbe uwen wille niet volbracht, maer overtreden alle uwe rechtveerdigheden, noch oock uwe wet bewaert. Het ongeluck van Caïn is over my gevallen, want ydel ende dolende hebbe ick van u wegh geloopen, sonder eynde tot de schepselen, wiens aengenaemheyt my bedrogen heeft.

Ende nu over-peyse ick alle myne alder-boosste wegen in de bitterheyt mynder ziele, ende ick bekenne myne beschaemtheden tot uwen lof: het is my leet uyt geheel mijn herte dat ick u vergramt hebbe, die ick boven al beminne, ende stelle vastelijck voor tegen u niet meer te sondigen, liever alle tormenten t'onderstaen, als iet vrywilligh ende wetende te bedrijven het welck u Majesteyt mishaeght. Versterckt doch Heere desen wille, ende gy die my gegeven hebt mijne boosheden te kennen, geeft oock dat ick de selve uyt ganscher herte versaecke: volmaeckt myne droefheyt,

heyt, geneeſt mijne flauwigheden door de medecyne der Penitentie, ende geeft dat ick mach voor mijne voorleden ſchulden voldoen. Maer aengeſien dat alle het gene ick ſoude konnen lijden niet weerdigh en is tot vergiffeniſſe van mijne miſdaeden, door de welcke ick u, mijnen Godt, vergramt hebbe, wiens grootheyt geen eynde en heeft: daerom offere ick u op de alder-bitterſte Paſſie van uwen Soon, de verdienſten van de H. Maget, ende van alle Heyligen, ende met die alle myne wercken ende myne ſuchten die u bekent ſijn. *Vergevet my Heer wort verſoent, luyſtert doch toe en doet het.* Want ick betrouwe op u goedtheyt, dat gy door de verdienſten van het dierbaer Bloedt van mijnen Saelighmaecker JESUS-CHRISTUS my ſult vergeven alle mijne boosheden, ende verleenen overvloedige gratie, door de welcke ick mijn leven ſal heylighlijck aen ſtellen, ende door de welcke ick tot het

eynde mijns levens u sal konnen volcomentlijck dienen.

VERSOECKINGHE.

BUyght neder u oore tot myn gebeden, Heere Godt mijnen toevlucht, ende bewaert my heden van den brieschende leeuw, bereet tot de proye, van den in-loop ende den middaghschen duyvel. Maeckt my kennelijck den wegh die ick moet door wandelen, ende leert my volbrengen uwen wil. Verleent aen mijn herte u te begeeren, begerende u te soecken, soeckende te vinden, vindende volcomelijck te beminnen, roeyt uyt my den geest der opgeblaesentheyt, ende bluft uyt de begeerten des vleesch: stelt een wacht aen mijnen mont, op dat ick met mijne tonge niet en misdoen. Geeft my verduldigheyt in den tegenspoet, geeft bedwinginge in den voorspoet, geeft de wereltsche saecken te verachten ende de Hemelsche te beminnen. Geeft my eenen walch

van

van all' het gene verganckelijck is noch jet te begeeren buyten u. Vermeerdert in my geloof, hope, liefde ende den treſoor uwer oodtmoedigheydt. Doet my genaecken aen dien trap der wetenſchap, tot den welcken gecomen is uwen Apoſtel, als hy ſeyde, dat hy niet en wiſte als Chriſtum ende dien gekruyſt. Leydt my in het pat van uwe geboden, ende het gene ghy van my ſoeckt gedaen te hebben, geeft my dat te weten. Ghy weet, Heere, wat dat ick van u moet vraegen, verleent my dat, die alleen alle dingen vermooght, want op u betrouwe ick, ende ick weet dat ick niet beſchaemt en ſal ghemaeckt worden.

OFFERHANDE.

DE vrees ende ancxſt bevangen my, als my te voren komen myn voorlede daegen in de welcke ick booſelijck gheleeft hebbe, drinckende het water van Egypten, door

het welck den dorſt niet gebluſt en wort, ende van u wegh vliedende gelijck een verleyde duyf geen herte hebbende. Nochtans ſal ick u aenſpreken, gemerckt ick ſtof ende aſſchen ben, ende myn geklach ſal ick voor u aenſchijn uyt-ſtorten, tot getuygeniſſe van een ſeer gequelt herte, ende waerſchouwinge van een vierige begeerte, door de welcke ick tot u ſoecke weder te keeren ende my ſelven u op te offeren tot eenen brantoffer in vereeninge van dat Sacrificie het welck op het Cruys voor my geoffert is. Dit is mijn over-groote hope in de welcke ick vaſt gheſteldt zynde, en ſal my niet ſchaemen op te ſtaen uyt het ſtof, ende te ſeggen: *Ontfanght my Heer, na u belofte, ende ick ſal leven, ende en verſtoot my niet met myn ſchande van myne verwachtinghe.* Voorwaer myn boosheden zijn menighvuldigh door de welcke ick de gramſchap verdient hebbe, maer menichvuldigher is u bermhertigheyt

heyt, wiens geen eynde en is, ende al is't dat ick onweerdigh ben uwe gratie, siet op het aensicht van uwen gesalfden Christus voor my hanghende aen het Cruys: want hy versoeckt vergiffenisse voor my door een onuytsprekelijck suchten. In hem ende door hem offere ick u op alle myn sonden, dat gy die door het heetste vier sijnder liefde wilt verbranden ende my wit maecken door sijn Bloedt. Naer alle mijn boose feyten die waerachtich de mijne zijn, offere ick u oock alle de goederen die in my te vinden sijn, die waerachtigh d'uwe syn: want gy hebt my gegeven het willen ende volbrengen, my voor-komende door uwe gebenedydingen, ende alle myn vermogen is van u. Soo levere ick u dan over mijne ziele, alle myn ingewant, mijn sinnen, mijn beenderen, op dat ghy my als u toe-behoorende gheheel besit, ende my vervult met blydtschap, door u aenschijn. Ontfanght my in't goet, met alle mijn

woorden, wercken, affectien, roeringen gepeyſen, oeffeningen in de vereeninge van die Offerhande door de welcke uwen beminden Soon hem ende alle het ſijne u op-gedragen heeft. Ende om dies-wille dat ick deelachtigh ben van alle de gene die u vreeſen, ſoo offere ick u op alle goederen die heden geſchieden ſullen in de ſtrydende Kercke, op dat ghy die geweerdicht te ontfangen tot vervullinge van mijne onvolmaecktheden. Ick wenſch dat allen het gene ick ſal ſpreken, allen het gene ick ſal doen ende peyſen u toe-come ende diene tot u meerder glorie, met alle de ſuyvere, ſimple ende Godt-formige meyningen die oyt gehadt heeft de H. Maget ende alle Heylighen, ende ſelfs den Heyligen der Heyligen onſen Verloſſer JESUS-CHRISTUS. Ende nu, ô Heere, offere ick u op allen het gene in my oft buyten my is, vernieuwende mijne beloften, op dat ick u geheel mach toe behooren, noch

noch eenigh schepsel in my iet besit. Want ghy sijt den aennemer mijnder ziele, ende gy hebt een teecken gheſtelt in mijn aensicht, op dat ick geenen lief-hebber als u ontfangen en soude. Ick levere my aen u dan over gelijck de pot-aerde in de handt van den Pot-backer, ende 't zy ghy my stelt een vat tot schande, 't zy tot eere, het is my glorieus genoech in u handen te weſen ende door de selve gehandelt te worden ghelijck het u belieft. Dat uwen wille in my, door my, ende van my geschiede soo in den tijt als inde eeuwigheyt.

Aenroepinghe van de Moeder Godts, ende de Heyligen.

O Alder-soetste Maghet Maria, Moeder Godts, ende van onsen Heere JESUS-CHRISTUS, toe-vlucht der sondaerē, ende Moeder der bermhertigheyt, ick bevele my heden ende altijt oodtmoedelijck aen uwe besondere beschermínge. Stelt my by

u, ende bevryt my van alle ſienelijcke ende onſienelijcke vyanden. Seght aen mijn ziele, ick ben u ſaeligheyt Beſtiert my uwen dienaer in alle mijn wegen ende wercken, vertrooſt my in alle mijn katyvigheden ende ancxſten, beſchermt ende bewaert my van alle quaeden ende peryckelen. Keert u aenſicht tot my als het eynde van mijn leven ſal aenſtaende ſijn, ende dat doch op die ſchroomelijcke ure uwen trooſt verblijde mijnen geeſt, want alle het ghene gy wilt ſoo in Hemel als op d'aerde, vermooght gy, want niemandt en kan uwen wille weder-ſtaen, door dien dat alle het gene ghy verſoeckt, ghy dat vercrijght van den Almogenden. Verhoort ende neemt dan aen mijne gebeden, ende en wilt my, op uwe bermhertigheydt betrouwende, niet verſmaeden. Siet, goethertighſte Maget, ick worpe my voor u neder, ende aenbidde uwen Soon in u, u voorſpraecke, ende gebeden verſoeckende,

op

op dat ghy voor my vercryght mijne ſonden te niet gedaen te worden, op dat ghy met mijn herte vereenight het herte van uwen Soon, op dat hy my beſitte ende my maecke eenen menſch naer ſijn herte.

Staet my oock by gy HH. Engelen, merck-teeckens van de Goddelijcke gelijckeniſſe, vol van wijsheyt, ende volmaeckt in ſchoonheyt, ſtaet my by: ende bevrydt my van den inloop der booſe geeſten, van't bedrogh ende liſten der vyanden. Ontſteeckt my met dat vier het welck den Heer gheſonden heeft op der aerde, ende begeert heeft ſeer ontſteken te worden. Ghy ſeven Geeſten die ſtaen by den Heer, altijt bereyt tot ſijnen dienſt, coomt my te hulpe in dit dal der traenen noch dwaelende; ſuyvert my van alle vlecke, ende ſtort in mijn ziele den glans der Heyligen, op dat wech genomen zijnde alle materie, ick geheel magh branden in de Goddelijcke liefde, ende in der eeuwig-

heyt met Godt eenen Gheeſt mach worden.

Gy S. Michiel Prince van het Hemels-Heyr, hulper van Godts volck, ende aen-nemer van de uytverkoren Zielen, die tegen den draeck gevochten, ende ſijnen verwinner gheweeſt hebt; comt tot mijn hulpe in deſen benauwden ſtrijt, die my, ongewaepent ende machteloos, van dien machtichſten vyant dagelijckx aen-gedaen wort, op dat ick hem ſterckelijck mach weder-ſtaen nu ende in d'ure mijnder doot. Komt doch te gemoet aen myn ziele, haeren af-ſcheyt nemende van deſen droevigen kercker mijnder lichaem, ende geleyt-ſe met u tot in het Paradys.

Ende gy mijnen Engel-bewaerder vol van gratie ende ſterckte, die altyt aenſchouwende het aenſicht des Vaders, my geduerich by-ſtaet, bewaert my van den aenval des duyvels waekende, ſlaepende, ende over-al waer dat ick ben. Ick bedancke u van uwe bewae-

bewaeringe, ende de liefde die gy my onweerdich betoont, ende ick bevele u heden ende dagelijckx mijn ziele ende lichaem. Ontwaeckt my ſuylende, trooſt my ſuchtende, verſterckt my vallende, ontlaſt my overlaſt ſijnde, helpt my in perijckel zijnde. Doet gelijck u den Vader bevolen heeft, ende ſlaet my gaede in alle mijne wegen, op dat ick mijnen voet niet en ſtoote tegen den ſteen. En verlaet my niet in mijnen leſten ſtrijdt geſtelt zijnde, ende weeſt my eenen beſonderen trooſt ſtervende, die my ſijt levende eenen ſaeligen byſtant.

Gegroet moet ghy-lieden weſen, ô Heyligen ende Vrienden Godts, geluckige inwoonders des Hemelrijckx, bewaerders ende geleyders van ons leven. Gegroet noch eens moet ghy-lieden ſijn, ende verheught u dat ghy-lieden geluckelijck over-gevaeren ſijnde de wilde zee der ſterffelijckheyt, geraeckt ſijt in de have

der geluckige ſtilligheyt, al-waer ghy-lieden ſonder ancxſt ſijt, weeſt doch gedachtigh uwe broeders die tot noch toe vaeren op deſe groote wyde zee, al-waer ſoo veel ſchroomelijcke monſters gereet ſijn met opene bachuyſen tot de proye. Treckt ons uyt de menige wateren ende uyt het ſlym der diepte, door de uytgeſtorte gebeden, tot hem den welcken heerſchappije heeft over de macht der zee, op dat hy de baeren mach kalm maecken ende de vloeden doen ſtillen. Ende gy lieden voor alle, mijne glorieuſe Beſchermers ende Patroonen ſtaet my by, want tot u lieden wort beſonderlijck myn ghebedt gheſtiert, op dat ghy-lieden my van alle quaeden door u hulpe wilt verloſſen. Ende ghy, ô Alderheylighſten N. N. aen wiens regel ick mijnen hals geboocht hebbe van mijn jonckheyt af: ghy die oock deſe maent oft jaer my voor eenen beſchermer toe-geſchickt zijt mijns levens. Ende ghy-lieden alle

alle Heyligen N. N. aen wiens beſcherminge ick my te voren bevolen hebbe, ende wiens feeſt wy heden vieren, comt my armen katyvigen ſondaer, ſittende in de duyſterniſſe ende ſchaduwe des doodts, te gemoet: ontbint de banden mijnder gevangeniſſe, op dat ick altijt mach gedachtigh weſen de geboden Godts om die te volbrengen. *Weeſt mijns genadigh, weeſt mijns ghenadigh ten minſten ghy lieden mijn vrienden*, kinderen van mijn Moeder die hier boven is, ende verloſt my van de getroubelde affectien, op dat ick magh leeren mijn ſelven af-ſterven, om hem alleen aen-te-kleven den welcken is het waerachtigh leven, de zaeligheydt mijnder ziele, ende mijnen bovenmaeten loon.

Gebedt voor levende ende doode

VErhoort het ghebedt van uwen Dienaer, ô Heere onſen Godt, bermhertigh ende ſaechtmoedigh, en-

de

de toont u aenſicht over u Kercke, de welcke ghy u gebouwt hebt door u macht, ende in de grootheyt van uwen arm. Verſlaet de ruggens haerder vyanden, ende dat ſy niet r'ſamen op en ſtaen die haer haeten. Bewaert haer in ruſte ende ſtilte tot het eynde des werelts, ende dat de poorten der hellen tegen haer niet en vermeeſteren. En weder-ſiet u volck niet dat gy u herkocht hebt door het dierbaer Bloedt uw's Soons, dat de H. Kercke doch blyve in heyligh-maeckinge, ende en ſtopt niet toe de monden die door ſangen u belijden, op dat alle volckeren bekennen dat gy Godt ſijt, ende behalven u geenen anderen. Vermeerdert in ons de ſuyverheydt des geloofs, ende de pure heyligheyt. Bekeert alle de ongeloovighe, roeyt uyt alle dwaelinge, op datter worde een koye ende eenen Herder. Het medelijden met den Roomſchen Paus, die gy hebt willen ſtellen over u Kercke, op dat hy door woorden

ende

ende exempels een yder mach voorlichten; geeft hem een blijdtſchap des herten ende peys in ſijne daegen, vermeerdert u glorie, ende verſterckt u volck. Dat hy weſe aen de kudde hem bevolen een formulier der rechtveerdigheyt, eenen ſpiegel der heyligheyt, een exempel der godtvruchtigheyt. Verleent aen de Cardinaelen van de Roomſche Kercke, dat ſy weſen het zout der aerde, ende het licht des werelts, ende gelijck een ſonne ſchijne in u huys. Verleent aen u Dienaers die ghy tot Aerts-biſſchoppen ende Biſſchoppen verkoren hebt, dat ſy mogen hun Prieſterdom ſonder beriſpinge bedienen, ende lof hebben in uwen naem. Verleent dat ſy door predicatien ende oeffeningen der goede deughden aen alle geloovige mogen voor-ſtellen een exempel van goede wercken. Staet doch by de Paſtoors, Prieſters ende de heele Clergie, op dat ſy oock machtigh ſijn in woorden ende wercken, dat

ſy aen niemant verargeringe en geven, dat ſy de ſuyverheyt beminnen, ende ſtantvaſtigh involgen het welcke vredelijck is. Weeſt oock genaedigh aen alle de Religieuſen, die gy voor u tot een erf-deel af-geſcheyden hebt uyt alle volckeren, op dat ſy door den nauwen wegh Chriſtum mogen volgen. Geeft hun een bloote armoede, een alder-ſuyverſte reynigheyt ende een volkomenſte gehoorſaemheyt. Maeckt dat een yder wel leve in ſijnen roep, ende hunne beloften ende regels neerſtelijck onderhouden. Dat de Prelaten ſorgelijck waecken over hun kudde in alle leeringe ende verduldigheyt. Beſonderlijck bidde ick voor deſe Vergaederinge tot de welcke gy my geweerdight hebt te roepen, op dat ſy magh voorts-gaen in geeſtelijcke inſtellingen, ende niet berooft en worde van de tijdelijcke hulpe. Sent ons byſtant van 't heyligh ende van Sion af beſchermt ons: geeft ons de waere liefde,

de, ende een over-een-kominge die u wel behaeght. Weeſt indachtigh alle die de welcke wercken in uwen Wijngaert, op dat haer ſpruyten hun uyt-ſpreyden tot de zee, ende haere ſcheuten over de heele aerde. Stort uyt u genaedigheden over alle de Coningen ende Catholijcke Princen, verſaemt hun door uwen peys, ende verrijckt hun door d'onderhoudinge uwer geboden. Maeckt dat ſy de gerechtigheyt beminnen, ende goede vonniſſen geven t'allen tyde. Dat ſy de goede loonen ende de quaede ſtraffen, ende geveſticht ſijnde door u beſcherminge blijde victorie mogen verkrijgen over de vyanden van 't H. Cruys. Geeft oock u hulpe aen alle de Magiſtraeten, op dat ſy door vreedſaemige gouverneringe de onderſaeten regeren, ende in alle hun vonniſſen u vreeſen, ende trachten u altijt te behaegen. Gedenckt oock, ô alder-goedertierenſten Vader mijne Ouders, Maeghden ende Bloedt-verwan-

wanten, ende oock alle de welcke my 't zy lichaemelijck oft Geeſtelijck gequeeckt hebben: wiens ſorge, ende alle het gene ſy tot mijnen dienſt gedaen hebben, vereenige ick met de alder-heylighſte wercken van uwen Sone, ende offere die u op tot uwen lof, ende hun eeuwighe ſaeligheyt. Maeckt dat ſy ſoo paſſeren door de tijdelijcke goederen dat ſy de eeuwige niet en verlieſen. Ghy die alles in bermhertigheyt beſtiert, verhoort my, u genaede aenroepende voor alle die in de kerckers, ende gevangeniſſe ſijn, voor alle de ſiecken, voor die ſijn in bekoringhe, benauwtheden, verlaetinge ende verdruckinge, voor die in doodelijcke ſonden verhart ſijn ende verrotten in hunne vuyligheden: voor die de welcke vervolginge lyden, voor die de welcke geſtelt ſijn in doots noot, oft in eenige groote ſwaerigheyt, op dat ſy door u overvloedigheyt, vryheyt, ſaeligheyt, trooſt, victorie, gratie,

tie, de gave des berouws, een geluckige doodt, ende remedie tegen hunne swaerigheden mogen vercrygen. Oodtmoedelijck bidde ick u oock, alderssaechtmoedighsten Godt, voor alle mijne vyanden die ick hertelijck beminne: voor die oock de welcke tot my quaede affectie oft booseu will' hebben, oft iet tegen my soecken uyt te wercken, voor de gene die ick oyt misdaen, oft onsticht, oft tot sonden aen-geleyt hebbe, oft die my door woorden oft wercken vergramt, oft tot de sonden gelockt hebben, op dat ghy die in alles wilt wel doen, ende voor de schande die sy my hebben aen-ghedaen, hun eere wilt weder geven, voor den achterklap goeden naem, voor den haet tegen my uwe alderheylighste liefde, ende voor alle quaet het gene sy tegen my gedaen hebben, wilt hun weder geven de tijdelijcke goederen tot hunne saeligheyt dienstich, ende het eeuwigh leven.

Maer

Maer die de welcke ick misdaen ofte ontsticht hebbe, bewaert ende beschermt hun van alle quaeden, ende stort in hun uwe gratie, op dat sy door een waerachtige beterniſſe ende eene goede biechte, vergiffeniſſe moghen verkrijgen van alle hunne sonden. Weest doch genaedich alle de menschen die gy geschapen hebt, ô Godt van alles, ende toont aen alle volckeren het licht uwer genaeden. Sent uwe vreese over de Barbarische Natien, op dat sy kennen geenen anderen Godt te weſen als ghy: ende mogen vertellen alle uwe wonderlijckheden.

Verlicht alle geslachten vervremt van het geloof, de Turcken, de Heydenen, de Joden, de Ketters, ende die af-gescheurt zijn, neemt het deckſel wech van hun herte, ende doet hun in-gaen in het huys van uwe H. Kercke.

Ick beweene voor u, ô Heere deſe mijne broeders die u niet en kennen:

nen : ende waer het my mogelijck, ck ſoude in u gelooven door alle unne verſtanden, door alle hunne villen ſoude ick u beminnen, door lle hunne crachten ſoude ick u die-nen. Staet oock by alle de gene die hun bevolen hebben in mijne on-weerdige gebeden, oft aen de welcke ick eenighſints verbonden ben: oock alle vrienden, huys-ghenoten, wel-doenders, Biecht-vaders, ende mijne overſten, oock die de welcke hun oyt aen mijne hulpe, ſorge ende bewaere-niſſe bevolen hebben, roeyt in hun uyt de voorleden ſonden, bewaert hun van de aenſtaende, bevrijt hun vande tdekomende. Dat u doch overwin-ne, eeuwigen Coninck, u bermher-tigheydt voor wie alles leeft, ende weeſt genaedigh aen alle af-geſtor-ven Zielen van mijn Ouders, Bloet-verwanten, Maegen, Vrienden ende Weldoenders, over de welcke uwen H. Naem aengeroepen is. Toont hun u aenſicht ende ſtelt in uwe te-

gen-

genwoordigheyt de gebeden van uwe Kercke, uwe Bruydt, de welcke tot u dagh ende nacht voor die sucht. Verloſt hun uyt den muyl des Leeuws, op dat sy mogen beginnen te singen, het nieuw liedeken, uwe getrouwe bermhertigheden, ende u t'saemen glorieus loven met de andere Heyligen in de eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

§. III.

Een ander korter Ghebedt.

TOt u, ô Alder-heylighſte Dryvuldigheyt eenen Godt, heffe ick mijne handen ende herte om hoogh, tot u van den welcken ick ben, door den welcken ick leve, ghevoele, ende verſtaen: tot u mijn opperſte goet, die ſijt mijn beginſel ende eynde, ende met alle mogelijcke affectie van alle de creaturen love ick u, glorificere ick u, ende aenbidde u met gantſcher hertē ende lichaem ter

aerde

erde geworpen, ende ſinckende tot in
het middelpunct der aerde ende van
nijnen niet, verwerpe my onder alle
de Creaturen. Gy ſijt weerdigh, ô Heer
alle eere, glorie ende danckſegginge,
want als ick niet en was hebt gy my
gheſchaepen naer u beelt ende gelijc-
keniſſe, ende als ick verloren was,
hebt ghy my herkocht door het
dierbaer Bloedt van uwen Soon, en-
de door de gratie des H. Geeſt
geheylight, van vele quaeden hebt gy
my bevrijt, ſondighende hebt gy my
gedoocht ende tot Penitentie ver-
wacht: daer en boven hebt gy my
gheroepen tot eenen geeſtelijcken
ſtaet. Voor deſe ende alle ontallijcke
weldaeden, de welcke gy my berm-
hertelijck betoont hebt, beſonder-
lijck dat ick deſen nacht geruſtelijck
ende geſont heb over-gebracht, be-
dancke ick u oodtmoedelijck, bidden-
de dat gy aen my mijne menichte en-
de grove ſonden wilt vergeven,
want ick bekenne die ende belijde die
met

met een vaſt voornemen van beteringe. Och oft ick u, die oneyndige liefde weerdigh ſijt, altijdt volkomentlijck bemint hadde, ende u noyt door ſoo menighvuldige ſonden ende onachtſaemheden vergramt en hadde! Over die elck ende al te ſamen rouwt het my uyt geheel mijn binnenſte, ende dat ſuyverlijck om u mijnen Godt ten hooghſten beminnelijck: vergeeft het my, ô Heer, ende druckt in my u heylighe vreeſe, een levende geloof, een vaſte hope, een brandende liefde. ende alle de deughden de welcke ick behoeve. Bewaert my heden van alle quaeden. ende leert my uwen wil volbrengen. Beſtiert alle mijn woorden, gepeyſen, ende mijne wercken tot uwe meerder glorie, ende ſaeligheydt mijnder Ziele, ende maeckt dat ick ſoo de ſchepſels ghebruycke dat ſy my niet af en ſcheyden van uwe liefde. De poorten van mijn ſinnen ſlaet die ſoo gaede dat daer niemant in trede als die van u geſonden is. Om

Om uwen t'wille mijnen Godt, al ick heden trachten alle ſonden ende gebreken te ſchouwen, beſonderijck klapperachticheyt, ende voorts te gaen in de deughden, beſonderlijck in de ootmoedigheyt. Geeft t'welck gy gebiedt, ende gebiedt dat u belieft. Ick geloof, ô Heer al dat gy my door uwe H. Kercke voor hebt geſtelt te gelooven, alle mijn hope ſtelle ick op u goetheyt, ende op de verdienſten van mijnen Heere Jeſus Chriſtus. Ick beminne u uyt alle mijn crachten, uyt gheheel mijn herte ende gheheel mijn ziele. Aen uwe wet ſal ick my gehoorſaemen totter doot toe, die ick ter liefde ende eere van u bereyt ben te onderſtaen op die ure als het u believen ſal: allen tegenſpoet ſal ick geerne van uwe handt ontfangen, alle vrienden ende vyanden wil ick om u ende in u beminnen, is't dat ick het anders doen, herroept my doch dwaelende ende dwinght tot u ſelfs mijnen wederſpannigen wille. Ick

vernieuwe noch eens mijne beloften die mijne lippen geſproken hebben, ende de ſelve offere ick u op met alle het ghene ick hebbe, ben, ende vermach. Ick offere u op de alderbrandighſte liefde van uwen Soon, de heyligheyt van de H. Maget, de ſuyverheyt van de Engelen, het geloof van de Patriarchen, de ſtantvaſtigheyt van de Propheten, den arbeydt van de Apoſtels, de pijnen van de Martelaers, de verduldigheyt van de Belijders, de ſuyverheyt van de Maeghden, ende de deughden van alle de Heyligen, op dat ſy die u behaegen, voor my tuſſchen-ſpreken, ende vervullen mijne onvolmaecktheydt. Al waert dat ick ſoo veel levens hadde alſſer ſterren in den Hemel ſijn, al waert dat ick alle de Rijcken ende Rijckdommen beſaete, die ſoude ick gheerne beſteden tot den dienſt van uwe Majeſteyt.

O Heere verſterckt deſen wille, ende verhoort het gebedt van uwen Dienaer.

aer. Ende gy oock mijne hope naer Godt, ô Alder-heylighſte Maget Maria, mijn genaedighſte Meeſterſſe ende Patronerſſe, ſtaet my by ellendigen ſondaer! Ick bedancke u, dat ick door u verdienſten ende byſtant tot deſe ure geraeckt ben. Ick bevele my heden ende daegelijcks aen uwe trouwe ende beſcherminghe.

Ontfanght my alderminnelijckſte Moeder tot uwen dienaer ende Sone onweerdigh, ende bevrijt mijne ziele van alle quaet, noch en verlaet my niet in de ure van mijne doodt. Verkrijght voor my vergiffeniſſe van alle mijne ſonden, verkrijght volkomen verſtervinge ende inkeeringe, op dat ick eenen menſch mach weſen naer u herte.

Ende gy H. Engel den krachtighſten ende getrouwſten bewaerder van mijne ziele, bevrijt my van alle de liſten der booſe vyanden, neemt wech alle de occaſien van ſonden, ſtort in my goede gepeyſen, beſtiert mijne

woorden ende wercken naer den wille Godts, beſchermt my inden leſten ſtrijt van mijn leven ende ſpreeckt altijt voor my. Ick bedancke u van uwe bewaeringe die gy aen my uwen onweerdighen onderſaet deſen nacht betoont hebt, ende t'ſaemen met u, aenroepe ick alle de hemelſche geeſten, op dat ſy in allen mijnen noot ende anghſt my willen byſtaen.

U aenroepe ick oock, ô Heyligen, alle Uytverkoren Godts, beſonderlijck ghy-lieden mijn alder-ſoetſte Patroonen, ende gemerckt ghy-lieden nu van uwe ſaligheyt geruſt zijt, wilt doch beſorght ſijn voor de mijne. Looft, gebenedijdt ende verheft met my ende voor my den Heere, ende verkrijght voor my gratie om hem volkomentlijck te kennen, ende hem te beminnen in den wegh, op dat ick hem daer naer met u lieden mach in der eeuwigheyt ghenieten.

Maer nu ſtorte ick noch eens voor u uyt mijn gebedt, mijnen Heere, mij-

mijnen Godt, ende bevele aen u alle de gene voor de welcke ick ſchuldigh ben te bidden, op dat ſy in allen hunnen noot gewaer worden uwen byſtant. Siet doch op u H. Kercke, ende wilt haer vrede geven, ende vereeninge t'ſamen met onſen Paus N. alle Biſſchoppen ende Paſtoors, ende heele Clergie: maeckt hun vierigh in uwen dienſt, op dat ſy met de kudde hun bevolen geraecken tot het eeuwigh leven. Siet naer de Coningen ende Princen ende alle Magiſtraeten, geeft hun wijsheyt ende eenſaemigheyt, ende den yver der rechtveerdigheyt ende Catholijcke Religie. Ick bevele u allen de Huys-genoten, Bloet-verwanten, Magen, Wel doenders ende Vyanden; verleent hun al te ſaemen ende yder het gene ghy weet dienſtigh te weſen naer ziel ende lichaem. Gheeft aen de bedroefde troоſt, aen de krancke geſontheyt, vergiſſeniſſe aen de ſondaers, volherdinge aen de rechtveerdighe, peys

aen de levende ende ruste aen de dooden. Amen.

§. IV.

Derde Ghebedt noch korter.

VErworpen voor den Throon uwer glorie, naer ziel ende lichaem, ô Alder-heylighste Dryvuldigheydt den Vader, den Soon ende den H. Geest, mijnen Godt ende all', ghelijck het maeckſel van u handen, in alles van u hanghende, met de meeste oodtmoedigheyt ende devotie die my mogelijck is, aenbidde ick u: ende uyt het binnenste mijnder herte bedancke ick u voor de schepginge, herkoopinghe, bewaereniſſe, HH. Sacramenten, roepinge tot den Geestelijcken staet, ende andere ontallijcke weldaden die gy aen my ende de heele werelt gejont hebt; maer besonderlijck voor dat ghy my tot het beginsel van desen dagh gesont bewaert hebt. Ick wensche dat duysent

der

er duyſende Hemelſche Heyren u
ienende, ende thien duyſent werf
nondert duyſende by u ſijnde, u van
nijnen t'wegen glorificeerden, ende
lle creaturen u t'ſamen loofden, en-
le uwen glorieuſten naem in der eeu-
wigheyt verheften! Maer aen my
en comt anders niet toe als ſchaem-
te, noch ick en derve mijn oogen
tot u niet op-heffen, om dat ick te-
ghen u gheſondicht, ende alle uwe
rechtveerdigheydt overtreden hebbe.
Vergheeft het my dan, ô Vader der
bermhertigheyt, want ick belijd'et,
ende aen-ſiet mijn droefheyt. Ick
verſaecke alle mijne ſonden, ick ver-
foeye alle mijn ondanckbaerheyt, en-
de ick wenſche liever te onder-ſtaen
alle pijne, als u noch te vergrammen.
Is 't dat ick noch valle geeft doch u
rechter-handt aen het werck uwer
handen, ende beſtiert mijn gangen
in uwe wegen. Neemt van my wech
al dat u mishaeght, ende geeft dat u
behaeght. Beſit my geheel naer u

wel-behaegen, ende verleent my een volmaeckt leven, in den gheestelijcken staet, op dat mijn blijschap mach vol wesen. Geeft dat ick aen u heden ende altijt leve, u alleen soecke, ende de reste verachte. Door-stort my met u geestelijcke soetigheyt, op dat ick u in alles ende over-al vinde, ende ten lesten door een geluckige doot ter liefde van u ende in u verdiene tot u te gheraecken.

Aen u, ô eeuwigen Godt, offere ick my geheel op ende alle de krachten van mijne ziele ende lichaem, ende alles wat in my ende buyten my is. Alle gepeysen, alle woorden, ende alle de wercken van desen geheelen dagh ende van mijn geheel leven ontfanght die, bidde ick u, vereenight zijnde met de wercken, woorden, ende gepeysen van uwen Soon tot u meerder glorie, ende saeligheyt van mijnen naesten: want ick stelle my vast voor oprechtelijck u te dienen om u alleen mijnen Godt, want van

u

u, in u, ende aen u sijn alle dingen, die sijt mijn opperste goet ende mijn laetste eynde. Toont aen my ende aen alle de gene voor de welcke ick bidden moet, den wech die wy moeten door-wandelen, verlost ons van alle quaet, ende gheeft aen de gestorven gheloovighe de eeuwighe ruste. Staet oock by, ô ghy hemelsche Borgers, ende ghy inden eersten, ô alderheylighste Maget Maria, naer Godt mijn eenige hope, ende bijstant: ende ghy mijnen Engel Bewaerder met alle de Heyr-krachten der Engelen, ghy-lieden oock mijne Patroonen, ende alle Godts uytverkoren helpt den behoeftighen, recht op den ligghenden, ende gheeft licht aen den vremdelingh in dit dal, ende aen die sit in de duysternisse hulpe ende volherdigheyt. Den vrede ende benedictie van onsen Heere JESUS-CHRISTUS, ende de kracht sijnder alderheylighste Passie, het teecken des H. Cruys, ende den triumphanten Tytel JESUS van

Nazareth Koninck der Joden, d'ongheschentheydt der alder-suyverste Maeghet Maria, de bewaeringhe der HH. Engelen, ende de ghebeden van alle de Heyligen, wensche ick te wesen tusschen my, ende alle mijn sienelijcke ende onsienelijcke vyanden heden, altijdt, ende inde ure mijnder Amen.

§. V.

Opwerpingen voor't beginsel des daghs.

Als ghy u kleedt. O Heere bekleedt mijne ziele met het bruyloft-kleedt van de liefde, de welcke bedecke de menichte mijnder sonden, ende verciert my met menighvuldigh cieraet der deughden.

Verleent aen mijn ziele de kleederen ende het vercierssel die haer beste staen op dat voor u ende de HH. Engelen niet en blijcke mijn mismaecktheydt.

Omgort mijne lendenen, ô alder-suyverste JESUS, met den bandt der

der suyverheyt ende reynigheyt, op dat ick lichtelijck mach doorloopen den wegh uwer Geboden.

Oeffeninge des Gheloofs.

ICk wete, ô Heere, dat'er gheschreven staet: Den rechtveerdigen leeft door het geloof: daerom stelle ick my vast voor te leven naer de regels van het geloof. Helpt my door uwe gratie, op dat ick soo leve gelijck ick geloove.

Versterckt ende vermeerdert mijn Geloof, want sonder het Gheloof ist onmogelijck u te behaeghen, ende in alle het gene my sal overkomen door het Gheloof gerust, versterckt, ende onberoerelijck sijnde, sal ick uwen naem glorificeren.

Ick offere u op, mijnen Godt, mijn leven, ende mijn bloedt voor de verzekeringe ende de getuygenisse des Geloofs: want het is waerachtelijck dat ghy veropenbaert hebt, ende dat wensch ick tusschen 't vier ende de de-

gens ſtantvaſtelijck met u gratie te belijden.

Oeffeninghe van Hope.

HEere, op u hebbe ick betrouwt ende inder eeuwigheydt en ſal ick niet beſchaemt ghemaeckt worden. Ghy ſijt mijnen helper ende den bewaerder mijns levens, door u ſal ick heden verloſt worden van alle perijckel ende tentatie, ende door mijnen Godt ſal ick den muer overklimmen.

Ghy hebt het geſeyt, ô Heer, ende het is alſoo: ſonder my en kont ghy niet doen; Dus en betrouwe ick op mijn ſelven niet, want ick en ben niet, maer op u is alle mijn betrouwen, want ghy zijt mijn ſaeligheyt, mijnen toevlucht ende mijne ſterckte.

In alle ſwaerigheyt die ghy, ô alder goedertierenſten Vader my ſult laeten over-komen, ſal ick op u betrouwen: want ick ben ſeker, dat al waert dat ick in de helle verſmoort

lagh

lagh, ghy my daer uyt sult verloffen.

Oeffeninge der Liefde.

O Soetigheyt mijnder herte, ende leven mijnder ziele, mijnen Heer mijnen Godt, ick wete dat gy oneyndelijck beminnelijck sijt, ende eeuwige liefde weerdigh. Och oft ick u met sulcken konde beminnen: ick ben verheught dat ghy u selven met alsulcken bemint, ende die uwe liefde offere ick u op.

Ghy hebt ons gemaeckt tot u, ende ons herte is ongerust tot dat het ruste in u. Buyten u sijn alle dingen ydel, ende daerom wensche ick af-getrocken te sijn van de liefde der schepselen, ende u alleen uyt gantscher ziele, herte, ende krachten te beminnen, in u te leven ende te sterven. Maeckt dat ick mijnen wensch verkrijge, ghy, die het alleen vermooght, Godt mijn liefde ende het middel-punct mijnder herte.

Wanneer sult ghy my eens geheel

in

in u rooven, ô alder-ſoetſten JESUS! wanner ſult gy my eens geheel ontſteken door dat vier het welck ghy op d'aerde geſonden hebt? tot u wenſche ick, tot u ſuchte ick, neemt van my wegh alle het ghene uwe liefde belet. Dat de ſtercke kracht uwer liefde van my af-werpe het ſwaer gewicht der aertſche dingen. Dat alleen uwen will', mijnen Godt, ende uwe ſuyvere liefde inſlicken mijnen wille alle krachten ende alle mijne ſinnen, ſoo dat alle wercken, woorden ende alle mijn gepeyſen gheſchieden ende ſijn naer uwen wille ende om u ſuyvere liefde.

In der eeuwigheyt begere ick dat het gene ghy hebt willen geſchieden. Altijt moet leven ende over my regeren u wel-behaegen. Keert my om ô Heere, daer ghy begeert, ende herkeert my, ende doet met my dat u belieft, ende al is't dat mijn kranckheyt tegen-ſtrijt, dat dit uwe goetheyt niet en hoore.

Dat

Dat my haete alle ſchepſel, ô Godt dat my verachte ende onder den voet treden alle menſchen, als ghy my maer alleen en bemint, ende alle menſchen u alleen beminnen, die alleen alle liefde weerdigh zijt. Dat hier over my recht ende oordeel geſchiede, mach my maer daer naer uwe bermhertigheyt geworden.

O mijnen Godt, mijn liefde! och oft mijnen niet als een druppel verſlonden mocht worden in die onmetelijcke ende eeuwige zee van u weſen, ende nergens buyten u gevonden en wierde?

Laet my, ô Heere, uyt de werelt ende ſijne begheerlijckheden gaen, laet my uyt mijn eygen ſelven gaen om in u ſtil te ſtaen. Wie ſal my verloſſen van het lichaem deſer doot? Wanneer ſal ick komen ende voor u aenſicht verſchijnen?

Treckt my naer u, mijnen Godt, want niemant en kan tot u komen ten zy ſaecke ghy hem treckt. Treckt

my

my door u groote ende uytwerckende gratie om tot u te loopen.

Ghy sijt mijnen Vader, ô Heere, ende ick uwen Soon. Geeft my het deel van het goet het gene my toekomt. Maer gy sijt mijn deel, mijnen Godt: geen ander en soecke ick, geenen ander en staen ick toe. Daelt dan neder in mijn ziele ende in alle mijn krachten, ô Godt mijn leven ende mijn liefde, op dat ick met u innich vereenight zijnde, altijt door uwe beschermínge bewaert worde van het gewelt mijnder vyanden.

Heere JESUS, die voor my hebt willen bespot worden, lijden ende sterven, al-waer't saecken dat ick koste overvloedige rijckdommen hebben, die en begere ick niet, want ghy hebt voor my willen arm sijn: al konde ick van een yder ge-eert worden, dat en begheere ick niet, want ghy hebt willen veracht worden: Ick versaecke al het gene de werelt soo vlytigh omhelst, om uwen 't wille, die hebt willen

willen voor my omhelsen de schande des Cruys. Laet my heden aen my af-sterven, op dat ick in u mach leven, mijnen Godt: dat mijn leven met Christus in u verborgen zy, ende dat alle mijne affectien met Christus in u begraeven worden.

Ick schencke ende offere u op mijn herte, op dat ghy het vervult met u liefde ende wijsheyt, op dat ick naer u ende in u leve, ende op dat ghy heerscht in my.

Ick levere u over in u handen alle de rechten van mijn vryheyt, op dat ghy de selve gebruyckt naer u welbehagen in den tijt ende eeuwigheyt. 't Zy dat ghy begheert dat ick overvloet hebbe, 't zy lijden, 't zy te leven 't zy te sterven; dat uwen wille geschiede.

Ick beminne u soo seer als ick kan, gelijck gy my door u gratie verleent, ende ick ben verblyt dat ghy oneyndelijck lieffelijck sijt.

CA-

CAPITTEL II.

Van het gene den heelen dagh over-comt.

§. I.

Van de volmaecktheyt van elck werck.

DAer in is besonderlijck uwen voort-ganck gelegen, is 't saecken dat gy alles wat u daegelijckx over-komt, recht ende heylighlijck betracht. Want het geestelijck leven en is niet anders als een vervolgh ende keten van goede oeffeningen van den morgen tot den avondt, ende van den avont tot den morgen. Dat thoont ons de H. Schriftuere, seggende: *Dit gebodt het welcke ick u heden bevele, en is niet boven u, noch verre van u gestelt, noch in den Hemel geset, op dat ghy sout konnen seggen: wie kan van ons in den Hemel klimmen om dat tot ons te brengen, ende dat te hooren, ende met de daet uyt te wercken, maer het gebodt is neffens*

neffens u in uwen mont ende u herte om dat te doen.

De volmaecktheyt en is dan niet gelegen in de vermenichvuldinge van verheven ende vremde wercken, maer in die de welcke ons daegelijckx voor-vallen, om die naer de deught te beoeffenen. *Ghy vervolght recht het gene dat recht is.*

Op dat u wercken voor Godt vol ende volmaeckt mogen ſijn, ſoo ſullen u dienſtigh weſen deſe leeringen.

Eerſt voor al moet ghy uwen tijt verdeelen, ende elck werck moet ghy ſoo beſchicken dat ſoo veel als't mogelijck is, alles op ſijn ure geſchiede. Schouwt grootelijckx dat gy u niet en overlaſt door te groote menichte ende te dickwils t'hernemen: Maer volght in d'exempels van de HH. wiens padt allenskens was groeyende ghelijck het licht tot dat het worde volkomen dagh. Dat ſy gevoegelijck ſijn naer uwen ſtaet, ouderdom ende u aenneminge, ende het

het ghene ghy eens verkoren hebt, en verandert dat niet lichtelijck ; want ongestaedigheyt ende te dick wils veranderen mistaet.

2. Alles moet gedaen worden met een rechte ende eenvoudighe intentie, alle andere intentie uyt-gesloten sijnde, op dat ghy u vyanden niet en vint in het beginsel, ende door de onrechte meyninge het geheel werck niet besmet en worde. Het is seer moeyelijck alle begheerte der glorie . alle menschelijck opsicht ende alle eygen-baet-soeckinge uyt te sluyten, ende alleen te vrede te sijn met Godt uwen Rechter : daerom voor alle werck hout u een luttelken stil, noch en verandert van d'een tot d'ander sonder eenige voorige overleggínge ; door de welcke ghy het werck tot Godt schickt ende sijn glorie alleen.

3. Siet oock wel toe dat in het vervolgh van het werck haer niet in en dringe eenige onreynige meyninge, noch droefheyt noch onverdul-

digh-

digheyt om den arbeyt, noch welluſte, noch eenige eygen voldoeninge, ende dat ghy om u eygen genoechte volbrenght het gene ghy tom Godt begonſt hebt, daerom moet ghy tuſſchen beyde mengelen verſcheyde op-heffingen ende ſchietgebeden, door de welcke de ziele tot Godt geheven wort.

4. Daer hanght veel aen dat ghy alles doet, Godt u tegenwordigh inbeeldende ende alles ſiende, ende ſijn hulpe dickwils verſoeckende. Want van uwen t'wegen en kont ghy niet, ende van hem hanght ghy gelijck de ſtraele van de Sonne ende den hamer van den werck-man. Hy is die alles in alles uyt-werckt, ende hy is die de krachten toe-voeght aen de werckende.

5. Den Wijſen man vermaent dat ghy in alle uwe wercken ſijt uytmuntende. Dat ſult verkrijgen is't ſaecken dat ghy alles bedrijft met een behoorelijcke toe-voeginge van ziele ende

ende lichaem, met oprechte betrachtinge ende op de beſte maniere die mogelijck is: is't dat gy niet lichtveerdighlijck oft gelijck paſſerende iet aen en vat, noch eenigh hoe kleyne werck het ſy, en veronachtſaemt, want daer en is niet ſoo kleyn door het welck ghy aen Godt geen glorie en kont geven, ende voor hem u groote rijckdommen vergaderen. Ghy moet niet alleen toe-ſien naer het werck, maer oock naer allen de omſtandigheden, want op dat jet goet zy, moet het geheel goet ſijn, maer het quaet is uyt elck gebreck.

6. Gemerckt dat den prys van de uytwendighe wercken meeſt hanght van de inwendige wercken des verſtants ende wille, ſoo moet ghy in alle u werck op deſe meeſt letten: van het verſtants wegen moet voor-gaen een voorſichtigheyt ende voor-bepeyſinge, door de welcke ghy voorſiet waer in de volmaecktheydt van eenigh werck ghelegen is, welck dat haer

haer opſicht is, welck haer eynde is, welcke gebreken daer in meeſt plegen te geſchieden, ende hoe ghy die ſout konnen ſchouwen. Van wegen den wille ſoo moet'er een ſtercke begheerte ſijn ende opſet van het werck te volbrengen, ende gereedt in het uyt-wercken, groot-moedicheydt om de moeyelijck-heden te wederſtaen, ende een ſtant-vaſtigh beraet om alle ghebreck te ſchouwen, ende een neerſtige toe-voeginge van alle de krachten om dat ten eynde te brengen.

7. Men moet hem ſoo bekommeren met de uytwendige dinghen dat men den geeſt van d'inwendige devotie niet uyt en bluſſche. Jae dat meer is, men moet altijt met de uyt-wendighe wercken mede mengelen de inwendige van verſcheyde deughden, ende ſoo betrachten dat ſy van alle kanten goet ſijn, ende gelijck-formigh aen de wercken der Uyt-verkoren, aller welcke ſchoonheyt in-wendigh is.

8. Als

8. Als ghy iet moet doen soo voeght u tot dat werck, het gene ghy voor-handen hebt, met gheheel u lichaem ende sinnen, achter-stellende oock de minste ghepeysen oft sorge van d'andere, want elck moet sijnen tijt hebben, ende elcken dagh heeft genoegh met sijne boosheyt. Want dat is een bedrogh van den duyvel, sorghvuldigheyt voor te stellen van de toekomende, om dat de tegenwoordighe dingen quaelijck souden geschieden. Behalven oock dat naturelijck eenigh toekomende werck, mede brenght eenighe oplettige, ende druckt in het verstant een meerder aendachtigheyt, ist saecken dat ghy op u selven niet neerstelijck en let.

Doet't gene ghy moet doen gherustelijck, noch en overhaest u niet in dit werck om te spoeyen naer een ander. Werckt zedelijck, met blijtschap, sonder gerucht ende onstelteniſſe, al oft'er anders niet te doen en waere.

9. Al-

9. Altijt moet u voor oogen we-
en den laetſten dagh, ende elck
werck ſoo doen oft het u leſte waere.
Overpeyſt oft ghy ſoo ſoud' doen,
waert ſaecken dat gy daetelijck ſter-
ven moeſt. Dat altijt in u memorie ge-
druckt ſy de eeuwigheydt daer ghy
om arbeyt, ende tot de welcke ghy
peyſt, want door uwe wercken opent
ghy de deure van de gheluckighe
eeuwigheyt, oft ghy ſluyt die als
door eenige ſloten ende grendels.

10. Schouwt oock dat den duyvel
die altijt let op uwen hiel, op het laet-
ſte van u werck [illegible] fenijn en ſtroye.
Danckt den Heer van wien alle goet
voorts komt, ende ſchrijft aen hem,
ende niet aen u de glorie toe, op dat
ghy met de booſe niet en ſeght: *Onſe
hooge handt, ende niet den Heere heeft dit
alle gedaen.* Bekent dat ghy eenen on-
noodigen dienaer ſijt, ende met het
binnenſte gevoelen der oodtmoedig-
heyt bidt om vergiffeniſſe over de
gebreken die'er gheſchiet ſijn.

11. Als nu u werck volbrocht is, en ſijt dan niet beſorght ende ontruſt voor de oordeelen ende opinien van de andere menſchen; en zijt oock niet ontſtelt iſt arger af-geloopen als ghy meynde: want Godt en ſiet ſoo ſeer niet in wat'er gheſchiet is, maer op wat maniere ende intentie het gheſchiet is. Verblydt u meer over de beſchaemtheyt, iſſer eenige, ende verfoeyt u ſchult met voorneminge van beterniſſe.

12. Ten laetſten ſult ghy oock u ſelven ende alle uwe wercken aen Godt op-offeren, in de vereenige van die offerhande door de welcke Chriſtus onſen Heere ſijn ſelven opgeoffert heeft aen den Vader, als hy hier op de aerde met ons was levende. Voeght uwe gebeden met ſijne gebeden, u vaſten met ſijn vaſten, u lijden met ſijn Paſſie, ende alle uwe wercken met ſijn wercken, over-peyſende dat van nu af Chriſtus aen alle wercken t'ſamen met

de

e ſijne aen Godt op-geoffert heeft ,
nde daerom ſult ghy met ſijne offer-
ande de uwe ſluyten van beyde een
naeckende, want hy is den wegh door
en welcken men tot den Vader
aet.

§. II.

an het leſen van Geeſtelijcke Boecken.

GElijck het lichaemelijck leven ſonder lichaemelijcke ſpijſe niet n kan voorts ghebracht oft bewaert vorden , ſoo is oock ſeer naer aen de loodt die ziele , die berooft is van naere ſpijſe , te weten het geeſtelijck gelees. Den menſch en leeft niet al-leen door het broodt , maer door alle woort dat van den mont Godts voort komt. Ende den Apoſtel ſeght De heele Schrifture van Godt geſpro-ken is profijtigh om te onderwijſen , om te betoonen , om te beriſpen, en-de om te onderrichten in de recht-veerdigheyt , op dat den menſch

Godts volmaeckt ſoude weſen, ende onderricht tot alle goet werck; want de geeſtelijcke boecken ſijn de geeſtelijcke tafel, die de Goddelijcke wijſheyt voor-geſtelt heeft in het huys dat hy hem gebouwt heeft, vol van broodt ende wijn, te weten van geleertheyt ende affectien, door de welcke de ziele gevoeyt, groeyt ende geſterckt wort.

2. Men moet een rijp onderſcheyt hebben van boecken onder ſoo groote menichte: want 't en is niet genoegh devote ende goede boecken te leſen, maer ſy moeten oock dienſtigh ſijn voor uwe inſtellinge, verſtant, bequaemigheyt ende geeſt; ſoo dat alle het gene geleſen wort, kan gheſchickt worden naer uwe manier van leven.

3. Tot dit leſen moet ghy u een ſekere ure beſchicken, die ghy niet en moocht laeten voor-by gaen; ſy mach ſomtijts wel wat uyt-geſtelt worden, is't

s't dat'er op die ure iet noodtsaeckelijck tusschen beyde komt, maer noyt geheel achter laeten. 'T is beste te verkiesen een ure des morgens, de welcke profijtelijcker ende gemackelijcker sal wesen, ende minder onderworpen aen bekommeringe.

4. Voor het lesen maeckt u ziel bereyt door een kort gebedt, op dat Godt ende onsen Heere open doet de ooren van u herte, op dat ghy moocht leeren het gene recht is, ende met'er daet volbrengen. Valt'er dan aen met een suyvere meyninge om Godt klaerder te kennen, vieriger te beminnen ende hem neerstiger te dienen in alle heyligheyt ende rechtveerdigheyt. Wenscht grootelijcx tot dese door een groot gevoelen van devotie ende yver, als tot eenen brief uytleggende den Goddelijcken wille u Ballingh van het Hemelsch Vaderlandt gesonden, met een bereyt gemoet om te volbrengen dat'er in bevolen ende geraeden wort.

5. Met ſulck eenen geeſt moetet de H. Boecken gheleſen worden gelijck die gheſchreven ſijn, te weten met den geeſt der liefde, devotie ende profijt, niet om geleerder maer om beter te worden. Tot dien eynde hebben de Heylige Mannen van Godt verlicht die geſchreven, op dat ſy u ſouden dienen voor eenen ſpiegel, in den welcken de ziele ſiende, haer ſelven mach kenne ende beteren.

6. En leeſt niet veel boecken lichtelijck, maer luttel aendachtelijck, met behoorelijcke maetigheyt ende ſtilte, op dat ghy plaetſe geeft aen de Goddelijcke inſpraecke.

7. Die by-gevallige leſſe in droefheyt, tentatie, ende twijffelachtigheyt is dickwils ſeer bequaem geweeſt. Soo is den H. Auguſtinus den boeck open doende gevallen in een plaetſe hem ſeer nut ende bequaem *Niet in braſſerijen ende dronckenſchappen, niet in ſlaep caemeren ende onreynigheden, &c.* Maer buyte ſulcken

en occasien moet men die schou-
ven, want sy verstroyt ende en sticht
iet. Ghy moet den Boeck van vo-
en afbeginnen, ende niet achter lae-
en tot dat ghy dien wel doorknauwt
hebt.

8. Gheeft oock plaetse tusschen
het lesen aen de Goddelijcke inspra-
ken, op dat ghy bevat de begeer-
ten van de gegrondeerde deughden.
Daerom moet ghy tusschen het lesen
daer uyt dickwils trecken affectien ;
ende uyt het selve maecken eenigh
gebedt ende verscheyde op-aessemin-
gen tot Godt ende de Heyligen die de
lesse wat doen op-houden, ende die
soo seer niet en beletten door het op-
houden, maer den geest suyver maec-
ken tot het verstaen van het gene men
leest.

9. Teeckent altijt iet weerdighs
aen in een boecxken appaert, het gene
u voor u memorie sal dienen om dick-
wils daer op te peysen, het vier der de-
votie te voeyen, ende de ziele te we-

der-houden om geen vremde saecken te overleggen. Sluyt oock het lesen met een kleyne danck-segginge, ende versoeckt de hulpe Godts, om wel te betrachten het gene u voor gestelt is.

§. III.

Van het Studeren.

ONder alle de onverscheyde bekommeringhen der Religieusen, en isser gheen loffelijcker als de studie: *want* (gelijck Gregorius seght) *als wy onderricht worden door de wereldtsche wetenschappen, worden wy oock geholpen in de Geestelijcke.* Ende Oseas den Propheet: *Myn volck heeft gheswegen, om dat het geen konst gehadt en heeft*: ende *ghemerckt ghy de konst verworpen hebt, soo sal ick u verwerpen dat gy niet en sult gebruycken dat Priesterschap in mijnen dienst.*

1. Op dat ghy dan wel mooght gebruycken de studie van menschelijcke ende Goddelijcke dinghen, soo moet

noet ghy ten eerſten weten, dat gy
eerſtelijck moet ſchouwen te miſ-
ruycken u verſtant ende geleert-
heyt tot hooveerdigheyt, op-geblae-
ſentheyt, verachtinge van andere,
ydelheyt, kurieusheyt, ende onacht-
ſaemheyt van Godts dienſt ende goe-
de zeden. Want die ſtudie is boos,
de welcke belet doet aen het gebedt,
daer nochtans alle weten ſchap moet
toe-gheſtiert worden. De Religie en
is gheen leer-ſchool van uytwendi-
ghe letteren, maer beſonderlijck en-
de by naer de leer-ſchool van de
deught.

De HH. Mannen, de welcke in
geleertheyt hebben uyt gheſchenen,
die begaeven hun ſoo tot de ſtudie,
dat ſy wel wiſten datter meer licht,
ende wijsheyt door het gebedt te ver-
wachten was. Indachtigh dan weſen-
de het eynde ende opſicht van uwe
ſtudie, druckt u ſelven in dat den
geeſt met de letters, ende de deught
met de wysheyt niet alleen en moet

t'ſamen gevoeght worden, maer voor moet geſtelt worden: ende daerom moeten de gheeſtelijcke ſaecken eerſt voor al betracht, ende den principaelen tijdt tot de ſelve meeſt beſteedt worden: want de wetenſchap die om de deughts wille veracht wordt, wort door de deught daer naer beter bekomen.

2. Suyverlijck om Godt moet gy ſtuderen, om hem meer te leeren beminnen, ende behulpigh te weſen aen uwen naeſten, af-ſnijdende alle ongeregelde intentie van eygen achtinge, behaegen, curieusheyt, natuerelijcke gheneghentheyt, oft eenigh tijdelijck gemack.

3. Oft ghy uyt een ſuyvere meyninge u begheeft tot de ſtudie, ſult ghy mogen beſpeuren uyt deſe teeckenen. Iſt dat ghy noch buyten tijts, noch niet te vierigh, maer devotelijck ende met een groote geſetheyt des geeſts u begeeft tot de ſelve: iſt

dat

at ghy om de ſelve u gewoonelijck
ebedt niet achter en laet, oft in
eender maniere uwen regel en over-
reedt; iſt dat ghy tuſſchen het ſtu-
eren dickwils roept tot het eeuwigh
Licht, dickwils aenroept Godt, de
Engels ende de Heyligen, ende de
elve te raede gaet, ende van de ſchep-
ſels tot Godt op-klimt: iſt dat naer
le ſtudie u behaegen het gebedt ende
ſamen-ſpraecke met Godt, is't dat gy
oodtmoedelijck van u ſelven ſpre-
kende Godt alles toeſchrijt, noch u
en beroemt van u verſtant, lichtheyt
in het begrijpen, &c.

4. De krachtighſte middelen om in de wetenſchappen toe te nemen ſijn deſe: een geduerige neerſtigheyt tot meerder ſuyverheyt ende gerſtigheyt der conſcientie, ende vaſte volmaecktheyt. Een geduerige oeffeninge van het inwendigh ende mont gebedt, verſtervinge in de walghe die ſomtijts tuſſchen de ſtudie overkomt, in't wederſtaen der weder-

ſpannigheyt om ſijn ſelven te veroot-moedigen, in het bedwingen van te groote kurieusheyt ende drift om te weten: in't wederhouden van de begeerte tot lof ende groot-achtinge der geleertheyt, ten leſten een neerſtige toe-voeginge, ende onderhoudinge van de orden ende bedeelinghe des tijts, ende maniere van't ſtuderen.

5. Met een groot miſtrouwen op u ſelven ende groot betrouwen op Godt, ter liefde van wien ghy ſtudeert, ſult ghy hertelijck vraegen de gratie van goeden voortganck te doen in de ſtudien, door de verdienſten Chriſti ende ſijnder Heyligen met inwendighe verſuchtingen, oft met een kort mondelinck gebedt.

Wacht u van twee dingen, te weten van al te grooten drift tot de ſtudien ende ongeregelde begeerte van in die uyt te ſteken met achterſtel van uwe devotie, oodtmoedigheyt, ende geſontheyt, ende in tegendeel

van

van al te groote ende onbetaemelijcke genegentheyt tot de devotie in achterdeel van de ſtudien. Aen beyde deſe oeffeningen moet men ſijnen tijt geven, volgens het exempel der Heyligen die beyde deſe ſtudien met uytnemenden voortganck altijt vervolght hebben.

§. IV.

Van het lichaemelijck voetſel.

1. ALs het vaſten-dagh is, dan neemt-men eens daeghs een volkomen voetſel, op andere daeghen twee-mael. Maer dat voetſel moet men ſoo nemen dat de ziele oock ververſt worde. Als u dan het teecken ghegeven wort van de taefel, laet u dan voorſtaen dat het de ſtemme is van den Heere JESUS u roepende ende noodende tot ſijnen noenmaeltijt: aen de welcken gy ſult antwoorden: *Siet Heere ick kome, u bedanckende dat gy u geweerdight hebt my te roepen tot u banketten. Gy ſpijſt my goedertierelijck*

lijck met u ſpyſen die geen ſtuck broodt en verdiene. O ongepaelde kracht van u goedertierentheyt, door de welcke ghy uwen ſleghten knecht, alleen pijnen weerdigh, niet op en hout met ſoo veel goederen te begaeven! O! hoe vele armen en vergaender niet van honger, daer my den onweerdighſten niet en ontbreeckt: geeft my ô Heer, een ſpyſe die niet en vergae, maer die blyve in het eeuwigh leven.

2. Dat u tot de tafel ſtuere niet de begeerlijckheyt maer den noot, op dat gy niet en doet gelijck de onredelijcke beeſten. Verweckt in u ſelven een medoogen, over-peyſende de galle ende den edick van Chriſtus, ende de verſtervinge van de Heyligen. Verweckt oock een vreeſe, want gy ſijt in het midden van de ſtricken, jae ghy eet ende drinckt de ſtricken. Verweckt een danckbaerheyt ende liefde tot Godt over de ſpijſe die hy u verleent heeft op den bequaemen tijt.

3. Zucht om hoogh tot Godt ende ſeght: *Och! oft ick ſoo devotigh, ſoo*

maetigh

maetigh, ende soo sedigh de crachten des lichaems kost ververschen, ô goeden JESUS *gelijck gy eertijts gedaen hebt op der aerde; dat wensche ick vierighlijck ende suyverlijck tot uwen meerderen dienst ende wel-behaegen, ende om mijn ende mijnen naestens profijt neerstiger te besorgen. Ghy den welcken kent mijne kranckheyt in het weder-staen van de begeerlijckheyt der gulsigheyt, helpt my ende volmaeckt myn begeerte: geeft my de waere deught van soberheyt, ghy die met galle en edick gelaeft zyt gheweest. Ende mits gy het lichaem het welck bederven moet, nochtans begheert onderhouden te worden door de spijse, geeft dat ick het soo de noot saeckelijckheyt toeschicke, dat het niet te dertel en worde door de quaede overvloedigheyt, noch oock en ombreke in uwen dienst door de ondiscrete ghespaersaemheyt. Druckt my in een behoorelijcke middel-maete, op dat als de aerde door aertsche dingen onderhouden wordt, den Heere van de aerde van sijn aerde tot gramschap niet verweckt en wort. Geeft*

dat

dat ick de lichaemelijcke krachten soo hermaecke, op dat de suyverheydt des geests ende lichaems geen gebreck en lyde.

4. Tusschen het eten onderhoudt de wetten van gemaniertheyt ende soberheyt. Stelt u voor de tafel hoe veel spijse ghy sult nutten, ende is't dat u de gulsigheyt quelt treckt dan wat af van het gene ghy gestelt had' te eten. Ontfanght alle schotels gelijck of sy u uyt den Hemel gesonden waeren, sonder murmuratie. Elcke brock die ghy sult nemen maeckt die nat in het Bloedt van de Zijde Christi, ende komt'er iet onsmaeckelijck, kockt dat met de galle Christi. Als ghy drinckt sucht tot Godt, ghelijck eenen hert tot de fonteyne der wateren.

5. Als ghy het lichaem vermaeckt geeft dan de ziele oock haer voetsel, oft door devote t'saemen-spraecken oft geestelijck gelees, daer gy neerstelijck sult op letten, de beste in u memorie aen-teeckenende, ende daer uyt be-

equaeme affectien verweckende.

6. Mengelt tusschen u eten altijdt enige verstervinge, gelijckerwijs iet e ontrecken aen de sinnelijckheydt laer den appetijt meest toe genegen s, ende dat aen Christus gheven: strengelijck u sinnen te bewaeren, de oogen van uytloopentheyt, de tonge van't gecken, den mondt van ydel woorden, het aensicht van lacchen, het geheel lichaem van ongemaniertheyt. Staet altijt van tafel op met eenigen honger, op dat gy noch bequaem zijt om iet te lesen oft te bidden sonder moeyelijckheyt ende beswaertheyt.

7. In het beginsel van de tafel suldy seggen de gewoonelijcke benedictie, ghelijck oock in het eynde de danckseggínge. Ende om dies-wille dat-men luttel onderhoudt de behoorelijcke maet in het eten ende drincken, noch niemant en is soo precies die niet een luttel ghetrocken en wort buyten de paelen van de nootsaeckelijck-

lijckheyt, van deſe ende andere gebreken de conſcientie een luttel onderſocht hebbende, bidt om vergiffenisſe, ende ſteldt u voor te beteren.

§. V.

Van den uytwendigen handel.

MIts het nauwelijcks en kan gebeuren dat men niet dickwils op den dagh met de menſchen en handelt, ſoo moet-men nauw toe-ſien dat onſen handel ſoo ſy dat hy een yder nut zy, ende niemandt en hindere gelijck'er geſchreven ſtaet: *Weeſt heyligh in alle uwen handel.*

De eerſte conditie is dat gy zedigh ende ſtille ſijt, die de geſchickheyt onderhoudt in de roeringe, in den uytwendigen ſchick ende manieren. Daer toe helpt veel eenige vreeſe, ende een loffelijcke ſchaemte die u hout in u officie, ende altijt u weder-roept van alle onbeſchaemtheyt, dertelheyt, uytgeſtort-

geſtortheyt ende vryigheyt. Haere uytwerckſels ſijn de kleederen ſuyver te hebben, de handen ſtil, een bly ende ſoet gelaet, neder-geſlaegen oogen, den ganck ſwaer, het ſpreken behaegelijck, het lacchen diſcreet, verſtandighe manieren, ende het gheheel lichaem ſoo geſchickt dat'er in u niet te vinden en is het gene mocht mishaegen de oogen van d'aenſienders.

Ende dat is wonderlijck: dat men alleen door aenſien te worden profijtigh is, ende dat men alleen daer door aen-lockt tot godtvruchtigheyt, maer de uytwendige gemaniertheyt ſpruyt uyt den inwendigen ſchick der manieren.

De tweede conditie is ſoetigheyt oft beleeftheyt: want daer en is niet het gene ſoo diep valt in des menſchen ſinnen, als de beleeftheyt ende geſpraeckſaemheyt, eerlijcke woorden, ende gevoeghſaemheyt van manieren. Ghy moet aen-nemen, nochtans om andere redenen, de maniere van

van handelen onder malkanderen van de wereltſche menſchen in eer-bewijſinge ende reverentie. Want by hunen is dit al-te-mael anders niet als bedriegelijcke aenlockſels der woorden, ende gelijck eenige formulieren van beleeftheyt ende politycken dienſt, by u ſullen die weſen wercken van deughden ende liefde. Met wat een heylige ende onnooſele eerbiedinge quaemen by malkanderen den grooten Antonius ende den eerſten Eremijt Paulus om t'ſaemen broodt te eten, waer in den eenen den anderen wilde eeren met de voorplaetſe te geven in het eten, ende niemant en wilde wijcken! Dit is het voetſel van de broederlijcke liefde, ende een openbaere getuygeniſſe van een goede conſcientie ende een treffelijck gemoet malkanderen eer te bewyſen ende ghelijck ſtrijden om malkanderen dienſt te bewyſen.

Spreeckt dan u Overſten aen al oft ghy Chriſtus aen-ſpraeckt, uw's gelijcke

jcke als u liefſte broeders, u onder-
aeten als u kinders. Dat uwen han-
el ſoet ſy, blydelijck, gheſet, ſuy-
ver, geruſtelijck, aenghenaem, die
oft gheen hoofſche trecken en heeft
oft boerachtighe. Dat uwen handel
deftigh ſy ſonder ſtuerheyt, blydelijck
ſonder uytgeſtortheyt, oodtmoedigh
ſonder verworpinge, vol van opent-
heyt ende begaefttheyt, ſonder licht-
veerdigheyt ende dertelheydt. Hier
door ſult ghy leeren ſchouwen guy-
gelrye, ſotternyen, pluymſtrijc-
kerijen, ende allen het gene kan
miſtaen aen een gheeſtelijcke gheſet-
heyt.

De derde conditie is voorſichtig-
heyt, de welcke ſal uyt-ſchijnen in
uwen handel, is't ſaecken dat ſy be-
quaem ende over-een komende is met
die met de welcke ghy moet han-
delen: want anders moet ghy hande-
len met verheven perſoonen ende an-
ders met verworpen: anders met
mans ende anders met vrouwen: an-
ders

ders met geleerde ende anders met onwetende. U voorsichtigheyt moet oock letten op uwen ouderdom, op uwen staet, op uwe conditie ende bequamheydt: want sommige dingen staen wel voor jonckheyt de welcke mis-staen aen den ouderdom: 't sommige is geoorloft aen wereltsche persoonen het gene schande soude wesen voor geestelijcke. Let oock ende slaet wel gaede dat u spreken soet, kort ende vol van ghewichte zy. Moet ghy reden-kavelen, dat het geschiede sonder gramschap: moet ghy vermaenen, doet dat sonder bitterheyt, moet gy verwecken, sonder stooringe. Ten laetsten volght naer den Apostel, die aen een yder alles geworden was om een yder saligh te maecken.

De vierde is de nuttigheyt: *Den mont van den rechtveerdigen is de adere des levens*, seght den Wijse-man: ende een uytnemende man pleegh te seggen: dat de Geestelijcke soodaenigh moesten wesen, dat de menschen van

an hun wegh gongen ſlaende op unne borſten, ſeggende: waerach- gh dat ſijn kinderen Godts.

De Oude Philoſophen hadden al- ijt voor oogen, door hun geſelſchap e menſchen beter te maecken. Doet ock alſoo, wilt ghy een oprecht Geeſtelijck Perſoon ſijn. Treckt tot Godt alle die ghy kont, dat al u ver- nael ſy van de Geboden des Alder- nooghſten, ende en laet niemant van u wegh gaen ſonder eenigh geeſte- lijck profijt. Weeſt verduldigh tot een yder: veracht u ymandt, oft ſpreckt u ymant tegen, ſpreckt'er y- mant bittere woorden, onbehoore- lijcke, kinderachtighe, heeft hy een bitter maniere van handelen, een wederſpannigh gemoet, ſiet wel toe dat ghy hem niet en bedroeft, maer voeght u tot een yder ſoetelijck, om een yder te winnen.

Neemt alle de woorden ende werc- ken van een yder in het beſte ſoo ſeer als't geoorloft is, voeght u met

de

de kranckheyt van een yder. En ſtort u hert noyt geheel uyt, maer behoud u al te met, ende heft u om hoogh tot Godt door devote affectien, die ghy u altijdt voor oogen tegenwoordigh moet ſtellen.

§. VI.

Practijck van de Goddelijcke tegenwoordigheyt.

T'Alder-krachtighſte inſtrument om te bekomen alle volmaeckt-heydt, ende ghelijck het fondament van het Gheeſtelijck leven, is u Godt altijdt teghenwoordigh te aenſchouwen. Daer en is gheen beter oft profytigher oeffeninghe als deſe, want ſy ſuyvert ende wederhout van ſonden, ſy baert verachtinghe van de menſchelijcke dinghen, ſy betert de ſinnen, ſy heylight de ziele, ende ſy is ghelijck een voorſtellinghe van de Hemelſche ſaeligheyt, in de welcke de ſaelige het eeuwigh geſicht Godts ge-

henieten. Want ghelijckerwijs niet enen oogenblick en is, oft ghy ge-ruyckt oft gheniet Godts goetheyt nde bermhertigheyt, soo en behoor-er oock niet eenen ooghenblick te veſen, oft ghy hebt hem tegenwoor-ligh: noch ghy en moeſt ſoo dick-vils niet ademen als op Godt denc-ken.

1. Daer ſijn dry manieren, op le welcke ghy u Godt kont teghen-woordigh ſtellen op alle plaetſen, waer van d'een maniere is naer d'i-maginatie, de tweede naer 't verſtant, de derde naer d'affectie. De eerſte is onvolmaeckt, ende gheſchiet door de kracht van de imaginatie, wiens macht ſeer groot is om te verſieren. Op deſe maniere, kont ghy aenſchou-wen, ende Chriſtum onſen Heere u altijdt tegenwoordigh hebben in ſijn aenghenomen Menſcheyt, 't zy lig-gende inde kribbe, 't zy met door-nen ghecroont, 't zy ghecruyſt, 't zy verrijſende, 't zy op-klimmende

naer den hemel, al oft hy voor u wa
delde, oft hy u ſagh, ende overdenck
te alle uwe woorden, wercken, en
gepeyſen. Maer hier moet ghy lette
op de perijckelen die in deſe ma
niere van inbeeldinghe ſouden kor
nen voor-vallen, te weten dat gy
lichaem niet en quetſt, als ghy u ſe
ven te groot ghewelt ſoudt aen doe
om deſe voor-beeldinge te maecken
ende de wederſpannige verſtroyth
den te wederſtaen, oft perijck
kreeght van te vallen in't bedrogh d
duyvels, den duyvel maeckende dat
dunckt daedelijck te ſien 't ghene h
alleen voor-beelt. Daer by gevoegh
dat ghy hier in ſoo driftigh niet e
moet ſijn, op dat ghy niet onb
quaem en wordt tot betere ende ge
ſtelijcke dingen.

2. De tweede maniere is vo
maeckter, ende deſe geſchiet door h
verſtant, Godt begrijpende over
teghenwoordigh te ſijn, door ſi
weſen, teghenwoordigheyt, en
mach

acht. Want hy vervult door ſijn
onbepaeltheyt hemel ende aerde, en-
e waerachtigh is over al de Heylige
ryvuldigheyt; ſoo dat waert ſaecken
at'er het licht der glorie by waer,
hy hier zaeligh ſout weſen, want al-
s is bloot ende open voor ſijn oo-
en, ende hy door-ſiet u herte en-
e nieren: hy roert alles, hy onder-
out alles, ende regeert alles in ge-
vicht, getal ende maete, in maniere
n ſoorte ende ſchick, in ſubſtantie,
kracht ende uytwerckinghe, in den
oorſpronck, vervolgh ende eynde;
ende hy werckt alles in alles. Hoe
en ſult ghy hem dan niet beminnen
ende vreeſen, ghemerckt alle de
wercken ſijn gelijck een Sonne in ſijn
geſicht? Allen het gene ghy doet, ſiet
hy beter als ghy die het doet.

3. De derde maniere is de alder-
volmaeckſte, te weten, door me-
nighvuldighe acten van liefde, door
de innighſte vereeninghe met hem,
door de welcke ghy den Heere in u

weſende ſiet, met alle ſijn eyghen-dommen, volmaecktheden, glorie, Majeſteyt, ende Almogentheyt, ende dat veel meer innigh als u ziele in u lichaem is. *En weet ghy-lieden niet*, ſeght den Apoſtel, *dat u litmaeten tempels ſijn van den H. Geeſt die in u lieden is?* Verciert dan u ziele ende maeckt haer een bequaeme wooninghe voor den Almoghenden Godt: handelt daer behoorelijck ende vry met hem. Wat loopt ghy herrewaers ende derrewaers buyten u ſelven tot de goetſchynende goederen der creatueren, gemerckt in u ſelven is de on-ophoudelijcke fonteyne van alle goederen, Hoe verlieſt ghy den tijt Godt ſoeckende, al oft hy verre van u waer, daer ghy hem tegenwoordigh hebt? ſoeckt hem in u ſelven, want dat is geruſter als hem te ſoecken in de creaturen, wiens uytwendige aengenaemheyt u kan locken ende beletten dat ghy tot den Schepper niet in en gaet, die in de ſchepſels is.

4. Is't

4. Is't dat ghy u gemoet noch
et geſuyvert en hebt van de ghene-
ntheyt tot de wanckelbaerige din-
en, oft is't dat ghy ſeer verſtroyt
t door veel bekommeringen van
egens u officie, ſoo ſal't u ghemac-
lijcker ſijn Godt tegenwoordigh te
reeren in alle dingen, in't handelen,
handelen, al ſiende, hoorende, ſmae-
ende, peyſende, ende in alle u werck,
alle de menſchen, in de Overſten,
nderſaeten, gelijcke, in de kruyden,
lommen, boomen, in de beeſten
er aerde ende vogelen des lochts; in
e fonteynen, in de rivieren, in de
ergen ende heuvelen, in de locht, in
et vier; in de Sonne, in de Maene en-
e Sterren, want in alles is Godt
vaerachtigh, gevende aen yder ſaec-
e het weſen, leven ende roeringhe.
Daer was eenen den welcken allen
et gene hy hoorde ende ſagh ſchickte
ot de Paſſie Chriſti. Was'er eenigh
geroep oft gerucht oft getier van hae-
mers, ſagh hy leeren, ſagh hy hout,

ſagh hy lancien, ſagh hy naegels, o
yet anders; uyt alles nam hy occa
ſie om de Paſſie Chriſti met ee
danckbaerigh ghemoet te over-pey
ſen.

5. Op wat maniere gy Godt u te
genwoordigh peyſt, ſoo moet gy me
meenige op-heffingen des herten to
hem klimmen als tot u eynde, ver
weckende acten van Geloof, Hop
ende Liefde, ende ſuchten tot ſijn
vereeninghe, u devoiren doende to
een nettigheyt des herte. Want dae
ſtaet geſchreven: *Saeligh ſijn de ſuyve
re van herten, want ſy ſullen Godt ſien*
gy ſult ten laetſten u ziel verwecke
tot ſijne ghedachteniſſe door eenigh
uytwendigh teecken; als door he
kleppen des klocks oft ure-ſlagh, of
door eenigen draet oft ringh in uwe
vinger, oft een ketentje aen den arm
vaſt gemaeckt, door eenigh ſchrift op
den muer: *Godt is over al*, ende dierge
lijcke: op dat als u de verſtroy theden
over-vallen ghy uwen Heere niet en

ver-

ergete met groote ſchaede van uwe iele.

6. Al is't dat 't overdencken van Godts tegenwoordigheyt noodigh is, m dat'er nochtans ſoo menigh vuldie uyt-loopinghen zijn in des menchen ghemoet, ſoo moet gy die verſcheyde reyſen op den dagh neerſtoijck vernieuwen, te weten, s'morghens vroegh in het beginſel van het nwendigh ende uytwendigh Gebedt, als'er eenighe occaſie is van ſonde: naer het exempel van Joſeph ende Suſanna, voor alle wercken der deughden, als ghy uyt den huyſe gaet, voor u onderſoeck, voor het ſlaepen gaen, ende als ghy 's nachts wacker wort.

7. In deſe oeffeninghe moet ghy meer letten op de affectie als op de ſpeculatie, want men haelt overvloedigher vruchten uyt de vierighe t'ſamen ſpraecken met Godt als uyt de overpeyſinge. Jae uyt de affectien als uyt de fonteyne ſpruyten verſcheyde overpeyſingen, welcke gifte ghy ſult

verkrijgen door menigh ende oodt-moedigh Gebedt. Gy sult dan bidden ende seggen : *Waer sal ick van uwen Geest gaen, mijnē Heere ende mynē Godt, ende waer sal ick vluchten van u aen-schyn? klimme ick in den Hemel daer sijt gy, dael ick tot in de helle daer sijt ghy ook: want de hemelen der hemelen en konnen u niet begrypen. O hoe blint syn wy kinderen des menschen, die u tegenwoordigh niet en vreesen, noch ons niet en schicken in u gesicht, noch vervaert en worden van sonde te bedryven? Gheloove ick dan dat gy hier ende over-al tegenwoordigh syt, ende dat gy alle myne wercken en de binnenste gepeysen doorsoeckt, ende niet verborgen en is voor u oogen ? Waerachtigh dat ick't geloofde, ick en soude niet derven, gy alles hoorende ende siende, dat doen, spreken ende peysen daer van ick my soude schaemen voor de menschen. Door wat suyverheyt, ô oneyndige suyverheyt, en soude ick voor u niet moeten blincken, in wiens aenschijn de Hemelen niet reyn en syn, ende in wiens aensicht niet en der-*

en sien de opperste Seraphinsche Gee-
gen, Ick hoore u nocht ans seggen, wandelt
oor my eñ weest volmaeckt, ende daer-
n hebbe ick een betrouwen om tot u te
oepen, dat gy u aenschijn van my niet en
keert, noch van uwen dienaer niet af en
ijckt in gramschap. Siet gelijck de oo-
en der knechten sijn in de handen van
hunne Heeren, soo sijn myn oogen tot u,
ot dat gy mijns genaedigh sijt; Siet dan
m naer my, weest my genaedigh, ende
oont my u aensicht. U aensicht versoecke
ick, ô Heere, en keert dat niet af van my,
maer doet bermhertigheyt met uwen die-
naer, op dat ick voor u altijt mach wan-
delen in dese pelgrimagie, ende u genieten
in het vaderlant in der eeuwigheyt, A-
men.

§. VII.

De maniere van een rechte intentie te maecken.

DEse wordt ghenaemt een rechte intentie, de welcke Godt voor het eynde oft opsicht van haer werck heeft, ende tot sijne eere ende glorie

treckt al wat'er geſchiet geſeyt, ende gepeyſt wort. Gelijck den adem noot-ſaeckelijck is tot het natuerelijck leven, ſoo is de rechte intentie ofte meyninge noodigh tot het geeſtelijck. Deſe is de ziele ende de form van alle wercken, want het werck is naer advenant de intentie. Iſt dat iemant vaſt, hem geeſſelt, ende ſijn lichaem quelt door andere pijnelijckheden, geſchiet dat niet om Godt, maer om glorie van de menſchen te ontfanghen, ſoo en baet het niet. Gaet hy naer de Indien om het ſelve opſicht, ende daer arbeydende, veel ongelooovighe tot Godt bekeert, hy is ghelijck een klinck-metael, oft een belle; want ſoo de HH. Vaders leeren, de pijn en maeckt den Martelaer niet, maer de oorſaeck. Een goede meyninge maeckt kleyne dingen groot ende verheven, maer groote ende loffelijcke miſmaeckt een quaede intentie. Op dat dan uwe wercken voor Godts aenſicht niet onſuyver ende

ydel

del gevonden en worden, ſoo moet ghy u beſte doen om een ſuyvere intentie te hebben, ende en vat niet ten hoe kleyn het oock is; 't en zy gy van te voren het ſelve tot Godt ſchickt als tot het eerſte beginſel, ende laetſte eynde. Het is een ſoorte van af-goderye, den rugh te keeren aen den teghen-woordighen Godt, ende het aenſicht te keeren tot den af-godt, te weten tot eenigh ſchepſel oft eygen wille, oft eygen baet, Godt veronachtſaemende ende ſijnen wille.

2. Door dry meyninghen kont ghy u wercken tot Godt ſtieren, om de pijnen te ontgaen, om gheloont te worden, ende om de ſuyvere liefde Godts. D'eerſte is de intentie van de ſlaeven, de tweede van de werck-lieden, de derde van de waerachtighe kinderen. De eerſte is goet, de tweede is beter, de derde is de beſte: want door deſe gaet ghy recht tot Godt, ende ſtiert het al tot hem om hem te behaegen ende hem te eeren,

ren, om sijnen wille te volbrenghen, ende om door het gene gy doet u selven bereyt te maecken tot een innige vereeninge met hem. 'Tis dan de alder suyverste intentie, die Godtformigh ghenoemt wort, de welcke niet eyghens en laet in onsen wille, ende haer selven geheel in Godt uytstort, alle menschelijcke affectie wech-worpende.

3. De teeckenen van een rechte meyninghe sijn dese, geen saecke met beroerte aen te vatten, niet benauwt, niet verstroyt te sijn, niet ontstelt te worden, om dat iet quaelijck geluckt is, niet bedroeft te worden, noch niet sorghvuldigh te ondersoecken de oordeelen van andere, naer dat iet geschiet is, alle ydele gepeysen uyt te sluyten, het goet-dunc-ken van de menschen te verachten, alle dingen even neerstelijck te doen 't zy dat het is in't ghesicht van de menschen, 't zy appaert, 't zy dat er veel besienders sijn, 't zy luttel, niet ver-

verheven te worden door lof ende prijs, niet mistrooſtigh door laſteringe, tot alles over-geven te zijn, niet te verwachten noch iet te vreeſen.

4. Gemerckt dat Godt als den eerſten oorſpronck ende beginſel van de natuer, ende gratie met u mede werckt in alle u wercken, noch ghy yet en kont ſonder hem, jae dat hy in u alle dingen uyt-werckt, ſoo ſal het de volmaeckſte meyninge weſen in alle u wercken u voor te ſtellen de ſelve meyninge de welcke Godt in u, ende met u wilt hebben in het wercken, overſulcks ſult ghy u gemoet tot hem ſoo ſtieren, *Mijnen Heere ende Godt, ſict dit werck gaen ick beginnen, ende ſocck dat te voleyndigen om dieſelve redenen, om de welcke ghy het ſelve uyt-werckt, tot het ſelve wit ſtiere ick mijn ooghmerck, tot u glorie ende u liefde, ende op dat uwen wille geſchiede ſoo in den Hemel als op der aerde. Och oft ick dat wit altijdt ſoo recht mocht treffen, ghelijck ick wenſche ende ghy verdient!*

5. Maer

5. Maer om dat het moeyelijck is, ſchoon dat ghy u beſte doet om dit altijt voor oogen te hebben, gemerckt door de menighvuldighe kranckheyt van de menſchelijcke natuer, ende de bederffelijckheyt u werck altijt ghemengelt is met vele onvolmaecktheden, ſoo ſal de krachtighſte remedie hier tegen ſijn ende Godt ten uytterſten aenghenaem, alle u wercken, woorden ende gepeyſen te vereenighen met de wercken, woorden ende gepeyſen van onſen Heere JESUS-CHRISTUS, op dat ſy mogen gheſuyvert ende volmaeckt worden door ſijn bloet ende verdienſten; ende ſoo vereenight ende geſuyvert ſijnde ſult gy die op offeren aen uwen hemelſchen Vader tot eenen aengenaemen reuck.

6. Onderſoeckt dickwils neerſtelijck by u ſelven wat dat ghy in elcke ſaecke bemint, ende verfoeyt dat op dat het u intentie niet en bederve. Voorts overpeyſt dickwils de vermaninge Chriſti: *Men moet altijdt bidden*

ende

nde niet ophouden, want dat en kont gy niet doen als met een rechte meyninge. Soo dat eenen grooten Heyligen ſeght, dat dien altijt bidt die altijt wel doet: ende den dien doet altijt wel, den welcken door een rechte meyninge alle ſijn wercken tot Godt ſchickt. Als gy ſlaept ſult gy altijt bidden is't dat gy voor het ſlaepen gaen u bereet maeckt door deſe oft diergelijcke manieren: *Ick wenſche, ô mijnen Godt, dat iek ſlaepende alle mijn adems u mogen loven ende glorificeren, al oft ick door de affectie van alle Engelen ende Heyligben altijt ſeyde: Lof ſy u Heer Coninck van de eenwige Glorie.* Deſghelijcks als gy eet oft drinckt offert yder beet ende dronck aen Godt, al oft ghy t'elcker reyſe ſeyde: *Gebenedijt ſijt ghy mijnen Godt.* Als gy leeſt oft ſchryft, oft offert op de ſelve maniere yder letter op al oft elcke van hun met grooter ſtemme riepe; *Heyligh, Heyligh, Heyligh Heere Godt van Sabaoth*, Ende alſoo voorts in alles wat ghy doet.

7. Het

7. Het is de leeringe van de geleerde Theologanten, dat door de menighvuldigheyt van de intentie de verdienſten van elck werck vermenighvuldight worden, ſoo dat ghy door een werck ſoo veel kont verdienen al oft ghy het ſelve thien reyſen quaemt te doen, mits ſoo veel intentien hebbende. Als ghy dan iet begint maeckt u intentie: *O oneyndige goetheyt, mynen Godt, dit wenſche ick te doen ofte te lyden, met ſulck een affectie oft gheeſt ende meyninge als Chriſtus uwen Soon gehadt heeft hier op der aerde werckende oft lydende. Ten eerſten om u alleen lof, dienſt, eere en glorie te gheven daer ick u mede moet vereere.*

2. *Om uwen will' te volbrengen.*

3. *Om te getuygen myn onderworpinge ende af-hanginghe van u.*

4. *Om voor ſoo veel in my is te vermeerderen den eeuwigen loon.*

5. *Om te verkrijgen de daegelijckſche, geeſtelijcke ende lichaemelijcke goederen.*

6. *Op dat ghy myne ſonden vergeeft.*

7. *Om*

7. *Om verloſt te worden van alle quaet van ſchult ende pyne.*

8. *Tot de eere ende vermeerderinge der glorie van de H. Maget, alle Engelen ende Heyligen, beſonderlijck myn Paroonen.*

9. *Tot mijn profijt, van alle mijn vrienden ende vyanden, ende de geheele ſtrijdende Kercke.*

10. *Tot byſtant van de geloovighe Zielen.*

11. *Tot danckſegginge van alle de ontallijcke weldaden aen my ende eenigh ſchepſel geſchiet.*

12. *Om te overwinnen door u gratie ſulck een faute.*

13. *Om ſulck een deught te verkrijgen die my meeſt noodigh is.*

14. *Om bequaemer te worden tot mijn officie.*

15. *Op dat ick alſoo naer-volghe Chriſtum ende ſijn Heyligen.*

16. *Op dat ick groeye ende volherde in het goet.*

17. *Op dat ick aen een ander een goet exempel geve.* 18. *Op*

18. *Op dat ick voldoen mijne beloften die ick gedaen hebbe.*

19. *Om te verdienen den Aflaet die aen dit werck gehecht is.*

20. *Om te verkrygen een saelige doodt.*

21. *Om te verkrygen sulck een weldaet dat ick van u versoecke.*

22. *Op dat ick u mach meer behaegen ende neerstigher dienen.*

23. *Op dat ick magh ghehoorsaem zyn aen de H. Kercke oft Oversten die my dit bevelen.*

24. *Om te voldoen voor mijne sonden.*

25. *Om te vermeerderen de liefde die ick tot u draege.*

26. *Om bevryt te sijn tegen de listen ende laegen van den duyvel.*

27. *Op dat ick iet lijde voor uwe liefde.*

28. *Op dat ick my wel bereyde tot het weerdigh nutten van het Alder-heyligh ste Sacrament.*

29. *Op dat ick mijnen naesten helpe ende stichte.*

30. *Op dat ick my bereyt maecke tot een innige vereeninghe met u.*

8. Meer

8. Meer andere meyningen ſal de natuer ende weſen van elck werck voor-ſtellen. Allen de boven-geſeyde intentien en kanmen noch en moetmen hem in alle werck niet voorſtellen ; maer die de welcke meeſt over-een-komen met elck werck. Over-peyſt 's avonts in't eynde van u onderſoeck, wat een blyſchap u herte ſoude hebben als nu den dagh ende wercken ghepaſſeert ſijn, waer't dat ghy die alle met een rechte meyninghe ghedaen hebt ? Wenſcht dan dat ghy het alles ghedaen hadt tot de meerdere eere Godts, vernieuwt het propooſt van de goede meyninghe; ende herneemt die dickwils den naeſtkomenden dagh, beſonderlijck 'smorgens voor de Miſſe, oft in het beginſel van elck werck, op elcke ure, ende voor het ſlaepen gaen.

Dit is dan ſeer gemackelijck ende niet boven u macht : want wat is'er gemackelijcker als met een op-geheven gemoet tot Godt te ſeggen : Dit

wil

wil ick doen om u, ô Heer, ende u glorie. Het is een kleyne saecke daer nochtans aenhanght eenen hoop van verdienſten; ende komt gy dat achter te laeten, al is't saecken dat ghy veel doet, ſoo en hebt gy niet gedaen. Want dien arbeyt is ſonder verdienſte, die geen rechte meyninge en heeft.

§. VIII.

Van de daegelijckſche oeffeninghe der deughden.

VAnde verheventheyt, profijt, aengenaemheydt ende noodtſaeckelijckheyt der deughden en is hier geen plaetſe om te ſpreken: maer om dat alle haeren lof beſtaet in de oeffeninge, ſoo ſal ick hier eenige aenmerckinghen ende onderwyſingen geven tot hun daegelijcks gebruyck ende oeffeninge.

1. Eerſt voor al moet ghy u beſte doen om die deughden te verkrijgen, de welcke meer in het gebruyck

bruyck ſijn, ende de welcke meer uwen ſtaet toe-komen. Als ghy dan een deught verkoren hebt de welcke ghy begeert te beoeffenen, ſoo moet ghy haer natuer, conditie, uytwerckinge, trappen, oock haer verheventheyt, nutheyt ende nootſaekelijckheyt trachten te kennen. Dan moet ghy in u verwecken een groote begeerte, de welcke u tot haer bequaem maeckt ende u verſterckt om te overwinnen de ſwaerigheden die'er ſullen voor-vallen. Dan moet ghy neerſtelijck by u over-legghen de mismaecktheyt van haere contrarie faut, wat een ſchaede die mede brenght, hoe ſeer die Godt mis-haeght, hoe grootelijcks ſy u mis-ſtaet, ende uwen ſtaet ende u eynde wederſpannigh is. Dit ſult ghy konnen volbrenghen is't ſaeken dat ghy daer op wat rypelijck wilt letten: ende om dies-wille dat de deught geen broeytſel en is van de natuer maer een werck van de gratie Godts; ſoo moet ghy op Godt alleen

u betrouwen ſtellen, ende van hem hulpe verſoecken door een vierigh ende ghedurigh ghebedt.

2. Ghemerckt dat de deughden verkregen worden ende groeyen door de herneminge der w ercken, ſoo helpt daer veel toe elck van die in't beſonder aen te vatten, ende eenige daegen vervolgens in u daegelijckſche oeffeningen, geen occaſie achter-laetende, die te betrachten; jae in alles moetmen de occaſie ſoecken, want alles werckt mede tot goet die Godt beminnen. Daer moet oock by gevoeght worden eenen ſtantvaſtigen ende deftigen wille om de deught wel te beoeffenen; den welcken noyt af en wijckt van het goet propooſt; den welcken mannelijck ſtrijt teghen de menſchelijcke ongeſtaedigheyt; ende den welcken hem niet en laet af-leyden van den loop der deught om haere moeyelijckheyt, ende de wederſpannighe ghewoonte. Want daer en ſal niemant gekroont worden als die tot het

et eynde volherdigh is, maer niet
ie alleen begonſt heeft.

3. De beſte maniere om een wae-
e ende gegrondeerde deught te ver-
krijghen is te ſien naer Chriſtum on-
ſen Heer als tot het volmaeckſte be-
worp ende exempel, ende neerſte-
lijck te over-legghen hoe hy de ſelve
met woorden ende exempels gheleert
heeft, hoe hy die in het werck geleyt
heeft, met wat intentie ende de-
votie. Over-peyſt wat hy ghedaen
ende gheleden heeft om u te verwec-
ken tot haer waerachtigh betraght,
ende voor u te verkrijghen noodighe
hulpe. Ende om dies-wille dat ghy
tot noch toe veronachtſaemt hebt de
liefde van ſulck eenen ſachtmoedigen
Salighmaeker, verweckt daer over in
u een droefheyt ende eenen yver om
voorts te gaen ende hem naer te vol-
ghen. Let oock op het exempel der
Heyligen, ende tracht dat naer te vol-
gen daer toe om u meer aen te por-
ren, aennemende een byſonder on-

der-

derſoeck ende menighvuldighe gebe dekens, door de welcke gy van God gratie verſoeckt om voorts te gaen door hunne voor-ſpraeck.

4. Naer advenant de maete der gratie die u van Godt ghegheven wort moet gy trachten daeghelijcks meerdere ſoo inwendighe als uytwendighe daeden der deughden te beoeffenen. Ende voor ſoo veel ghy kont, tracht die ten volmaeckſten te betreffen ſoo in het beginſel als in den voort-ganck; ende niet door een dorre ghewoonte, maer door eenen ghedurigen nieuwen yver; ten reynighſten voor ſoo veel belanght de intentie, ten vierighſten voor ſoo veel belanght het betrachten; ende ten ſtantvaſtighſte ſonder van die op te houden, wat tegenheden oft beletſels dat'er ſoude konnen voor-vallen. Voeght altijt de inwendighe daeden met de uytwendige, want van de inwendige trecken de uytwendige hun goetheyt. Hebt altijt een vaſte ende

on-

nverſaedelijcke begheerte om voorts
: gaen, door de welcke ghy u aen
Godt op-offert ſelfs tot de daden van
e treffelijckſte deughden, ende uwe
rachten verre te boven gaende, oock
m alle bitterheden ter liefde Godts
: onderſtaen waer't dat het de krach-
en toe-lieten; want den Heer loont
en goeden wille als de macht ont-
reeckt.

5. Doet u uytterſte beſte op dat
e deught de welcke ghy beoeffent,
:y altijdt waerachtigh, gegrondeert
nde volmaeckt. Ick ſegge een waer-
chtige, maer geen geveynſde, door
le welcke ghy een ander tracht te be-
driegen, oft door de welcke ghy ſelfs
bedrogen wort, een faut in plaets van
een deught aen-nemende. Sy moet
ock ſijn gegrondeert ofte vaſt die
tantvaſtigh ende met victorie blijft
taen tegen de liſten ende tentatie des
duyvels, die door den minſten wint
niet geroert en worde, noch niet ge-
wortelt en is in eenen kinderlijcken

yver, maer vaſt met diepe wortele
die den uytwendighen ſchijn en
pomperije ſchouwt, ende de uytwe
dige gaeven van de natuer niet me
en acht als ſy weerdigh ſijn.
moet ten leſten oock weſen v
maeckt, dat is, verciert met alle
conditien de welcke tot een deug
noodigh ſijn, volgens het voor-ſchi
ende regel van de Hemelſche ende i
geſtorte voorſichticheyt: te weten
dat ghy u voor-ſtelt het ghene e
gen ende innigh is in elcke deugh
ende dat door ſekeren raet ende ve
kieſinge, maer niet lichtveerdigh,
door eenigh gewelt oft drift der nat
re, oft u te vreden houdende m
eenigh uytwendigh vercierſel, ma
tracht altijt tot den opperſten trap d
deughden, naer het exempel h
welck ons van de HH. Mannen en
van Chriſtus onſen Heer achter-gel
ten is. De deught ſal ten laetſten v
maeckt weſen is't dat ſy t'ſaemen g
voeght is met het geſelſchap ende g
bruyc

luyck van d'andere deughden.

6. Dese sijn de principaelste merck-
eckenen om te kennen oft nu een
eught in de ziele verkregen ende
en-gegroeyt is, is't dat de faute we-
erspannigh aen de deught geheel
yt-gebluſt, oft voor een groot deel
erdooft is, is't dat ghy aen de pas-
en ende quaede genegentheden ee-
en toom gestelt hebt onder het be-
el van de reden, is't dat ghy in het
eoeffenen van de deughden gheen
waerigheyt meer en vint: is't dat gy
ltijt vierigh zijt om voorts te gaen:
s't dat ghy veracht het gheraes van
ie flauwe Menschen, te vreden
ijnde met de getuygenisse van uwe
onscientie, ende Godts goederen in u
verborgen hout: is't dat ghy u leven
niet aen en stelt lichtveerdigh oft uyt
gewoonte, maer door het voor-stel
van de reden ende voorsichtigheydt,
niet af-wijckende van de wegen der
waere gegrondeerde ende mannelijc-
ke deughden.

§. IX.

Herkentenissen oft protestatien die t tot Godt dickwils moeten vernieuwen.

ICk ellendighe creatuere ende o weerdighen sondaer ghestelt in teghenwoordigheydt van uwe Go delijcke Majesteyt, ô Almoghend Godt, ende voor het gheheel Heme Hof, overpeysende ende in mijn gheest overlegghende uwe oneynd ghe goedtheydt ende bermherti heydt, door de welcke ghy u van d eeuwigheydt gheweerdight hebt t my soo minnelijck te peysen, en my in den tijdt naer u beelt ende gh lijckenisse te schaepen, ende als volheydt van den tijt gekomen is m te herkoopen door het Bloedt van wen eenigen Soon, my soo dickwils spaeren, ende dagelijcks sondigende gedoogen tot desen dagh toe, ve wachtende my tot penitentie, naer so veel boosheden eñ misdaden; weder

m overleggende dat ick soo menige
eyse over-treden hebbe de trouwe
ie ick aen u gheghevén hebbe in het
Doopsel ; uyt gheheel mijn herte en-
e gantsch mijnen gheest verworpen
oor den Throon van u rechtveerdig-
heyt, bekenne my plichtigh te sijn
an schendinge uwer Majesteyt ende
ler Doodt ende Lijden van JESUS-
CHRISTUS suwen Soon, ende daer
ver weerdigh gestraft te worden met
de helsche Engelen door het eeuwigh
torment.

Maer naderhant my keerende tot den throon van uwe bermhertigheyt, aengesien ghy sachtmoedigh ende bermhertigh zyt, ende in ghenaede verre te boven gaet onse boosheydt, soo versaecke ick alle mijne sonden met waerachtigh leet-wesen van alle waerachtige Penitenten, ende over de selve droef sijnde, ende oot-moedelijck van de selve vergiffenisse biddende door de verdiensten van het lijden ons Heere Jesu-Christi, op de

welcke ick ſteune, ſoo vernieuw
ick de belijdeniſſe des geloofs, en
mijne goede voornemens hier voo
tijts in mijnen Doop ghedaen, en
verſaecke van herten aen den duyv
de werelt, ende het vleeſch, ende a
hunne pomperijen, ydelheden, ing
vingen, ende begheerlijckheden vo
alle de daegen mijns levens, my a
keerende van alle ſchepſels, en
uyt geheel mijn herte keerende tot
mijnen Heer mijnen Godt, die no
en verwerpt de welcke tot u kome
Ick hebbe geſeyt, ick ſal tegen m
mijn ongerechtigheyt belijden, en
ghy hebt vergeven de boosheden va
mijne ſonde. Ick hebbe het geſeyt, e
datelijck ghy hebt uytgeworpen ee
goet woort: ſeggende: u ſonden wo
den u vergeven om dat gy my gebe
den ende bemint hebt. Ende wie e
ſal u niet beminnen, ô oneyndigh
goetheyt! want gy doet my open d
fluyſen uwer bermhertigheden, end
door de beke van u ghenaede heb
g

hy my geſuyvert ende over watert : aerom ſtelle ick my voor, ende beghеere onwederroepelijck u alleen te dienen, ende u hertelijck nu, ende eeuwelijck te beminnen. Maer oft het gebeurde, 't zy door aenval van den duyvel, oft door Menſchelijcke kranckheyt, dat ick iet peyſde ſprack, oft dede, het gene aen dit opſet wederſpannigh is, ſoo reſolvere ick van nu af daetelijck door u gratie weder op te ſtaen, ende den wech van het heyligh voornemen yveriger aen te vatten, ende u altijdt aen te hangen. Gy, ô Heere, die den kender van alles ſijt, ghy weet dat ick u beminne. En wilt doch niet verſtooten dit Sacrificie van een gemorſelt herte, maer maeckt dat de begeerten door u ingeven begonſt, door geen tentatie en mogen verandert worden.

Ick belijde ende verklaere voor u mijnen Godt ende de Engels ende nwe Heyligen dat ick in dit waerachtigh

tigh ende Catholijck Geloof wil leven ende ſterven, het welck de H. Roomſche ende Apoſtolijcke Kercke is houdende ende belijdende voor het welck ick duyſentmael bereyt ben te ſterven. Ick vergheve aen een yder, uyt oprechter herte alle injurie ende ſwaerigheyt die ymandt my ſoude aen gedaen hebben: biddende een yder dat ſy my oock deſgelijcks vergeven, ende is't dat'er eenige ſonde over-ghebleven is die ick in de biechte niet beleden en hebbe, oft niet naer behooren, oft dat ick eenige verbinteniſſe hebbe daer ick niet aen voldaen en hebbe, doet my die gedencken, ô Onderſoecker der herten, op dat ick die mach belijden ende voldoen eer dat den nacht komet daer niemant in en ſal konnen wercken.

Ick belijde ende bekenne dat ick tot noch toe niet geleeft en hebbe in heyligheyt ende rechtveerdigheydt gelijck vereyſt den ſtaet daer ghy my

ny toe geroepen hebt, ende uwe over-groote weldaden vereyſſchen. ck ſegg'et noch eens, ende beken- ne het, ende ben droef ſoo veel my nogelijck is dat ick u altemet verlae- ten hebbe, ghy, die ſijt de fonteyne der levende wateren, ende dat ick u eertijts vergeten hebbe die mijn leven zijt, die alle oogenblicken, al oft ghy de reſte vergeven hadt, op my ſijt peyſende. Ende nu, ô Heere, ſoo keere ick weder tot u, ende belove voort-aen alleen voor u ende my te leven ende uwe wetten te bewae- ren. Ghy ſult my weſen tot eenen Godt, ende ick als eenen getrouwen dienaer tot het eynde van mijn leven. Is't dat'er eenigen vyant liſten leght, is't dat'er ymandt tegen baſt, aen- lockt, betoovert, vaſt-hout, ende overkomt, ghy ſult mijn vreeſe ſijn, mijn hope, mijn liefde.

Op u betrouwe ick alder-ſoetſten Saelighmaecker, want de kleyntſte druppel van u dierbaer bloet uyt-ge-

ſtort op het Cruys, is genoechſaem voor de verloſſinge van de heele werelt. Onder u beſcherminge ende die van u alder-heylighſte Moeder, van alle Engelen ende Heyligen wenſche ick te leven ende te ſterven, ſonder eenigh achterdencken oft wanhope om de menichte ende groote van mijne ſonden. Door deſen ſchilt gewaepent ſal ick vry weſen, noch mijne vyanden en ſullen my niet uyt-lachen, jae dat meer is, alle die u verwachten en ſullen niet beſchaemt gemaeckt worden. Mijn herte ô Godt, is dan bereyt, mijn herte is bereydt altijdt uwen wille te volbrengen, ende met alle de affectie van de ſalige geeſten u te omhelſen, ende door de ſtemmen van alle ſchepſelen u te loven ende te glorificeren.

Siet doch aen genadighſten Godt, deſe vierige belofte ende mijn begeerte terwijlen het tijt is van bermhertigheyt, ende ontfanght mijn herte tot een ſlagh-offer met alle de menſchen,

chen, ende bluſt daer uyt alle vremde verbeeldingen, ende my uyt het herte van alle menſchen, op dat aen my de werelt gekruyſt zy, ende ick aen de werelt.

Dat mijn oogen u alleen aenſchouwen ende alles in u, dat mijn ooren niet en hooren een vremde ſtemme, maer alleen de uwe: dat mijn tonge ende lippen niet en ſpreken als u alleen ende uwen lof verkondigen: dat mijn handen niet en omhelſen als u, dat mijn voeten alleen tot u gaen, dat alle mijn krachten in u wonden ende doodt verteert worden: ten laetſten dat alle mijne lidtmaeten ende beenderen ſeggen, ô Heere wie is u gelijcke. Ick verloochene alle aertſche dingen, want in u alleen hebbe ick het alle; ick verloochene my ſelven, want ick behoore u toe, ſoo dat ick niet leve, maer ghy CHRISTE-JESU leeft in my, ende ick beminne u uyt geheel mijn herte, uyt geheel mijn ziele, uyt geheel

mijn verſtant, uyt alle mijn krachten. Geeft my dat ick mach wenſchen van yder veracht ende verworpen te worden, aen niemant en magh wenſchen te behaegen, niemant en magh vreeſen te mishagen als alleen aen u, noch niet en begeere als uwen aengenamen wille.

Dit ſijn mijne begeerten, dit ſijn mijn beloften in de welcke ick voor u, mijnen Godt, belijde te willen leven ende ſterven: ick wenſche die dagelijcks ende alle oogenblicken te vernieuwen, noch ick en ſal die noyt (ghy my by-ſtaende) veranderen. Waer't ſaecken dat ick, 't zy door het gewelt van ſieckte oft duyvels bedrogh yet quam te ſeggen oft yet te peyſen wederſpannigh aen deſen wille ende reſolutie, dat wenſche ick als niet gheacht te worden voor uwen Rechter ſtoel, Rechtveerdighſten Godt, die altijdt verhoort den wille van de gene die u vreeſen, ende dit verſaecke ick ten uytterſten, dit verdoeme

loeme ick, dit sweere ick af, geenints mijn selven yet laetende voorstaen, maer alleen betrouwende op de hope uwer gratie ende beschermínge, soo dat ick desen wille bereyt ben met mijn bloedt te onderteecknen, ende duysentmael voor u te sterven, om voor u te leven, soetsten JESUS, aen wie alles leeft, ende in u wensche ick te sterven, die voor my hebt geweerdight te sterven. Amen.

§. X.

Van de herneminghe des Gheests.

ONder alle de neerstigheden, de welcke dienen om den yver des geests te vermeerderen ende te bewaren, en is'er geen krachtiger, als dickwils den geest te vernieuwen, sonder de welcke den geest van devotie verflauwt ende de oude begheerte van volmaecktheydt allenghskens verflensicht ende vergaet: daerom moet men dit onderhouden,

I. 's Son-

1. s' Sondaghs, den welcken is den eerſten dagh van de weke, als oock den eerſten dagh van elcke maent ſult gy daer toe verkieſen een ure voor den noen, de welcke ghy gheheel hier toe ſult beſteden alle andere ſorge aen den kant ſettende. Voor het eerſte ſoo ſult ghy u ſtellen in de tegenwoordigheyt Godts ende hem aenbidden. Daer naer ſult ghy eeren de alder-heylighſte Maeget, uwen Engel bewaerder, ende uwe Patroonen. Ghy ſult verklaeren, dat ghy daer zijt om te herkennen de goederen die ghy van Godt ontfanghen hebt, om te belijden het quaet dat gy gedaen hebt, ende om te weten wat dat hy van u wilt gedaen hebben: daer toe ſult ghy hulpe ende licht verſoecken, ſeggende den Lof-ſanck *Komt H.Geeſt*, by-voegende de gebeden tot de H. Maget, tot uwen Enghel Bewaerder, ende uwe Patroonen.

2. Daer naer ſult ghy overleggen de

de weldaeden van dese weke ofte maent, de welcke zijn dese: voor soo veel raeckt de ziele, de heylige gepeysen, de verlichtingen, de inghevingen, de begheerten, de vertroostingen, de patientie in de verlaetingen. 't ghebruyck der HH. Sacramenten, de ghebeden, de meditatien, de onderscoeckingen, de geestelijcke lessen, de Missen, de officien, de wercken van deughden, de verstervingen, 't vluchten der sonden, den geestelijcken voort-ganck, behoedinge van veel perijckelen ende sonden, de hulpe om naer den val op te staen, ende andere ontallijcke.

Voor soo veel raeckt het lichaem, spijs ende dranck, kleederen, gesontheyt, verlossinge van veel quaden ende krancheden, bewaereniss van vrienden ende huys-genoten, ende andere diergelijcke. Daer sijn noch veel weldaden onbekent: andere sijnder noch gemeyn, als het licht der sonne, vruchtbaerheyt der aerde,

ende

ende ander gemack, het lichaem de ziele, ende de uytwendige goederen raeckende. Hier in sult ghy besonderlijck wegen de grootheyt van der weldoender, de liefde door de welcke hy wel doet, de verheventheydt van de gaven ende u onweerdigheyt. Ende om dies-wille dat ghy te machteloos sijt om danckbaerigh te sijn, soo sult ghy aen-roepen het Woordt dat Vleesch geworden is, de H. Maeget, de Engelen, de Heyligen ende alle Schepsels, op dat sy voor u willen danckbaerigh sijn. Dan sult ghy aen den eeuwighen Vader op-offeren de danck-seggínghen van Christus, van de H. Maget, ende van alle Heyligen, ende alle de Missen de welcke dien dagh sullen gelesen worden, tot de selve intentie sult ghy oock Misse hooren.

3. Daer naer sult ghy onderscoecken de sonden die gy ghedaen hebt, over-loopende de daegen, de plaetsen ende uwen handel, 't zy tegen Godt, tegen

egen uwen naeſten, teghen u Overſten, tegen uw's gelijcken, tegen u onderſaten ende teghen u ſelven. Ghy ſult u verwonderen over de macht Godts, die u verwacht heeft tot penitentie, ghy ſult ſeer verſtelt ſijn hoe dat ghy ſoo langh hebt konnen leven in ſoo ellendigen ſtaet, hoe dat alle de ſchepſelen hun tegen u niet gewapent en hebben, ghy ſult teghen u verwecken eenen grooten haet ende droefheydt over uwe ſonden, met een vaſt voornemen van u te beteren ende te voldoen. Beelt uwen geeſt in al oft ghy Godt den Vader u tegenwoordigh ſaeght, u verwijtende uwe ſonden: Godt den Soon toonende ſijne Wonden ende u ontſlaende: ende den H. Geeſt u eenighe voldoeninge op-leggende, aen den welcken ghy datelijck met vreeſe ende ancxſte ſult gehoorſaemen. Ende is'er yet te ſuyveren door het H. Sacrament der Penitentie, dat ſult ghy aen uwen Prieſter belyden:

ten

ten laetſten gy ſult maecken u leven in een beter te veranderen, aen roepende de hulpe Godts ende der Heyligen.

4. Ghy ſult over-loopen de naervolgende puncten, ende ſien oft ghy den voorleden tijt wel beſteet hebt. Of ghy de goede voornemingen ende begeerten in u gebeden onderhouden hebt. Oft ghy de ſonden, wiens beteringe ghy belooft hadt, overwonnen hebt. Oft ghy noch behaegen hebt in het over-dencken van u voorleden ydelheden, ende oft u de booſe feyten die ghy bedreven hebt te vooren komen ſonder behoorelijcke verachtinge: Oft ghy u devoiren gedaen hebt om te ſchouwen het quaet achterdencken, lichtveerdighe oordeelen ende vuyle ghepeyſen. Met wat geeſt ghy aen-vat het ghene gy moet doen, oft wel voorſichtelijck ende met rype raeden, oft wel lichtveerdighlijck. Oft ghy u leven aen-ſtelt naer het menſchelijck oor-

deel

leel ende wereltſche regels. Oft ghy wenſcht aen Godt alleen te behaegen. Hoe dickwils ghy uyt-ghevallen ſijt tot quaede, ſchurachtighe ende onnoodige propooſten. Oft gy bereyt ſijt te ſterven, oft'er iet is van binnen oft van buyten uwe conſcientie, in u kamer, in u huys, het welck ghy niet en ſoud' willen gevonden worden inde ure uwer doodt.

5. Ghy ſult neerſtelijck onderſoecken de wortelen van uwe ghebreken ende de beletſelen van uwen geeſtelijcken voort ganck, de welcke ghy ſult trachten uyt te roeyen. De welcke ſijn deſe: Veronachtſaeminge van een waere verſtervinge van alle quaede gewoonten ende paſſien. Het gebreck van grootmoedigheydt oft luyigheyt, t'ontvluchten van arbeyt om op te klimmen den hoogen bergh van volmaecktheyt, te groot achtinge van u eygen ſelven, ende betrouwen op u eygen krachten. D'onghe-regelde lieſde van u eygen goedt-

dunc-

duncken, glorie ende verheventheyt, ende 't veronachtſaemen van de ootmoedigheyt ende ſuyvere meyninge. Te groote toe gevinghe aen het ghemack des lichaems, ledigheyt, uyt-geſtortheyt ende genoeghten: de laffigheydt ende flauwigheydt allenckxkens inſluypende in het gebruyck der HH. Sacramenten, in het gebedt ende andere devote oeffeningen. Te groote nauwigheydt ende ſcrupuleusheydt van de tegenwoordige ende toe-komende dingen: ende te kleyn betrouwen op de groote Goddelijcke voorſichtigheydt ende goetheyt. De ondanckbaerheyt over de ontfangen weldaeden, meeſt over uwen roep ende de kleyne kenniſſe ende weerderinge van de ſelve.

6. Om grooten voort-ganck in den geeſt te doen ſoo moet-men ſijn ſelven door verſcheyde ſpooren aen porren, van de welcke deſe de principaelſte ſijn, ende meeſt t'overleggen. De opperſte rechtveerdigheydt

Godts

Godts door de eeuwige doot de ſonde ſtraffende. Den af-grondt van de oordeelen Godts die dickwils vele, beſonderlijck de ondanckbaerige, laet vallen, af-wijcken van het Geloof, ende miſeraebelijck ſterven. De vreeſe van de doot, die haeſtelijck komt gelijck den dief in den nacht, ende opent de deure aen de ſchroomelijcke eeuwigheyt. De kortheyt van den tijt, ende de onſekerheyt, wiens verlies onwederroepelijck is. Den ſchroom van het oordeel, ende de gedachteniſſe van de eeuwigheyt. Het exempel Chriſti met woorden ende wercken ons leerende, ende de Heyligen ons beſchaemt maeckende over onſe flauwigheyt, ende ons verweckende tot hun naer-volginge. De oneyndige goetheyt ende lieffelijckheyt van Godt, de opperſte liefde die hy tot den menſch draeght, ende andere ontallijcke weldaeden.

7. Uwe goede voornemens ende beloften ſult ghy uyt gantſch u herte ver-

vernieuwen, ende van Godt gratie verſoecken om die te onderhouden. Dan ſult ghy met een vaſte beraedinge u ſelven reſolveren, voort-aen niet meer vrywilligh te ſondigen, noch eenige regels t'overtreden: dickwils ſpreken van dingen die weerdigh ſijn voor een geeſtelijck perſoon. Uwe daegelijckſche wercken ſult gy neerſtelijck doen, ende u altijt wachten van geckernijen ende ſchurachtigheden; noyt klaegen, niemants manieren beriſpen, alles in goet nemen. de eere ſchouwen, verduldelijck ende blydelijck den tegenſpoet verdragen, altijt trachten tot het volmaeckſte, elcke wercken ſoo doen dat ſy altijt verdienſtigh zijn, de ydele opſichten der menſchen verachten, altijt neerſtelijck letten op de ſeeghbaerheyt ende eerbaerheydt: jae eenen ſchroom hebben van het gene daer tegen oock maer eenen ſchijn en heeft; alle den tijdt buyten ſtudie oft noodige bekommeringhen, over-

bren-

rengen met heylige ende devote ge-
eyſen ende affectien tot Godt.
Deſe propooſten ende voor-nemin-
gen moet ghy dickwils herhaelen, en-
de ſoo trachten te onderhouden, dat
ghy op het eynde van de weke ge-
waer wort den voort-ganck die ghy
gedaen hebt.

8. Ghy ſult onderſoecken uwen voort-ganck, ende dien ſtellen tegen den voort-ganck van de voor-gaende weke, ſiende welcken den meeſten is, gelijck de Koop-lieden hun boec-ken onderſoecken, hun gewin ende ſchaede rekenen; rijpelijck overleg-gende wat ghy verlooren oft gewon-nen hebt in de traffyck van uwe ſae-ligheyt. Dan ſult ghy inſien wat dat ghy beſonderlijck moet ſchouwen, ende wat dat ghy moet beteren. Ghy ſult oock voorſien wat ghy ſult doen ende dat aen Godt opofferen met de ſuyverſte meyninge, ende van hem verſoecken dat hy uwe wercken be-lieve te beſtieren, ende door ſijne be-

ſondere

ſondere ende krachtige gratie wil verwecken ende verſtercken tot alle goet werck, daer by voegende de tuſſchen ſpraecke van de H. Maeget, uwen Engel-bewaerder, ende uwe Patroonen ende Patronerſſen. Ten laetſten ſult gy de naeſt-komende weke ſoo trachten over te brengen, al oft de eerſte waere in de welcke ghy Godt begint te dienen, ende de laetſte van u leven.

§. XI.

Van het inwendigh Gebedt.

WElck dat is het inwendigh gebedt, hoe veel trappen ende deelen daer van ſijn, hoe veel oorſaecken ende uyt-werckſels, hoe noodigh ende verheven, hebben ontallijcke Schrijvers geleert. Soo dat'er nauwelijcks ſoo veel onder-houders ſijn gelijcker ſijn die daer van geſchreven hebben. Uyt deſe ſal ick eenige puncten kieſen de welcke meeſt

dienen

lienen om dit gebedt in het werck te eggen; de reste kan-men by hun vinden.

1. Daer en behoort niet eenen lagh te passeren in den welcken men niet een ure oft half ure en besteet tot dit inwendigh gebedt, oft anders en kan men geenen oft weynigen voortganck doen in de deught. Want dit is het steunsel ende het fondament van de Christelijcke volmaecktheydt. Dit doet den mensch, van de werelt af-gescheyde sijnde, over-treden alle sterffelijckheydt, ende vergesellschapt sijnde met de Chooren der Engelen ende hemelsche blydtschappen, verheft het hem tot de saelighste vereeninge met Godt. Niemant en is'er oyt onderworpen aen de sonden geweest, niemant en heeft het vleesch gevolght, niemandt en heeft oyt de Religie verlaeten, den welcken eerst niet verworpen ende met den voet gestooten en heeft den yver van het gebedt.

2. Voor het gebedt moeten d'er ee
nige bereytſels weſen, waer van d'een
ſte is vry te weſen van ſonden: wan
al is't dat niemant van het gebedt ver
ſtooten en wort, die beſwaert is me
doodelijcke ſonden, de ſonden noch
tans beletten het goet, gelijck ſegh
den Propheet Jeremias. 2. Ghy moe
af-ſnijden alle ydele bekommeringe
ende onnoodighe t'ſaemen-ſpraecke
die aen de verſtroytheden groot voet
ſel geven. 3. Ghy moet bedwingen d
quaede affectien ende genegentheden
ende het hert af-trecken van all
liefde der tijdelijcke ſaecken, wan
een vervuylde ende ontſtelde ziele, e
kan de hemelſche invloeden niet ont
fangen.

3. Voor het gebedt moet ghy uw
materie gereet maecken, ende die i
puncten bedeelen ende in u memori
prenten, ende de affectie voor-ko
men, om te ſien wat affectie ghy kon
trecken uyt ſulck oft ſulcke punct
ende op wat maniere, ende dan

voor

oor-ſtellen het eynde het gene ghy
n het gebedt ſoeckt, 't zy dat het is
en haet der ſonde, 't zy dat het is de
eteringe van eenige foute, 't zy dat
et is de verloocheninge van ſijn ey-
en ſelven, 't zy dat het is bekominge
an de deughden, oft vereeninge met
Godt, lettende op uwen eygen ſtaet
nde behoeftigheden. Ende tot dat
ynde moet het heel gebedt geſtiert
vorden.

4. Het gebedt beginnende ſult
hy u zegenen met het teecken des
H. Kruys, ſeggende: Heere let op
mijn hulpe, Heere haeſt u om my te
elpen, Glorie ſy den Vader, den
oon ende den H. Geeſt, &c. Ghy
ult u Godt teghenwoordigh ſtellen
door een levende geloof, gelijck by
u ſtaende, in u blyvende door ſijn
weſen, tegenwoordigheyt en macht,
door-ſoeckende het binnenſte inge-
want van uwe ziele, bekennende het
werck het welck ghy doet, ende daer
toe u helpende. Dan ſult ghy Godt u

soo tegenwoordigh aenbidden, en
verwecken een acte van leetweesen
ende verssoecken gratie om wel
bidden.

Dese oft diergelijcke affectien be
helst dit naer-volgende ghebedt, he
gene gy kont spreken op dese manie
re oft korter ghelijck het u belieft
als't maer vierigh en is om de ziele t
bereyden tot het ontfangen van de
Goddelijcken invloet, ende te begri
pen de ingevingen van den H. Geest
ende te door-gronderen de boven-na
tuerelijcke waerheden.

Een voor-bereydigh Gebedt.

O Heer alder-wijste licht, onuyt
sprekelijcke goetheyt, onover
winnelijcke macht, die den scheppe
van alles sijt, den bewaerder end
regeerder, de welcke sijt ons ghelucl
ende saligheyt, van den welcken wy
verwachten vergiffenisse onser son
den, hulpe tot verdiensten, den loor
der glorie, den welcken alle hemel-
sche

:he geeſten beminnen, loven, ende
:rwonderen. Siet, ick onweerdigh-
en ſondaer, ſtaen hier voor u, om
ıy te verblyden over uwe oneyndi-
e volmaecktheyt, ende my met alle
rachten aen u te onderworpen, Dus
enbidde ick u, ick vereere u met al-
e lof ende eere, ende ick achte u den
lder-weerdighſten om van alle En-
gelen, menſchen ende creaturen
groot gheacht te worden. Ick ben
roef uyt gheheel mijn herte, dat
ck u vergramt hebbe, ende ick
venſche ten uyterſten te beteren
ıet welck ick miſdaen hebbe. Ver-
geve 't dan my, mijnen Godt, ende
weeſt genaedigh aen mijne gebeden
ende meditatie die ick wenſche
e houden tot meerder eere ende glo-
rie van uwen naem, op dat ick u
magh behaegen ende voorſien aen
mijne ſaligheyt. En wederſiet my
niet, ô Heere, noch en keert u aen-
ſicht van my niet af, maer geeft my
u overvloedighe gratie, op dat ick

deſe ure voor u magh ſtaen, gelijck
het u belieft, ô mijnen Heer ende
Godt. Ick offere u op ende bevele
u mijn ziele, op dat ghy die vol-
maeckt, op dat ghy die verheft tot u.
Ick offere u op mijne memorie, op
dat ghy die vervult met heylige ge-
peyſen: ick offere u op mijn verſtant
op dat het verlicht ſijnde door u
licht, mach overdencken uwe won-
derlijckheden, ick offere u op mijner
wille op dat hy door u liefde door-
vlamt zijnde, mach verwecken aen u
behaegelijcke ende my profijtighe af-
fectiën. Ick offere u alle mijn gepeyſen
alle mijn woorden ende wercken, op
dat ſy altijt beſigh mogen ſijn met alle
dat u behaegelijck is. Ick offere u op
mijn lichaem ende mijn leven, op dat
ghy van my ſchickt in den tijt ende
eeuwigheyt naer u wel behagen. Ick
verachte alle curieusheydt ende ver-
ſtroytheden, ende ick wenſche al-
leen op u ende op my te letten, al
oft ghy ende ick alleen in de werelt
waeren.

vaeren. Ick ſal geerne onder-ſtaen lle verlaetingen ende dorrigheden, vant ick ben onweerdigh alle trooſt nde ſoetigheyt. Ende deſe medita- ie offere ick u op in de vereeninghe van alle de meditatien ende gebeden van den Heere JESUS-CHRISTUS, op dat hy vervulle mijn gebreken, en- de my verleene hulpe om wel te bid- den. Helpt my dan; ô Heere mijnen Godt, door de verdienſten ende tuſ- ſchen ſpraecke van de alder-heyligh- ſte Maget Maria, ende alle Engelen ende alle Heyligen. O Maget Maria, ô mijnen Engel-bewaerder ende mij- ne Patroonen ſtaet my by ende bidt voor my!

5. Naer dit gebedt, ſoo ſult ghy beginnen van het eerſte punct der voor-bereyde meditatie, ende daer op ſult ghy u verſtant oeffenen, door- loopende alle de ſaecken van't myſte- rie oft d'hiſtorie, alle de uytwerckſels ende omſtandigheden. Dan ſult gy den wille laeten ſijn bedrijf doen door

het verwecken van verſcheyde affec-
ctien, die de Goddelijcke gratie in
ſal ontſteken. Want het verſtand
draeght de fackel des lichts voor de
wille, op dat in de meditatie het vie
brande.

6. In het oeffenen der affectien, ſo
moet ghy op ſommige dingen letten
te weten dat ghy die aenvat met al
le ſuyverheydt ende opentheydt de
conſcientie, want naer de maete de
ſuyverheyt wort den geeſt in het ge
bedt verheven. Dat by de ſuy
verheyt moet ghevoeght worden d
ootmoedigheyt ende de meeſte eer
biedinghe, ſoo dat ghy met Abrahan
ſeght: *Ick ſal tot den Heer ſpreken, mits
ick ſtof ende aſſchen ben.* Dat den geeſ
niet en blyve ſtaen in den ſmaeck
maer den ſmaeck gheſchickt worde
tot het werck, op dat hy dienſtigh zy
tot het gebruyck der deughden. Dat
ſoo lanck de verweckte affectie aen-
genaem is aen den geeſt, ghy in den
ſelven volhert, daer en tuſſchen in het
minſte

minſte niet beſorght ſijnde voor het
gene noch overigh is te mediteren.
Dat uwen handel ende uwe wercken
alſoo over een komen met de affec-
tien de welcke ghy in het gebedt
geoeffent hebt: dat is't ſaecken dat gy
in het gebedt de ſonden gehaet hebt,
ghy metter daet die noch meer ver-
acht naer het ghebedt, hebt ghy de
verganckelijcke goederen veracht,
veracht die metter daet noch meer.
Sommige nieuwe Schrijvers ſtellen
verſcheyde middelen voor om ymant
te bewegen, ende om de affectie te
verbreyden op de maniere van ver-
wonderinge, van benedictie, van drey-
gementen, van verachtinge, van ver-
weckinge, van betrouwen, van danck-
baerheyt, van onderworpinge, van
verſoeckinge, van lof, van genade, van
verhael, van biddinge, van klachten,
van beriſpinge, van verſoeckinge, van
vreeſe, van verfoeyinge ende yver:
Maer alle deſe oeffeninghen hangen
meer van de ſalvinghe der gratie als

van de menschelijcke instellinghe. Want den H. Gheest bidt voor ons door onuytsprekelijcke suchten.

7. Ten tijde van vertroostinge moet het aenleyden ende aenporren des H. Geests in-gevolght worden, maer ten tijde van dorheyt moet ghy by der hant hebben eenighe practijcke om de affectie te verwecken ende te verbreyden. Dese sal sulcks sijn: Naer dat het verstant ghe-door-grondeert heeft eenighe deughden die besloten sijn in eenigh punct, soo sal't daer uyt, als uyt beginsels, trecken eenige besluyt-redenen dienstigh tot oeffeningen, door de welcke het den wille sal bewegen tot behoorelijcke affectien ende begeerten, ende alsoo sal't voorder het werckelijck oft practijckelijck oordeel stieren, om te verwecken goede propoosten; ende den wille alsoo door de redenen van het verstant overwonnen sijnde, sal verwecken affectien, begheerten ende voornemens ghelijckformigh

formigh aen het oordeel oft voorstelinghe des verstants, ende op dese maniere sult ghy voorts gaen in het verwecken van alle de affectien. Voor eerst sult ghy verwecken inwendige beseeningen van de deught die u voorgestelt is. Ten tweeden, sult ghy wenschen dat ghy die altijt ten alderbesten beoeffent hadd', ende droef sijn over uwe traegheydt. Ten derden, sult ghy voornemen voort-aen de selve vieriger te betrachten metter herten, woorden ende wercken. Ten vierden, wenschen dat yder het selve doet. Ten vijfden, daer toe noodige gratie van Godt versoecken.

8. Daer sijn veel oorsaecken van verstroytheden ende uytloopinghen des ghemoets. Ten eersten, de sonden ende de ongeregelde affectien, de welcke ons ter aerde neder-drucken ende de gepeysen niet en laeten naer de hemelsche dingen om hoogh klimmen. Ten tweeden, te groote uyt-gestortheyt tot de uytwendighe

dingen, ende de uyt-loopinghe des gemoets uyt lichtverdigheydt door-loopende de ydelheden. Ten derden, de curieusheyt de welcke alle ydele ende onnoodige dingen tot de sinnen treckt. Ten vierden, te groote vryheyt der sinnen, door de welcke ons gemoet verstroyt ende tot veel dingen verdeelt wort. Ten vyfden, de kranckheyt ende ongestadigheyt der natuere die ons kromt ende neder-druckt, ende ons niet langh en laet verblijven om een saecke te over-leggen. Ten sesden, de schalckheyt des duyvels, trachtende de vrucht van het gebedt te beletten. Ten seven-sten, de slapheyt des verstants ombequaem om yet te over-peysen, oft de onwetentheyt als ymant niet en weet wat, wanneer ende op wat maniere hy moet mediteren. Ten achtsten, achterlaetinge van behoorelijcke bereydinge ende der voor-gaende ghesteltenisse. Ten negensten, te overvloedighe t'samen-spraken ende flauwig-

igheyt : want daer is gheſchreven, *Die minder wort ſal de wijsheyt ontfangen*, ende over de flauwe valt deſe vermaledydinge : *Ghy ſult vremt ende luchtigh weſen op der aerde.*

9. Tegen deſe ſieckten ſult ghy de naer-volgende remedien gebruycken. Ten eerſten, een diepe ootmoedigheyt, door de welcke ghy u ellende bekent ende u beſchaemt voor Godts Majeſteyt ſoo uyt-gheloopen te ſijn. Ten tweeden, een groote kloeckmoedigheyt, door de welcke ghy u mannelijck voor-ſtelt geen gebeyſen toe te ſtaen de welcke u afrecken van het gebedt, ende komt'er tegen uwen danck eenige verſtroytheydt, tracht de ſelve daetelijck te wederſtaen. Ten derden, eene neerſtigheyt, door de welcke ghy bereyt ſijnde u begeeft tot het ghebedt, ende door de welcke gy de ſaeke daer ghy u gebedt oft meditatie wilt ophouden u tegenwoordigh ſtelt, maer niet als gepaſſeert oft toe-komende.

Ten

Ten vierden, eene ſtilligheyt des gemoets, ſoo dat ghy verſtroyt ſijnde u niet en bedroeft, op dat miſſchien de benauwtheyt de verſtroytheydt niet voorder en voeye, maer dat ghy de voorbeeldingen ſelfs niet en onderſoeckt, ende u als onweerdight de ſelve t'aenſien. Ten vyfden, een kort ende vierigh ghebedt, door het welck ghy van Godt verſoeckt dat hy u ghemoet believe te bedwingen, ende ſich geweerdighe in u ziele te woonen. Ten ſeſden, een aendachtigheyt op elck punct de welcke ghy ordentelijck ſult overwegen, ende als ghy gewaer wort dat gy verſtroyt ſijt, ſoo ſult ghy oft uyt de verſtroytheydt ſelver occaſie nemen om op uwen wegh te geraecken, oft af-ſnydende alle gepeyſen, ſult ghy wederkeeren tot de voor-geſtelde materie, met droefheyt ende propooſt van beteringe. Ten leſten, om dat contrarie dingen met haere contrarie geholpen worden, ſoo moeten de boven-

ge-

enoemde oorſaecken ende wortelen
er verſtroytheden door contrarie re-
nedien uyt geroyt worden, de quae-
le genegentheyt door verſtervinge,
le ſlauwigheyt door yver, de kranck-
heyt der nature door vruchtbaerheyt
der gratie, ende ſoo van de reſte. Is't
dat de verſtroytheyt, niet tegenſtaen-
de alle deſe neerſtigheydt., den yver
des gebedts noch ontruſt, en verlaet
daerom het ghebedt niet, maer ver-
ootmoedight u voor Godts aenſchijn,
ende ſtrijdt vroomelijck, want de on-
gewillige verſtroytheden en worden
ons tot gheen ſchuldt gherekent, maer
vermeerderen dickwils de verdien-
ſten, om den gedurigen ſtrijt ende het
gewelt om die te wederſtaen.

10. Gelijcker-wijs het verſtant on-
derworpen is aen de verſtroytheden,
ſoo is den wille onderworpen aen de
dorrigheyt oft onvruchtbaerheyt en-
de aen 't gebreck van devote affe-
ctien, de welcke voort-komt oft uyt
kranckheyt der nature ende onſe el-

len-

lendighe ghesteltenisse, oft by faute van den ghenen die bidt ende sijn traegheyt, oft uyt Goddelijcke schickinghe. De remedien daer teghen sijn, den aertschen troost te verachten ende te trachten tot den waerachtighen ende hemelschen, door een danckbaerigh ende oodtmoedigh gemoet de gratie van devotie verwachten, ontfangen, ende bewaeren, het selve aen Godt ende niet sijn eyghen selven toe-schrijven, sy selven daerom niet verheffen, maer vreesen, ende sy selven innigh bekennen onweerdigh sulck een weldaet, het teecken van het gebedt gehoort hebbende met een groote vlytigheyt ende yver tot het selve hem begheven, ende 't selve met een groote affectie beginnen: sy selven verworpen voor de voeten des Heeren ghelijck den blinden ende den armen, oft wel als een beest, ende hem op-offeren de dorheyt des geests tot de straffe der sonden: de inwendighe wercken der deugh-

eughden beoeffenen, niet teghen-
aende het dorre gemoet ende alte-
nets uytberſten in het mondelijck
gebedt: hem overgeven aen het wel-
behagen Godts om die dorrigheydt
heel 't leven te onderſtaen, ende hem
bereyt thoonen, om Godt gedurigh te
lienen ſonder loon van vertroofting-
ge, jae oock ſonder hope vande eeu-
wige vergeldinghe, Godt op-offeren
de begeerten ende verdienſten Chri-
ſti, van de H. Maget ende alle Heyli-
gen, door-loopende alle hun choo-
ren ende van een yeder yet bedelende
groetende elcke lidtmaeten Chriſti,
elcke wonden kuſſende, elcke wel-
daeden overpeyſende: ten leſten de
oorſaecken van de verſtroytheden on-
derſoecken ende verworpen. Is't dat
ghy geen ander oorſaecke en vint als
Godt. ſoo moet men hem danckbae-
righ ſijn ende hem verduldelijck lij-
den, nochtans aen u eygen ſelven en-
de uwe ſonden toe-ſchrijven de on-
treckinghe der gratie.

11. Daer

11. Daer wort tweederleye licht gevonden in het gebedt, te weten, het werckende ende begrijpende, maer tusschen dese twee is een groot verschil ten opsichte van het verstant den wille ende het uytwercken: Ten eersten in het verstant wort bevonden dit verschil: want men de Goddelijcke dingen kan op twee manieren aenschouwen, oft door eenige verheven speculatien, oft door gemeyne ende werckende redenen. Den eersten wech gaet voorts door het beschouwende licht, den tweeden door het werckende: den eersten is goet voor de geleerde, den tweeden selfs voor de ongheleerde: den eersten en dient niet veel om den wille te beroeren, maer den tweeden is seer krachtigh ende stuert aen tot het werck. Ten tweeden bevintmen het verschil in den wille, want in het beschouwende licht wort den wille somwylen soo beroert, dat daer van voorts komen suchten ende traenen,

maer

naer ſoo haeſt als verdwenen is dit ilderſoetſte gevoelen, ſoo blijft den nenſch nochtans noch onlydelijck, eygen-ſinnigh ende bevangen met de ſelve fauten, al is't ſaecken dat hy eenigen ſchyn van hem geeft van devotie. Maer het werckende licht betoont de beroertheden, roeyt de fauten uyt, ende bevanght het herte, niet door een bedrieghelijcke ſoetigheyt, maer door een ſalige beweginge, baert eenen waeren dorſt der deughden, ende niet van ydele glorie oft ſmaeck van wetenſchap. Eyndelijck in het wercken kan men bevinden de verſcheyde natuer van deſe twee: want het eerſte licht ſchouwt den uytwendigen arbeyt, ende vermindert den yver der zielen als beletſels des geeſts: maer het tweede verweckt den brandt om alles hoe ſwaer het zy te onderſtaen, ende ſtelt achter alle menſchelijck gemack aen de ſaligheyt der zielen.

12. Men moet oock letten ende ſchau-

schauwen de listen des duyvels, door de welcke hy de menschen af-treckt van de oeffeninge des gebedts. D'eerste is, onder den deck-mantel van ruste noodigh tot het gebedt, de officien van den staet daer ymandt uyt verbinteniſſe toe verbonden is, lichtveerdelijck te bedienen oft heel achter te laeten. 2. Hem tot het gebedt te begeven met een onrechte meyninghe. 3. Om de uytwendige bekommerniſſen het gebedt te veronachtsamen, het welck nochtans is onse ghewichtighste affaire, ende den tijdt daer toe geschickt met andere dingen overbrengen. 4. Door kleynhertigheyt, om dies-wille dat men den voortganck niet gewaer en wort, het gebedt verachten, ende aen het selve andere affairen voor-stellen. 5. Van het selve op-houden om de tentatien, ende de moeyelijckheden van de scrupulen. 6. Om de dorheyt het selve verkorten, oft om de overvloedigheydt des trooſt sonder discretie, de welcke noch-

nochtans het saut is van 't sacrificie, het selve ongematigh verlenghen. 7. Sijn selven onthouden van de meditatie van kleyne dingen, ende alleen hem begeven tot het over-leggen van verheven saecken de welcke seer dickwils't verstant te boven gaen ende verheffen tot hooverdye. 8. Uyt-geestigheden, op-heffingen ende openbaeringen wenschen, het welck een teecken is van op geblaesentheyt ende van ydel curieusheyt, ende opent de dore aen vele bedriegerije van den duyvel. 9. Verslauwen ende ontstelt worden als den troost ontbreeckt, den welcken men wel mach ootmoedelijck ontfanghen, maer niet soecken, noch daer in sijn ruste nemen, want het eynde des gebedts en is niet den troost maer beteringhe des levens. Doch het leste bedrogh is de verheffinge, als ymandt sottelijck hem laet voorstaen dat hy alleen verlicht wort door de sonne der gratie, ende dat de reste als vleesachtighe ende

on-

onvolmaeckte menſchen niet be-
quaem en is tot den geeſt des gebedts
Ende deſe op-geblaeſentheyt moet
door een neerſtigh onderſoeck van
ſijn eygen ſelven ende diep bevroe-
den van ſijn eygen gebreck, ſlappig-
heyt ende ellende geneſen worden.

13. Als het gebeurt door ſieckte,
pijne des hoofts oft anderſints dat ghy
niet en kont ten tijde des gebedts me-
diteren, 't is dan genoegh te peyſen op
eenighe ſaecke van devotie die voor-
geſtelt is in de bereyde puncten, en-
de die kont ghy aenſien ghelijck ghy
aenſiet het beelt van Chriſtus, van
de H. Maghet, oft van eenige andere
Heyligen ſonder vermoeyinghe des
hoofts, nochtans door dat aenſien ſult
ghy in u ſelven verwecken eenige de-
vote affectien. Als ghy op de puin-
cten van uwe meditatie, u voor-ſtelt
het ſchauwen der ſonden, oft het
oeffenen van eenige deught, al-hoe-
wel ghy als gheen vierigheydt oft
ghevoelijcken trooſt en ghevoelt, ſoo
ſal

ál nochtans die meditatie de alder-
beſte weſen. Want gelijck de mede-
ijne van de ſiecken genomen ſijn-
le ſonder ſmaeck, jae met walge,
nun ſeer profijtigh is: ſoo oock de ge-
lachteniſſe alleen van eenighe devote
aecke aengenomen om te over-pey-
en, is ſeer profijtigh aen de ziele, al
s't ſaecken datmen oft om de ſieckte
ville oft andere onſchuldelijcke oor-
aecke geenen trooſt gewaer en wort.

14. Gemerckt het gebedt van de Theologanten beſchreven wordt: Een verſoeck van behoorlijcke din-gen aen Godt: ſoo blijckt het ge-noegh dat haer weſen eygentlijck be-ſtaet in de inwendige t'ſamen-ſprake met Godt, niet dat het noodigh is als ghy mediteert, altijt met Godt 't ſamen te ſpreken, maer om dat alle de deelen der meditatie hier toe meeſt gheſtiert worden, ende haer kracht meeſt gelegen is in ſulcke t'ſa-men-ſpraeken. Doch het verſtant kan hem op dryderleye manieren hebben

in

in het overpeyſen der Goddelijck
dingen; oft ghy ſpreeckt met u ſelve
ende van hier ende daer redenen by
ghebracht hebbende overloopt gy d
voorgeſtelde materie: oft ghy hoo
ghelijck Godt ſpreken, ende met
handelende van den wegh der ſae
ligheyt, oft ghy ſpreeckt ſelf me
Godt, ende u meditatie verander
ghy in een inwendighe t'ſaemen
ſpraecke met hem. Deſe laetſte ma
niere, gelijck ſy ſoeter is, ſoo is ſy
oock profijtelijcker ende krachtiger,
ſoo om het gemoet te veranderen al
om de affectien te verwecken: ſoc
nochtans dat ghy neerſtiger toe-luy
ſtert naer het gene Godt inwendigh
in u herte ſpreeckt.

15. Het eynde van deſe t'ſamen
ſpraeck is oft Godt te loven ende hem
voor de ghegeven weldaeden te be
dancken, oft nieuwe weldaeden ver
krijgen. Ghy ſult ſomwylen, aen
nemende den perſoon van eenen So
ne, van Godt verſoecken al het gene

ghy

ghy van eenen alder-beſten Vader verhopen kont. Somtijdts ſult gy als eenen armen van eenen rijcken Heer, als eenē ſiecken van eenē medelydenden Medecyn-Meeſter hulp verſoecken tot uwen noot, ende remedie tegen u kranckheyt. Somtijdts ſult ghy u ſelven ſtellen als eenen plichtigen voor uwen Rechter, als eenen diſcipel voor ſijnen meeſter, verſoeckende het gene uwen ſtaet ende perſoon meeſt dienſtigh is. Is't dat de liefde u tot hooger dingen verheft ende u ſtouter maeckt, ſoo ſult ghy u ziele Godt laeten aen-ſpreken als haeren Bruydegom, met den ſelven gheeſt ende affectien, waer van het Boeck der Sangen vol is. Soo dat ghy in de t'ſaemen-ſpraecke goederen ſult verſoecken voor u eygen ſelven, voor de heel H. Kercke, voor uwe mede-geſellen, voor die u beſonderlijck bevolen ſijn, voor alle ſtaeten van menſchen, voor levende ende dooden.

16. Ghy en moet niet alleen met

Godt oft met Chriſtus onſen Saeligh
maecker ſpreken, maer oock kont g
handelen met de alder-heylighſt
Maget, met de Engelen ende Hey
ligen, oft tot hunnen lof, oft tot danck
baerheyt, oft om hunne hulpe te ver
ſoecken. Hier toe, is't dat ghy m
Godt ſpreeckt, kont ghy aenneme
krachtige tytels, ſijne eygendomme
ende oneyndelijcke volmaecktheden
de weldaeden aen ons ghegheven o
noch te geven; ſijne liberale belof
ten, de oneyndige verdienſten end
deughden Chriſti, voeght hier b
de verdienſten van de H. Maget, en
de Heyligen, uwen noodt ende uw
uyterſte ellende. Is't dat ghy met d
H. Maget ſpreeckt ſoo kont gy voo
ſtellen haere deughden, haere officie
haere privilegien, haere verdienſte
ende weldaeden. Is't dat ghy met d
Heyligen ſpreeckt, ſoo kont ghy aen
vatten hunne liefde tot Godt end
ons, hun deughden, verdienſten
gaven ende hunnen bereyden wille
tot

ot ons. Daer ſijn noch andere on-
lerhoudingen tegen de boosſwichten
egen de vyanden Chriſti, over wiens
erblintheyt ghy u ſult verwonderen,
erfoeyen de boosheyt, ende noch-
ans ſult ghy u belijden booſer te we-
en als ſy; u ſelven verwijtende uwe
ondanckbaerheyt, ende uwe ſlappig-
heyt bekennende ende vervloecken-
de: ghy ſult u oock keeren tot de
ongevoelijcke ſchepſels wiens exem-
pels u ſullen bewegen tot beſchaemt-
heyt ende droefheyt: want in plaet-
ſe dat ſy ſeer wel onderhouden de
ſchick die hun van Godt op-geleyt is,
ſoo hebt ghy ſoo menichmael de
Goddelijcke Geboden overtreden.

17. Als ghy nu u ghebedt wilt
eyndigen, ſoo ſult ghy dat ſluyten
met dry acten. Ende in den eerſten
volbracht hebbende de over-peyſin-
gen ende affectien verweckt hebben-
de, ſoo moet ghy daer naer voegen
de danckbaerheyt. Maer op dat de
verſcheydentheydt van de materien

ende affectien u gemoet niet en on-
ſtelle, ſoo ſult ghy daer op letten o
ſelfs uyt het gene ghy gemedite
hebt, de danckbaerheydt ſchijne g
lijck voorts te komen: heeft u g
bedt geweeſt van de Paſſie, ſoo m
ghy daetelijck danckbaerigh ſijn
ver het weldaet der verloſſinge, e
de dan daer by voegen alle de w
daeden ſoo particuliere als gheme
ne, beſonderlijck de welcke gy in h
door-loop des ghebedts van de Go
delijcke miltheydt ontfanghen he
Ten tweeden moet volghen de offe
hande, door de welcke ghy aen d
eeuwighen Vader op-offert de ve
dienſten Chriſti, van alle Heyligen
ende u ſelven met hun, ende alle
wercken met een volkomen overg
vinge tot alle wel behagen God
Ten leſten moet daer by gevoegh
worden de bede van die dinghen, c
welcke noodigh ſijn tot uwe en
aller menſchen ſaeligheyt, by-voe
gende de tuſſchen-ſpraecke van de H
Ma

laget, de Engelen ende alle Heyli-
en. Soo sal de meditatie ghesloten
orden, by-voegende in het eynde
et gebedt des Heeren oft eenigen
salm, oft eenigh ander mondt-ge-
edt, wiens formulier dit kan wesen.

Ghebedt naer de Meditatie.

MYnen Heer ende mynen Godt
Ick stof ende asschen gestelt
sschen soo veel perijckelen, hoe
out ende verstroyt hebbe ick met u
gesproken door mijne onachtsaem-
eyt in het bewaeren van mijne sin-
nen ende van mijn herte; ende dat in
le tegenwoordigheyt van het ghe-
neel hemelsch geselschap, dat u uyt
ganscher herte looft, gelijck doen al-
e heyligen en devote zielen, weest my
arm zuygelingh genaedigh alles be-
oevende, nauwelijcx machtigh uwe
hulpe in de aldermeeste perijckelen
te versoecken. Is 't dat ick door uwe
hulpe jet goets gedaen hebbe, ont-
fanght dat doch in de vereeninge van

de verdienſten, leven ende doodt va
de H. Maghet, ende uwe Heyligher
Schickt van uwen dienaer gelijck h
u goet dunckt, 't zy dat ghy my b
lieft te trooſten, 't zy my te verla
ten, dat uwen wille geſchiede. Ic
wete dat ick weerdigh ben van u ver
laeten te worden is't dat ghy my be
ſiet, maer beſiet ghy u ſelven end
uwe wonden, ſoo vint ghy dae
waerom ghy my niet en wederſiet
op dat u bermhertigheyt zy bove
alle u wercken. Geeft my dan,
alder-ſoetſten JESUS, dat het welc
ghy my tot ſaeligheyt geleert heb
ende tot trooſt mijnder ziele, ick te
liefde van u geringh mach uyt-werc
ken, mits dat ick opentlijck uwer
wille gekent hebbe. Ghy weet,
Kender van alles, mijne vierighe be
gheerten, ende dat ick verſaecke all
mijne onvolmaecktheden: maer noch
tans, 't en ſy ſaecken dat uwe groote
ghenaede zy over my, ick ſal ſeker
vergaen door mijne kranckheydt.
Wan

Want hoe ſoude ick, die eenen niet
en, jae erger als eenen niet, op my
lerven betrouwen? Weeſt dan, ô
mijnen Godt, mijnen toeverlaet ende
mijn ſteunſel, ende gheeft my eenen
goeden gheeſt, op dat ick alle mijne
wercken volkomentlijck volbrenge,
gelijck ick voor-genomen hebbe; op
dat ſoo menige uwe exempelen ende
leeringen my niet en ſijn tot weenin-
ghe ende droefheydt des herte in den
dagh des oordeels, dat ghy my ſoo
dickwils beſocht hebt, ende mijnen
geeſt uwe beſoeckinghe niet bewaert
en heeft; dat ghy my ſoo dickwils
gheſpyſt hebt, ende dat ick niet en
hebbe verſaedt gheweeſt, dat gy my
ſoo dickwils het leven gegeven hebt,
ende dat ick nochtans geſtorven ben
naer de ziele. En wederſiet doch niet
uwen dienaer roepende tot u ende be-
geerigh om u te volgen. Want ſiet al-
le de cruycen ende ſwaerigheden ont-
fanghe ick gheerne van uwe handt, op
dat ick gelijck-formigh worde aen u

ende aen uwe Heyligen, ende vol
doen magh voor mijne ſonden
ende u, ô oneyndige Goetheydt, uy
gheheel mijn herte volcomelijck be
minnen. Stelt u als een merck-teec
ken op mijn herte, als een merck tee
ken op mijnen erm, op dat aen m
niemant voort-aen laſtigh en ſy, end
dat alle die my ſien, bekennen da
ick uwen dienaer ben, die alleen
wenſcht aen u te leven ende te ſter
ven, dat alle menſchen u glorifice
ren, u die alleen weerdigh ſijt all
lof ende glorie, met den Vader ende
den H. Geeſt in der eeuwigheyt der
eeuwigheden. Amen.

18. Het ghebedt ghedaen ſijnde,
moet ghy onderſoecken oft de medi-
tatie wel geſchiet, is't ſoo, op dat
ghy in de ſelve volherdight: is't qua-
lijck geluckt, oft dat ghy moocht af-
ſnijden de fauten ende de wortelen
uyt-roeyen.

Inden eerſten ſult ghy onderſoec-
ken oft ghy alles onderhouden hebt
het

et gene in de voor-bereydinge voor-
eſtelt is gheweeſt, oft ghy een ſuy-
ere meyninge ghehadt hebt, oft'er
et gemiſt is in de oeffeninge des ver-
tants ende wille, door wat geeſt en-
e affectie de meditatie gheeyndight
s. Ten tweeden ſult ghy onderſoec-
ken hoedaenigh de verſtroytheden
geweeſt hebben, waer van ſy voorts
gekomen ſijn, welcke remedien en-
de wat neerſtigheyt ghy daer teghen
gheſtelt hebt. Ten derden, ſult ghy
onderſoecken de devote beroeringen,
de inghevingen, de verſichtingen, de
geeſtelijcke ſmaeke, oft ſy van eenen
goeden oft quaeden gheeſt geſproten
ſijn, volghens de reghels van die de
welcke van het onderſcheyt der Gee-
ſten gheſchreven hebben. Ten vier-
den, ſult ghy onderſoecken de dor-
heden, den walgh, de verlaetingen
oft die voorts-gecomen ſijn door be-
vechtinge des duyvels, oft uyt u ey-
gen ſchult ende traegheyt, oft wel uyt
de Goddelijcke toe-laetinge tot u on-

derwijs. Ten vyfden ende ten laeſten, ſult ghy onderſoecken de ſchikinge uw's ghemoets die gy ten tyde des gebedts voor-genomen hebt, of te weten op wat tijt ende maniere deſelve konnen in't werck geleght worden. De ſelve propooſten ende vruchten die ghy uyt het gebedt getrocken hebt, behoort gy aen te teeckenen in een boecxken daer toe bereyt. Dan ſult ghy daer uyt trecken eenighe poinctiens om daer op de heelen dagh te peyſen; ende ghy ſulten uyterſten beſorght weſen dat den wel-rieckenden balſem der devotie door clappernije niet en verdwyne. Ten laetſten ſult ghy van't gebedt u begeven tot de affairen ende verbintenisſen van uwen ſtaet, al is't dat die verre verſcheyden ſijn van den gheeſt des gebedts: want het is alle beyde den wille des Heeren, het gebedt wel te onderhouden en aen ſijn eyghen verbintenisſe te voldoen.

19. Dit ſijn de merck-teeckenen uyt

uyt de welcke ghy kont ſien dat u ghebedt vruchtbaer gheweeſt is. Als de ure des gebedts voleynt is ſijn ſelven noch bereyt vinden tot voorder bidden, ten waere de gehoorſaemheyt ende de crachten des lichaems het ſelve beletten. Gheen vry willighe toeſtemminghe gegeven te hebben aen de verſtroytheden. Den behoorlijcken ſchick ende maniere gehouden te hebben in de voor-bereydinghe, in't vervolgh, in de 't ſamen-ſpraecken, in de affectien, in 't beginſel, in't midden ende eynde. Verſcheyde werckſels van deughden geoeffent te hebben, ende daedige voornemens in 't beſonder bereyt te hebben. Meerder lichtigheyt dan men pleegh, gewaer geworden te ſijn in 't uytwercken der propooſten, meerder ſterckte ende blydtſchap gevoelt te hebben, niet alleen ten tyde van ſtilte ende trooſt, maer oock ten tijde van de overvallende tentatie ende verlatinge. Seer wel ſeght Climacus in den 28.

Trap: *Sommige van het gebedt op-ſtaen de komen daer uyt als uyt een vierigh fourneys verlichtinge gevoelende van d vuyligheyt ende ſwaerte: andere gelijc van een licht doorſtraelt komen daer uy bekleet met het kleet der oodtmoedigheyt De gene die ſonder deſe twee uytwerkſel van het gebedt op-ſtaen, die hebben met het lichaem ghebeden ende niet met den gheeſt.*

20. Hebt gy genadelijck de gratie van Godt ontfangen van een in-gheſtort ende boven-naturelijck gebedt, bewaert dat met een groote ſorvuldigheydt, op dat ghy dien ſchat uyt den Hemel u gheſonden niet en verlieſt door u ſchult ende traegheyt. Ende ten eerſten weeſt ſeer ootmoedigh, u onweerdigh bekennende voor ſulck een gratie, ende bekent dat gy die niet en ſoudt hebben konnen verdienen. Voorts en veracht die niet, ende en verſmaetſe niet de welcke gy ſiet ſulcke gratie te moeten derven: want de volmaecktheyt en beſtaet in deſe ende

dier-

iergelijcke gratien niet, maer in een ierige liefde tot Godt ende meerder erduldigheyt. Schauwt oock al te groote genegentheyt tot de vertroostinghen ende geestelijcke wellusten, le welcke hun ordinaris mede voegen met het ingheslort gebedt; maer weest indachtigh het gene u David gebiedt: *Is't dat de rijckdommen u overvloedigh sijn, en wilt 'er u herte niet op stellen*; maer tracht u te voeghen naer den Goddelijcken wille, met een volle overgevinghe om in der eeuwigheyt sulcke gaeven te derven, ende altijdt te leven in een dorrigheyt ende verlaetinge, is't dat het den Heere soo belieft. Is't dat u den Heere ontrecke de gave van dit gebedt, ende de hemelsche wateren van dese Goddelijcke vertroostinghe u ontbreken, schauwt dan de ledigheyt ende doet kloeckelijck uwe plicht in het behoeffenen van de vaste waere deughden, ende van het inwendigh ghebedt het ghene ghemeynder is, tot den dagh

we-

wederom kome, ende het licht de H. Gheeſt u herte wederom door ſtraelt. Ten laetſten als gy deſe gave wederom verkryght trachtſe wyſſelijck te bedecken met den mante van oodtmoedigheyt, noch en wort daerom niet dertel: want hoe gy u meer verworpt, hoe ghy van Godt meer ſult verheven worden; den welcken de hooveerdighe wederſtaet, ende ſijn gratie geeft aen de oodtmoedighe.

§. XII.

Godtvruchtige opheffingen dienende tot de dacgelijckſche oeffeningen.

OP dat u herte in alle u wercken van Godt noyt af en wycke, ſoo ſult ghy dat dickwils door vierighe op-heffinghen tot hem ſtieren, de welcke gy in het beginſel, voortganck ende eynde van elck werck ſult verwecken. De naer-volgende dienen tot een exempel.

O Heer helpt my, beſtiert ende verſterckt my, op dat ick met u, om u, ende naer uwen wille dit werck mach volbrengen, want ſonder u en ben ick niet, noch en verwacht niet. Ontfanght, ô alderheylighſte Dryvuldigheyt eenen Godt, deſen kleynen dienſt van myn onweerdigheyt tot u meerder glorie, daer in wenſche ick myn eenigh behaegen te hebbe, ende over-grooten loon, in het ſelve u te behagen, al waert dat ick moeſte de heele werelt mishagen. Het is my het minſte van de menſchen geoordeelt te worden, ende van den menſchelijcken dagh, ende den dagh der menſchen en hebbe ick niet begeert gelijck ghy weet: maer naer u ſijn myn oogen, den welcken woont inde Hemelen.

Suyvert my, ô Heere, van alle beſmetheyt, weert af alle traegheyt ende flauwigheyt, geeft cracht aen ziele ende lichaem, verlicht mijn verſtant, onſteeckt mijnen wille, ende verleent aen dit werck eenen geluckigen voortganck, op dat het van u begonſt ſijnde van u mach volmaeckt worden. On-

Onſteckt my ende voordert my tot all goede wercken, ô alderſachtmoedighſte Vader, op dat ick weerdigh mach weſen altyt my te becommeren met aengenaem wercken aen het wel-behagen van uwen alderliefſten Sone.

Dat het al tot uwen dienſt ſy, ô Heere Godt, wat dat ick doen, wat dat ick leſe, wat dat ick ſchrijve, wat dat ick peyſe, wat dat ick ſegge, wat dat ick verſtaen: dat allen mijne wercken van u beginne ende in u eyndige.

Ick wenſche, ô Heere JESU, *dat deſen mijnen arbeyt u aengenaem maecke den arbeyt van alle u uytverkoren, ende al wat ſy voor u eere ende liefde ghedaen hebben: want ick offere u op alle hunne wercken, ende door u aen uwen Vader, en tot uwe glorie.*

Och waer't my georlooft dat ick verre van de menſchen mocht ſijn, ende leven in eenigheyt af-getrocken van alle hanteringen, wat een genoechte ſoude my dit weſen? maer ô Heere, hebt gy het anders gheſchickt, dat uwen wille geſchiede.

Hoe

Hoe goet ende aengenaem is't u bloot ude ſimpelijck aen te hanghen, mijnen Godt, die het eerſte begin ſel ende laetſte ynde ſijt! Och oft als ick my met andere lingen becommerde mijn meeſte deel in u vaere ende ruſtende, die mijn leven, myn olyt ſchap ende welluſte ſijt.

Geeft my, ô Heere, wysheyt (de byſtaenſter van u ſetelen) op dat ſy met my weſe met my arbeyde, op dat ick achter-haelen magh, wat dat u aenghenaem is 't allen tyde.

Hoe is't my leet over den verloren gepaſſeerden tyt: hoe berouwt het my dat ick u tot noch toe ſoo luttel bemint hebbe! och oft ick voortaen my altijt bekommerde in de ſaecken die u behaegen.

Komt hemelſche liefde, ende door u alderclaerſte licht verdwynt de duyſterheden van myne onwetentheden, ende verweckt mijne ſlappige ziele door uwe hitte, op dat ick altijt mach ſien wat ick doen moet ende het ſelve volbrengen.

Ick verdrincke ende verſmoore, ô Heere JESU, *alle mijne onachtſaemheden ende ſon-*

ſonden in u dierbaer bloet, ende inden af grondt van uwe oneyndige liefde end barmhertigheyt, u ootmoedelijck bidden de dat ghy die te niet doet, ende datſ noyt meer te voorſchijn en komen.

CAPITTEL III.

Van den Goddelijcken dienſt.

§. I.

Van de bereydinge voor het Officie.

DAer en is aen eenen Religieus oft geeſtelijcken Perſoon niet noodigher, als met aendachtigheyt, devotie ende eerbiedinge te volbrengen het Goddelijck Officie, waer van wy hier in het kort ſullen handelen. Ick begin dan van de naeſte bereydinghe de ghene gheheel moet voor-gaen aen het officie des nachts: maer voor de andere Officien, Godt bedanckt hebbende dat hy u tot die ure ghefont bewaert heeft, ſult ghy alleen over-dencken het gene van het vierde punct ende de naer-volghende beſchreven is.

1. 'Snachts

1. 'S nachts, gehoort hebbende het eecken, het welck u vermaent tot het Officie het welck van Dorothæus den *Engelschē Dienst* genoemt wort, overpeyst dat dit is de stemme van uwen Beminden, kloppende ende seggende: *Doet my open mijn Suster, mijn Bruyt*: ende haestelijck op-staende maeckt hem bereyt een wooninge van u herte, op dat by avontuere ghy luyerende om op te staen, hy niet af en wycke van u, ende uwe ziele dorre ende ongetrooft verlaete. Seght dan aen hem met Job: *Gy sult my roepen, ô Heere, ende ick sal u antwoorden, gheeft u rechte handt aen het werck uwer handen.* En met den Propheet: *Mijn herte is bereyt ô Godt, mijn herte is bereyt, ick sal singen ende lof-sanck seggen: staet op Psalter ende Harpe, vroegh in den dageraet sal ick verrijsen.* Is't dat ghy meer gheraeckt wort door vreese als liefde, ontfanght dit teecken als die schroomelijcke trompette, die in den laetsten dagh des Oordeels inde ooren van een yder sal klincken

klincken deſe ſchroomelijcke woor-
den : *Staet op ghy dooden ende komt ter oordeele.* Ende met groote, haeſtighey dan uyt-ſpringende uyt u bedde, ende de Goddelijcke vreeſe in gedroncken hebbende, ſeght: *Heere en ſtraft my niet in uwen toorne ende kaſtijdt my niet in uwe gramſchap: Ghy ſijt ſchroomelijck ende wie ſal u in gramſchap weder ſtaen:* met deſe ende andere diergelijcke affectien ſult gy u ziele neerſtelijck becommeren, op dat de eerſtelingen van uwe gepeyſen Godt mogen eeren ende loven.

2. Van den ſlaep ontwaeckt weſende, overpeyſt dat gy ſijt in het midden der ſtricken, waer mede uwe onſienelijcke vyanden u ſoecken van alle kanten te verwerren: overſulcx met het teecken des Cruys gewapent ſijnde, neemt aen de wapenen des gebedts, ende verweckt u door vierige op-heffingen tot den lof Godts. Siet hier van het gene aengeteeckent is boven. Cap. 1. §. 1. Dit doende wederſtaet kloeckelijck

ijck aen de ſlaeperachtigheydt ende ſlappigheydt, 't zy door op ghehefte handen, 't zy knielende oft diergelijcke lichamelijcke oeffeninge.

3. Gemerckt datter niet beſmet ſijnde tot Godt en komt, ende dat de beeſte die den bergh raeckt ſal geſteenight worden, ſoo onderſoeckt hier naer uwe conſcientie, ende vint ghy daer eenighe vlecke in, beclaeght voor Godt u miſdaet: ende al-hoe-wel ghy niet en vint, ſchauwt d'opgeblaſentheydt, ende ſeght met den Propheet: *Reynight my van mijne verborgen qualen, ende van de vremde ſonden ſpaert uwen dienaer.* Verweckt dan een leet-weſen, *want Godt heeft aen den ſondaer geſeyt: waerom verhaelt gy mijne rechtveerdigheden ende neemt gy myn teſtament in uwen monde?*

4. Bevroeyt door een levende geloof dat ghy ſijt voor de oogen Godts den Heere van oneyndighe Majeſteyt, den vergunder van oneyndighe rechtveerdigheyt, den Vader

der van oneyndige goet-jonſtigheyt den Bruydegom van oneyndigh vriendelijckheyt, ende reſolveert vaſtelijck geen verſtroytheden des herten toe te laeten.

5. Verweckt vierighlijck eenen act van een alderſimpelſte ende ſuyverſte intentie, offert Godt op tot ſijn eere ende glorie alle u gepeyſen, woorden ende wercken, ende geeft u volkomentlijck over in alle ſijn wel-behagen. Stelt u voor u Officie te volbrengen om Godt te eeren ende te loven, om hem te bedancken van ſijne ontallijcke weldaeden, om hem te behaegen ende een aengenaem ſacrificie op te offeren: om ſijne opperſte verheventheydt ende uwe leeghſte verworpentheydt te bekennen: om hem vergramt ſijnde te verſoenen, om voor uwe ſonden te voldoen, om te volbrengen het gebodt van de H. Kercke, om alle noodtſaeckelijckheden te verkrijgen voor u, u broeders levende ende doo-

loode, om vermeerderinghe der leughden te bekomen, om oock eens te verwerven de vereeninge van uwen wille met den Goddelijcken. Stelt u dan voor met groote eerbiedinge, aendachtigheyt ende devotie het gheheel Officie te volbrengen in de vereeninghe van die eerbiedinge, aendachtigheyt ende devotie, door de welcke JESUS-CHRISTUS hier op der aerde gebeden heeft. Als mede ter eeren van de H. Maget ende alle Heyligen, van die besonderlijck, wiens feest-dagh dan geviert wort: ende ter memorie van de mysterien, om de welcke dit Offieie in-gheſtelt is.

6. Gehoort hebbende het laetste teecken, peyst dat de Enghels by u staen, roepende: *Siet den Bruydegom komt, gaet uyt hem te gemoet*: ende alsoo haestelijck bereyt hebbende de lampen uwer affectien, loopt tot de plaetse van het wonderlijck Tabernakel tot het Huys Godts. Seght met

de

de Coningen: *Dit is een teecken van* [illegible]
nen grooten Coninck, laet ons gaen en [illegible]
hem soecken ende giften op-offeren, en
vette Offerhande ende eenen herteli-
ken Brandt-offer. Overleght wat e
over-groot werck het is Godt te l-
ven, voor wiens aenschijn de Krac-
ten der Hemelen schudden ende b-
ven. Ende wie sijt ghy stof ende a-
schen, dat ghy derft tot den Hee
spreken? Vernedert u dan, ende
den inganck des choors gelaeten he
bende alle tydelijcke en aertsch
gepeyscn, gaet in tot het huys d
Heeren, ende seght: *Ick sal ingaen in*
Huys ende sal aenbidden tot uwen heyl
gen Tempel, ende uwen Naem belyden
Aenbidt dan voorts het alder-heylig
ste Sacrament ende de Heylighen
wiens Autaerē ende Reliquien aldae
sijn. Passeert ghy over het Kerck-ho
bidt voor de afgestorvene, ende seght:
Gegroet moet ghy lieden wesen Geloovi
ge Zielen Christi, die hier ende over-a
rustende sijt, JESUS *die voor u lieden ghe*
lede

eden heeft, wille u lieden vertroosten, en-
le geven de eeuwige ruste, door de tus-
schen-spraecke van de H. Maget Maria
en alle Heyligen, de welcke verkregen
hebbende, wilt my ghedachtigh wesen.
Amen.

7. Als gy gekomen sult sijn tot in den Choor, overleght dat de gemeyne heele H. Kercke een ende de selve is, de welcke in den Hemel gecroont triompheert, ende die hier op der aerde noch strydende sucht tot het Vaderlant. In dese, naer hun kleyn vermogen, loven Godt alle schepselen, de Engels, de menschen, beesten ende alle gedierten, de vogelen des lochts, ende de visschen der zee. Verheught u dan dat Godt soo van de menschen geglorificeert wort, ende wenscht naer den yver ende liefde van alle rechtveerdige, alle Heyligen ende Engelen. Versoeckt ten lesten de Goddelijcke hulpe, op dat hy, die het alleen vermach, bedwinge alle troubelachtighe gepeysen ende affectien, wederhoude

de duyvels, het verſtant verlichte, de
wille ontſteke, ende alles ſoo't inwen
digh als uytwendigh maetighe op be
hoorlijcke maniere.

§. II.

Ghebedt voor het Officie.

ICk bedancke u, Heer Vader Al
machtigh, over uwe ontallijck
weldaeden, maer beſonderlijck dat g
my tot deſe ure toe bewaert, ende va
vele perijckelen bermhertighlijc
verhoet hebt: Daer en-boven heb
gy my verkoren tot u deel, op dat ic
u in uwen Tempel ſoude dienen, en
de nacht ende dagh uwen lof ſingher
Maer ick ondanckbaer aen ſulck ee
weldoender, hebbe boosheden bedre
ven op d'aerde der Heylighen, end
mijne booſe feyten ſijn gegroeyt to
den Hemel toe. Daerom ſlaen ic
op mijne borſte, ende oodtmoede
lijck verworpen voor den throo
van uwe Majeſteyt, bidde uwe
on-

neyndighe goedertierentheydt dat hy met my uwen onweerdighſten ienaer handelt naer uwe menighvuligе bermhertigheyt, want mijne litteeckene ſijn bedorven voor het aenchyn van mijne dwaesheyt. En verlaet my doch niet, ô mijnen Heere mijnen Godt, en wijckt van my niet af, want de dooden en ſullen u niet loven: noch ſy die in de helle verſinckten, en ſullen uwe bermhertigheydt niet verhalen: maer den levenden, den levenden ſal u belijden, ghelijck ick ock heden, ende ick ſal uwen naem loven ſoo lanck ick ſal leven. Ick bidde u dan en wilt my uwen lof ſingende van u aenſicht niet verſtooten, maer om uwe goedtheyt ende onuytſprekelijcke volmaecktheyt, door de menſch-wordinge van JESUS CHRISTUS onſen Salighmaecker, ſijn leven ende Paſſie, door de verdienſten ende tuſſchen ſpraecke van de H. Maria altijt Maget, van alle ſalige Geeſten ende Heyligen, heylight ende

ſuyvert my van alle geeſtelijcke en
lichamelijcke vlecken : geeft een b
ſette ende wel-luydende reden in m
nen mondt, op dat mijn woorden b
haegelijck ſijn in uwe tegenwoordi
heyt : ontwaeckt my van alle dorri
heyt ende traegheydt, beveght gh
die, die my bevechten, ende b
dwinght het gewelt der vyande
Doet my een teecken tot goet, op d
ſy't ſien die my haten, ende dat ſy b
ſchaemt worden : beſet mijne uy
wendige ſinnen onder uwe beſtieri
ghe ende eerbaerheyt. Vervult my
ſiele ende memorie met verwor
ſels ende imaginatien die u behaegh
lijck ſijn. Verlicht mijn verſtandt doo
den glans uwer glorie, ende ontſteeck
mijnen wille door de fackels uwe
liefde. Booght neder uwe ooren t
mijne gebeden, ende maeckt dat ic
door de innighſte affectie u aenbidde
glorificere ende bedancke, ende uw
bermhertigheyt krachtelijck verſoec
ke voor my ende alle u volck. Welc
my

ıy tot eenen Godt ende helper, op
ıt ick door de ſtemme des loſs mijn
eloften volbrenghe als eenen dienſt
ıijnder ſlavernije. Ick ben't, ick
en't die aen den Heer ſal ſingen,
ck ſal ſingen aen den Heere Godt
van Iſraël. Aen u komt toe, ô Hee-
e, groot-daedigheyt, macht: glo-
ie ende victorie, ende daer en is nie-
nant die uwen wil kan wederſtaen.
Aen u komt toe den lof van alle
ſchepſel: want alles in den Hemel
oft in aerde is, is het uwe. Aen u
ſingen de Heyligen ende de oodt-
moedige van herten, de Geeſten en-
de de zielen der Rechtveerdighen
glorie ſonder eynde. Ende ick (niet
tegenſtaende ick eenen ſondaer ben)
begeere u te loven ende eere te be-
wyſen, want ghy hebt geſeyt: *Het Lof-ſacrificie ſal u eer bewijſen.* Ont-
fanght dan den lof die u ick u geve,
de kalveren mijnder lippen, ende om
dat ick een man ben beſmet van lip-
pen, heylight my ende ſent my uwen

Engel die door den gloeyenden kool mijn herte ſuyvere, ende my weerdigh maecke tot uwen lof. Ick wete mijnen Godt, dat ghy de herten beproeft ende bemindt de eenvoudigheydt, dus ick in de ſimpelheydt van mijn herte blydelijck dit ſacrificie offere, daer ick toe verbonden ben uyt het Gebodt van uwe H. Kercke. Dit offere ick op in de vereeninge van den alder-volmaeckſten lof ende liefde, door de welcke d'alder heylighſte Dryvuldigheydt haer ſelven looft ende bemindt, inde vereeninghe van alle den lof, ghebeden ende oeffeninghen van onſen Heere JESUS-CHRISTUS, de alder-heylighſte Maghet, alle de Engelen ende Heyligheu, die beſonderlijck, wiens ghedachteniſſe wy heden houden, die ſy u altijt op-gheoffert hebben, ende ſullen op-offeren van het beginſel des werelts tot in der eeuwigheyt, in de vereeninge van alle goede wercken, de welcke van uwe gheloovighe ghe-

ſchie-

ſcieden, gheſchiet ſijn, ende ſullen
v bracht worden, in de volheydt
vi de meyninghe die den H. Geeſt
vor heeft volgens de intentie van de
H. Kercke, van mijnen overſten,
vlghens mijne beſondere intentie,
e de volgens het gebreck van mijnen
.eſten. Ontfanght dat, ô opper-
ten Godt, tot een ſacrificie ende
fferhande van alle ſoorten, tot u
eerder glorie, tot ghedachteniſſe
nde Menſch-wordinghe, leven en-
e Paſſie, van onſen Heere JESUS-
CHRISTUS, ter eeren van de H.
Maget ende alle Heyligen, tot onſe
aligheyt, peys ende voorſpoet, en-
le van alle voor de welcke wy ſoec-
ten oft moeten bidden, ende ghy
weet ende wilt dat wy ſouden bid-
den, tot laeffeniſſe van alle de af-
geſtorven ſielen die in het Vaghevier
ſijn, tot bekeeringe van alle onghe-
loovighe, ende tot peys ende voor-
ſpoet van de heele werelt. Ende nu,
ô Heere, weeſt my indachtigh, en-

de verhoort my : want ick en hebbe uyt mijn selve, oft in mijne rechtveerdigheden dat betrouwen niet om u te aenbidden ; maer uyt d'affectie, Godts-dienstigheyt ende devotie van het bermhertighste herte van uwen Soon mijnen Heere *Jesus-Christus* ende sijne alder-suyverste Moeder ende alle de Rechtveerdigen die u van den beginne behaeght hebben, van de welcke gheschreven staet : De begheerten der armen heeft den Heere gehoort, de bereydinghe hunder herten heeft uwe oore ghehoort. Luystert toe, ô Heere, ende en verstroyt niet het gebedt, 't welck heden uwen dienaer voor u uytstort, u bedanckende voor alle goet 'twelck ghy sijt, 't welck gy hebt, ende doet: voor alle, het welck voor ons gheleden heeft uwen eenigen Soon in de aengenomē Menscheydt, voor alle giften van u verleent, ende te verleenen aen de H. Maget de Moeder Godts, aen de Engelsche geesten, aen de Heyligen van

desen

esen dagh, aen mijn besondere Pa-
oonen ende alle Uytverkooren, ende
en alle redelijcke ende onredelijcke
chepsels. Oock tot een particuliere
hedachteniſſe van sulcken mysterie
ft voor-worpsel daer men heden
noet op letten. Wel aen dan, ô al-
ler-bermhertighste Maghet Maria
Moeder Godts ende onse Patroonerſ-
se, ontfanght my in u moederlijcke
bewaereniſſe ende bestieringe, ende
offert dese ghetyden, vereenight met
uwe alder-crachtighste ghebeden, aen
uwen Soon, tot onse ende aller salig-
heydt. Reynight my heylighe Enge-
len, verheven Princen ende huys-
genooten Godts, ontsteckt mijn her-
te, ende offert mijne lof-sangen voor
den Throon Godts in goude wie-
roock-vaten. Heylighen Enghel ghe-
trauwsten bewaerder, siet over mij-
ne vyanden, want sy sijn vermenich-
vuldight, nemt aen de waepenen ende
den schilt ende staet op tot mijne hul-
pe. Ghy lieden gheluckighste Borgers

van de Hemelsche Stadt, de welck staen in het huys des Heeren, in d voor-saelen van het huys van onse Godt: Gy alder-geluckighste N. end N. aen wiens voor-spraecke ende be waereniſſe ick my hier voren bevole hebbe: Gy lieden N. ende N. de welc ke heden uyt den kercker des vleesch verhuyst sijt tot het Vaderlandt der waere vryheyt; door hem bidde ick u lieden, die u lieden verkoren heeft, weest mijns gedachtigh ende bidt voor my ende voor alle de ellendige sondaers, op dat wy door u lieden voor-spraecke geholpen sijnde onse herten ende handen mogen in het gebedt op-heffen. Dit verleene onsen Heere, die wy altijt soecken te ghebenedyden, die weerdigh is alle lof ende glorie in de eeuwen der eeuwigheden. Amen.

§. III.

§. III.

Maniere oft practijcke van d'aendachtigheyt te oeffenen.

DAer is dryderlije aendachtigheydt. De eerſte beſtaet daer in, datmen alle woorden geheel, volkomentlijck ende verſcheydentlijck uyt-ſpreke, ſoo dat ſy van de byſtaenders konnen ghehoort ende ghevat worden. Tot deſe oplettinghe is een yder verbonden, ſelfs die het latyn niet en weten, ende dat op de pene van groote ſonde; ghelijck dat uyt ſijn ſelven blyckt.

De tweede oplettinghe wordt van den H. Auguſt. *Conc. 3. in Pſalm. 30.* op deſe maniere uyt-gheleyt. Is't dat den Pſalm bidt, bidd'et ghy-lieden oock; weent hy, weent ghy-lieden oock; ende vertrooſt hy, verheught u; hoopt hy, hoop'et van gelijcken, vreeſt hy, vreeſt oock, want alle dat hier geſchreven is, is onſen ſpie-

gel. Het selven bevestight oock Cas-
sianus cap. 11. *Collocationis*. 10. Alle
de affectien der Psalmen in sich selven
aennemende, sal men beginnen te
singen al oft sy van den Propheet nie
ghemaeckt en waeren, maer al oft wy
die selver ghemaeckt hadden, al oft
wy ons eygen gebedt voorts brachten
uyt het binnenste gevoelen onser
herte; oft wel af oft die geschickt
waeren tot onsen eygen persoon, en-
de dat alle de sententien van doen af
door den Propheet oft in den Pro-
pheet niet alleen volbrocht en waren,
maer in ons daegelijcks gheschieden
ende volbrocht wierden. Want oogh-
merck nemende op de selve affectie
des herte met de welcke den selven
Psalm gesongen oft geschreven is ge-
weest: al oft wy Auteurs van de selve
waeren sullen wy meer sijn begrijp
voor gaen als volgen. Tot hier toe
Cassianus. Waer uyt blyckt dat dusda-
nige op-lettinge allen is voor de ghe-
leerde die den letterlijcken sin van de
Psal-

Pſalmen ende oock den geeſtelijcken vatten, ende om die te verſtaen neerſtelijck doorſnuffelt hebben de ſchriften van de Heylige Vaders. Ende deſe aendachtigheydt is de ghemackelijckſte van allen, de vruchtbaerighſte, ende ſoo ſeer niet onderworpen aen de verſtroytheden, ende meer ghelijckformigh aen de leeringe der Heylighe Vaderen, ende den gheeſt van de H. Kercke.

De derde maniere van aendachtigheyt is gemeyn aen geleerde en ongeleerde, door de welcke wy ooghmerck nemen naer het eynde des gebedts het welck Godt is, 't welck de aendachtigheyt der geleerde niet en belet, maer ter contrarie voltreckt. De geeſtelijcke leeraers hebben verſcheyde manieren gevonden om geduerigh op Godt te letten ten tijde des gebedts, oft door eenige uytwendige teeckenen aen te nemen de welcke het herte vermaenen, oft aen nemende eenige voorworpſels uyt het

leven

leven ende Passie Christi, oft verkie
sende eenighe bemerckinghen uy
de Goddelijcke eyghendommen, de
welcke hier alle by te brenghen waer
te grooten arbeyt ende onnoodigh
want diergelijcke oeffeninghen kon-
nen qualijck in het werck gheleydt
worden, sonder verstroytheydt oft
grooten hooft-sweer: want de ge-
duerige aendachtigheydt tot dese ver-
scheydentheden der teeckenen, is't
datmen daer langh in blijft, quetst
het hooft; achter-volghtmen die niet
soo volgen de verstroytheden.

§. IV.

Waer uyt men kan verwecken affecten van Devotie.

DAer sijn vyf Fonteynen, uyt de welcke men ten tyde van het Officie devotie kan verwecken: de eerste ende de overvloedighste sijn de Psalmen self, de welcke mits sy verscheyden beweginghen in hun be-

esluyten, soo sijn sy de bequaemte om het herte de devotie te onteken. By exempel, leest ghy dit Versken, *Domine non est exaltatum or meum*: Heere mijn herte en is niet verheven, soo kont gy dusdanige bewegingen verwecken. Och oft mijn herte noyt verheven en hadde gheweest! Och oft mijn herte noyt verneven en wierde! wee my want mijn herte is waerachtigh verheven! Wanneer, ô Heere, sal het wesen dat mijn herte niet verheven en worde. Ten tweeden sal men de affectien konnen trecken uyt elcke woorden, besonderlijck als den sangh door vele nooten blyft op een woort: by exempel, blyft den sangh op dat woordeken *Pater*, *Vader*, soo moet ons herte hem daetelijck op heffen tot liefde ende eerbiedinge van sulck eenen Vader, om te bidden met een groot betrouwen voor onse behoeftigheden: tot een kloecke verachtinge der aerde, tot een groot verlangen van het hemels vader-lant,

't welck

't welck den Vader bereyt heeft voo
ſijne kinderen in den hemel. Te
derden kan men devotie verwecke
ſoo men voeght aen de woorde
der Pſalmen eenige toe-worpſels: by
exempel leeſt gy dit verſken, *Miſerere*
mei Deus, Heere weeſt my genaedigh,
ſoo ſult ghy konnen ſeggen: Goeden
ende bermhertighen Godt, aen wien
eygen is altijt bermhertigh te weſen
ende te ſpaeren, goedertierenſten
Heere ſoet, ende ſachtſinnigh, weeſt
my den alder-booſten genaedigh, die
u mijnen alder-beſten Vader ſoo me-
nichvuldelijck vergramt hebbe. Ten
vierden konnen de affectien ghetroe-
ken worden uyt de omſtandighe-
den des ghebedts, over-denckende
wie dat bidt, wie men aenbidt, voor
wie men bidt, wat men bidt waer-
om men bidt, wanneer men bidt ende
dierghelijcke. Ten laetſten kan men
affectien verwecken uyt de voor-
worpſels des levens ende Paſſie Chri-
ſti, de welcke op alle Officien kon-
nen

ien paſſen. Hier ſtaet te mercken dat naer de verſcheydentheyt van de gene die bidden de affectien oock moeten verandert worden volghens de oeffeningen van het dryderleye levē, te weten het ſuyverende, het verlichtende, ende het vereenigende leven. Want de beginnende oft de ſuyverende die moeten hun ſonden beweenen, ſuchten ende vreeſen: de voort-gaende moeten verſoecken vermeerderinge der deughden, ende hun ſelven aen den Heere offeren tot kloecke daden der deughden. De volmaeckte moeten altijt ſuchten tot de vereeninge met Godt door een brandende liefde.

§. X.

Van de gene die het Officie leſen by hun ſelven oft buyten den Choor.

DE ghene die het Officie buyten den Choor leſen, al is't dat ſy de boven-geſchreven poincten niet in alles

les en konnen onderhouden, nochtan moeten sy hun beste doen om hu plicht eerbiedelijck, aendachtelijck ende devotelijck te volbrenghen, all woorden volkomentlijck uyt te spre ken, de ghesette ure te onderhouden ten waere den noodt onschuldighd om bequaemer plaetse tot aendachtig heyt te soecken. Dat sy houden een behoorelijcke ende sedige gestelteni se des lichaems, met de vreese Godts knielende gelijck den H. Benedictus aen wijst in het 50. Cap. van sijne Regel. Die van de Ordre van S. Benedictus onderhielden eertyts dit gebodt soo strengelijck, dat sy oock reysende ende te peerde wesende af-daelden, om knielende hun Officie te volbrengen. Ende alsmen aen die van d'Ordre van Cluny opwierp de overtredingen van dese kloosterlijcke ordonnantie, soo heeft den weerdighen Petrus geantwoort dese woorden. *l.* 1. *Epist.* 28. *de genu flexionibus regularium horarum.* Alle het gene den Regel gebiet

niet onderhouden wy, ende al eer wy eenige Getyden beginnen te singen, waer dat wy sijn door Goddelijcke vreese knielen wy, maer den regen, sneeuw, oft modder belet dit somwylen, ende dan lesen wy in de plaetsen den Psalm *Miserere mei Deus* op dat wy door die mangelinge voldoen het welck wy anders niet en konnen volbrengen. Schouwt dan (als ghy by u selven t'Officie leest) rasselijck ende lichtveerdelijck dat te volbrengen, maer (soo veel het doenelijck is) onderhout de boven-ghescreven poincten, voor-stellende de bereydinge ende aen-nemende een van de genoemde aendachtigheden, op dat ghy door u gebedt de gramschap Godts niet en verweckt.

§. VI.

Van het eynde van yder Officie.

DEn wijsten der menschen Salomon seght, dat het eynde des gebedts beter is dan het beginsel, want

want het hanght alles van het eynde, ende het schijnt dat het gene in het eynde wert by-ghevoeght, dat dat alles tot hem treckt. Den Predicant houdt het beste tot het laetste om met eeren van den stoel te gaen. Den Campioen, al ist dat hyse alle overwonnen heeft, wort hy in't laetste van eenen overwonnen, en verliest hy niet sijn selven ende sijn eere? soo en is het gebedt oock niet loffelijck, ten sy dat het een goet eynde heeft.

1. Het officie voleyndt sijnde, over-denckt eerst waer in ghy overtreden hebt, hoe vele ende hoedanige gebreken geschiet sijn in d'aendachtigheyt, devotie ende eerbiedinge, ende versoeckt daer over vergiffenisse, door droefheyt ende berouw, met voorstellinghe van beternisse. Hebt ghy iet achter-gelaeten oft met vrywillighe verstroytheyt volbrocht, voldoet dat daetelijck, ende en wilt niet uytstellen van de schult door penitentie uyt te wasschen.

2. Be-

2. Bedanckt den Heer dat hy u, niet teghenstaende den onweerdighten om hem te loven, u in het elve heeft gedoocht, ende toegelaen dat ghy met onsuyvere monde ijnen lof sout singhen. Offert dan, door de handen van de H. Maget ende aller Heylighen, besonderlijck wiens feest men viert, aen Godt op uwen dienst, in de vereeninghe van de verdiensten Christi, volgens de intentien die men in het beginsel aengewesen heeft.

§. VII.

Gebedt naer het Officie.

ICk bedancke u, ô Heere bermhertigen Godt, sachtmoedigh, verduldigh, ende van menichvuldige genade, dat gy u geweerdight hebt mijne onweerdige gebeden t'aenhooren, ende van myne handen t'ontfanghen, ?t sacrificie des lofs. Waer van komt my sulck

sulck een geluck? dat ick gratie vinde voor uwe oogen, mijnen Heere, die my getrooſt hebt, ende betrouwen gegeven hebt u te bidden? Vergevet my, ô Heere, na de grootheyt uwer bermhertigheden, alle het ghene ick in uwen dienſt wetens oft onwetens gheſondight hebbe, ende maeckt dat de begeerte van uwen dienaer ontfangen worde voor den throon van uwe Majeſteyt. Siet aen mijne over-groote bittere verdruckinge, ende waſt af in de Wonden van uwen alder-liefſten Soon alle mijne overtredinghen. Ontfanght de gebeden ende den lof die ick voor u uyt-geſtort hebbe, met alle de gebeden ende den lof van mijnen Heere JESUS CHRISTUS, van ſijne Heylighſte Moeder, van de HH. Engelen ende van alle Heyligen, van die beſonderlijck wiens feeſt heden gheviert wort, tot uwe meerder glorie ende uwe Goddelijcke eere, tot vereeringe van het geheel Hemels Hof, tot myn behoef ende van alle de myne,

e, gelijck ghy weet, wilt ende ver-
noocht. Weeſt gedachtich mijne
ranckheyt, ende ontſlaet my die
ekenne mijne ſchult door uwen ee-
nigen beminden Soon JESUS-CHRIS-
rus, in wiens honigh-vloeyende
erte ick offere dit officie ende alle
mijne wercken, op dat ghy die ver-
betert, vervult, ſuyvert ende ont-
fanght. Bermhertigen JESUS Sone
Godts ende van Maria altijdt Maget,
geweerdight u uyt de handen van
uwe bermhertighſte Moeder t'ont-
fangen dit flauw' ende verſtroyt offi-
cie, ende 't ſelve vereenight ſijnde
met uwe alder-vierighſte gebeden,
ſchenckt dat aen uwen Hemelſchen
Vader. Ick bidde u antwoort voor
my, voldoet voor my, ende vervult
het ten vollen voor my. Ende ghy,
genadighſten Vader, ſiet op het aen-
ſicht van uwen Geſalfden, ende on-
fermt u mijnder ende aller voor de
welcke ick moet bidden, gratie ende
hulpe gevende om u altijdt weerdigh
te

te loven ende te glorificeren, doch hem, met hem ende in hem, met den welcken ende den H. Geest gy een nen Godt sijt ende eenen Heer, al tijdt loffelijck, glorieus ende boven al verheven in der eeuwigheydt. Amen.

CAPITTEL IV.

Van het eynde des daghs.

§. I.

Van het onderſoeck der Conſcientie.

DE volmaecktheydt ende suyverheyt van een Christen leven vereyscht van ons datmen soude neerstelijck onderſoeckē alle het gene wy doen: soo dat ons leven soude behooren te weſen eē gedurigh onderſoeck; maer om dies-wille dat'er weynige gevondē worden de welcke hun leven soo aen-stellē, even-wel moestmen dit doen in het eynde van den dagh. Den

dagh

igh dan voleyndight ſijnde, ſoo ſult
y alle ende yder wercken neerſte-
jck door-ſnuffelen ſoo inwendige als
ytwendighe met alle hun omſtan-
igheden, ende de welcke ghy ſult
evinden af-geweken te zijn van den
egel der volmaecktheyt, ſult ghy
net een behoorelijcke ſtraffe beriſ-
len.

1. Dit onderſoeck beginnende,
net u ſelven voor-ſtaen dat ghy van
wen Enghel-bewaerder ghedach-
aert ſijt voor den Rechter-throon
van de Goddelijcke ſachtmoedig-
heyt, om daer rekeninge te gheven,
l waer u voor-geſtelt wort vaſte ho-
pe van vergiffeniſſe ende bermher-
igheyt te verwerven, in dien ghy
uwe gebreken tracht uyt te waſſchen
door berouw, penitentie ende vierig-
heyt des geeſts. Over-ſulcks werpt
u voor den throon van de Goddelijc-
ke gratie, tuſſchen het heyr der Hey-
ligen, met een rechte meyninghe en-
de levende geloof van uwen teghen-

woordigen Godt ende alder minne
lijckſten Vader, met een groote oot
moedigheydt, eerbiedinghe ende be
trouwen. Door deſe oeffeninghe heb
ben de Heyligen hun kleederen wi
gemaeckt in het Bloedt des Lams.

2. Vyf deelen ſijnder noodigh on
de conſcientie te onderſoecken. Wae
van de eerſte is, de ghedachteniſſe de
weldaden Godts, ende voor de ſelv
een ootmoedige ende vierighe danck
ſegginge. Want uwe boosheyt geſtel
by de Goddelijcke miltheyt, ſal u in
dringen meerdere beſchaemtheyt. G
ſult danckbarigh ſijn voor alle de wel
daden, ſoo in't gemeyn als in het par
ticulier, ſoo de gepaſſeerde als die va
den tegenwoordigen dagh ende ooc
de toekomende, ſoo voor de verborg
als voor de bekende, ende dat ſeer kor
ende vierigh op deſe oft dierghelijck
maniere. *Ick bedancke u, mijnē Heere en*
de Godt, voor alle uwe weldaden de welc
ke gy my heden ende alle den tijt mijns
levens goedertierentlijck verleent hebt.

Wan

*Want gy, ô sachtmoedighsten Vader, hebt
y van der eeuwigheyt ghesien ende be-
int: gy hebt my van niet geschapen, en-
e tot dese ure bewaert, ende om mijnen't
il regeert gy't ende schickt het alles: Gy
ebt my herkoght door het dierbaer Bloet
an uwen Sone: ghy hebt my eenen Chri-
en-mensch, Religieus, ende Priester ge-
naeckt, ende in dien staet hebt gy my van
ntallijcke sonden ende gebreken bewaert.
y hebt my gejont een begeerte van eē vol-
naeckt leven, gy hebt my goede verweck-
els ende Heylige in-spraken gegeven; gy
hebt verduldelijck mijne beternisse des
levens verwacht, gy hebt my tijt gegeven
m u langer te dienen ende geestelijck ge-
win te vergaderen. Dat uwen Naem dan
gebenedyt zy in der eeuwigheyt; want be-
vryt sijnde door de hulpe van uwe gratie
soo ben ick heden verlost van vele ellenden
ende quaelen, soo lichaemelijcke als gee-
stelijcke. Ick bedancke u oock over
alle de gaven der natuere ende gratie,
voor die besonderlijck de welcke ick
blint sijnde niet en sien ende my onbekent,*

sijn, voor alle de ontallijcke weldaede aen my ende aen alle schepselen betoont ende noch te betoonen, ende dat in de naem ende met de affectie van alle d creaturen: ende dat soecke ick te onder houden in alle eeuwigheyt, ende dat allee om u.

3. Het tweede deel is het versoec der gratie, door de welcke gy u schulden kont onderscheyden ende de ghe breken ondersoeckē. Want gemerck het herte des menschē boos is end niet te door-gronden, ende dat de ey gen liefde ons verduystert om de ge breken te onderschillen, ende veel on schuldingen voor den dagh brenght soo sult gy nauwelijcks uwe fauten konnen onderscheyden, ten sy saecke dat den Vader des Lichts, den welc kende nierē ende herten ondersoeckt, van boven het licht sendt. De danck segginghe dan ghedaen sijnde sult ghy vervolgen u gebedt. *Nu dan, ô Heere, by uwe weldaden die ghy my betoont hebt, voecht daer noch dit by, door uwe selve*

ende

nde eeuwige liefde tot my, te weten, dat y myn duysternissen verlicht en my gra-ie gheeft om alle mijne sonden ende on-chtsaemheden te kennen, te verachten nde te beteren, op dat ick voort-aen u nagh behaegen, ende weerdige vruchten voorts brenge van penitentie.

4. 'T derde deel bestaet in het on-dersoeck der conscientie, door 'twelck gy u selven van binnen ende van buy-ten tracht te kennen. Dese sal vrucht-baer ende gemackelijck wesen, is't dat gy die hout ordentelijck, kort ende rij-pelijck. Rypelijck alles soo overleg-gende, al oft gy die daetelijck in de Biechte moest gaen uyt-leggen. Kort, niet langer in elck gebreck te onder-soecken als het betamelijck is. Orden-telijck onderhoudende een seker ma-niere de welcke dryderlye wesen kan. D'eerste dat ghy voor alles on-dersoeckt de gepeysen, de affectien, de ghesproken ende de ghehoorde woorden, de wercken ende achter-latingen. De tweede behelst veel

deelen. Want eerſt moet ghy door-
loopen uwe ghepeyſen, oft die innigh
ende goetjonſtigh tot Godt gheweeſt
ſijn, goet tot den naeſten, ootmoe-
digh tot u eygen ſelven, ende ſuyver
tot het vleeſch ende de werelt. Ten
tweeden, raeckende de ſinnen, oft die
gebonden, bewaert, ſchaemdelijck
niet karigh, ende niet te ſeer uyt ge-
ſtort geweeſt en ſijn tot veele ende
ydele ſaecken. Ten derden, raeckende
het ſpreken, oft ghy kort van woor-
den, ſedigh ende voorſichtigh ghe-
weeſt hebt. Ten vierden, raeckende de
wercken, oft ghy volbrocht hebt het
welck u toe-ſtont, 't gene georlooft
betamelijck ende oorbaerelijck was.
Ten vijfden, raeckende uwen handel,
oft ghy daer in ryp, oodtmoedigh en-
de ſachtmoedigh geweeſt hebt. Ten
ſeſden, raeckende de achter-latingen
hoe traegh ghy gheweeſt hebt in het
leſen, in het gebedt, ende uytwerc-
kinge van goede wercken, in het
gaede ſlaen van u herte: in het beſte-
den

en des tijdts, in het letten op u eyn-
e, in het verwecken des berouws
ver u ſonden, in het wederſtaen aen
e tentatien, in het voorts gaen in de
eughden. Ten ſevenſten, moet ghy
ekeninghe houden hoe veel ghy elc-
ten dagh afwyckt van uwen voorigen
ver, voorts-gaet in u voorgenomen
eynde, ende af-ghelaeten hebt van
uwe gewoonelijcke onvolmaeckthe-
den. De derde maniere, de welcke
oock ghemackelijcker ſchynt, is dat
ghy neerſtelijck onderſoeckt, door-
loopende alle uwe wercken ende
oeffeningen, wat dat ghy elcke ure
miſdaen hebt van u leſte onderſoeck
af, tegen Godt, uwen naeſten ende u
ſelven, door gepeyſen, woorden,
wercken ende achterlaetingen. Maer
ten is niet genoegh in het onderſoeck
van yeder werck de bedreven ſonden
ende hunnen wortel te vinden, al is't
dat dit het eygen op-ſight is van het
onderſoeck, maer gy moet letten op
elcke in't beſonder, ende onderſoecken

welcke volmaecktheyt aen uwe wercken ontbreeckt, oft sy flauwelijck volbrocht sijn, oft'er geen ydel glorie ingedrongen en is, oft geen onrechte ende quaede meyninge. Overleght oock oft ghy gheen goet werck achtergelaeten en hebt dat u niet bevolen en was, daer ghy de occasie toe hadt. oft gy in alles verkosen hebt het welck het volmaeckste was; ende is't dat tusschen het onderscheyd uwer wercken u te voren komt eenigh Goddelijck weldaet, bedanckt datelijck daer over den Heer met een groote korte vierigheyt. Is't dat ghy dese dingen onderhout, ghy sult verkrygen sulck een teerheyt der conscientie de welcke u datelijck sal voor oogen stellen alle de kleyne gebreken uwer ziele.

5. Nu volght het vierde deel, het welck bestaet inde droefheyt ende versaeckinge der sonden, met voor-nemen van beteringe. Oversulcks uwe conscientie neerstigh onderscheyd hebbende

ende, sult gy met een groote vierigheyt verwecken eenen act van droefheyt, niet alleen over de voorvallende fauten ende onvolmaecktheden, maer ook over de verholen sonden, die van geheel u leven, ende andere vremde, welcke droefheyt spruytende uyt de liefde Godts, is hem ten uytterſten aengenaem: Dit volgende kan u dienen voor een formulier: *In dese ende vele andere, de welcke door myn blintheyt my onbekent sijn, hebbe ick tegen u, ô Heere, heden gesondicht, mijnen Godt, myn bermhertigheyt, ende voor alle de goederen de welcke gy my verleent hebt, hebb' ick u boosheden ende ondanckbaerheyt wedergegeven. Over alle de welcke ick droef ben ende versaecke die alles, boven alle quaeden, ende dat alleen om uwen' twille ô Heere, den welcken ick boven alle goederen beminne; ende niet alleen en mishagen my mijn eygen sonden, maer oock alle de sonden van de heele werelt, de welcke (waer het my mogelijck) ick wensche te beletten, op dat een yder u oneyndigh in-*

innighlijck herkenne, beminne, ende glorificere. Vergevet my ende een yder, Vader der barmhertigheyt? want ick werpe alle de misdaden van heden ende van geheel myn leven, ende oock van de geheele werelt in den afgront van uwe oneyndighe barmhertigheyt, ende ick bidde u door de doot van uwen Soon vergevet my alles ende verleent my gratie om u voortaen suyverlijcker te dienen. Op u betrouwe ick, ô Heere, en betrouwende op den bystant van uwe gratie, soo stelle ick my vast voor niet meer te sondigen, en mijne manieren te beteren.

6. Het vyfde deel is eenige kastydinge oft boete ende penitentie over de geschiede sonden, met de welcke gy sult de verdienſten Christi ende der Heyligen op-offeren op dese maniere: *Tot voldoeninge dan van alle mijne sonden, ô mynen Godt, soo offere ick u op het leven, het lyden, het Cruys ende de doodt van mijnen Heere* JESUS-CHRISTUS, *de verdienſten oock van de H. Maget Maria, ende van alle de Heyligen, oock hunne ghe-*

geheele ende aengenaemſte voldoeninge, daer-en-boven mijn gheheel leven, mijn ziele ende mijn lichaem tot u welbehagen in den tyt ende eeuwigheyt met een waerachtige ende onverſadelijcke begeerte van ten volle te voldoen aen uwe rechtveerdigheyt. ende deſe boete de welcke ick my ſtelle. Deſe boete ſal weſen het Gebedt des Heeren met de Engelſche groetenisſe, oft eenigen Pſalm knielende te leſen, de aerde eenighe keeren kuſſen het lyf met een hairen kleet kaſtyden, ende diergelijcke.

§. II.

Van het particulier onderſoeck.

DAer en is geene krachtigher remedie om de ſonden uyt te roeyen ende de deughden te verkrygē, als door een kloeck gevecht elcke ſonde aen te taſten ende daegelijcks tegē die te vechten, tot dat ſy overwonnen is, daer toe aen-nemende een particulier onderſoeck: in het welck op dat gy u voorſichtiger ende geruſtiger draght,

soo in het verkiesen van de saute die ghy begheert te bevechten, soo in het beoeffenen van het onderspoeck, sult ghy letten op de naervolgende onderwysingen.

1. De HH. Vaderen hebben dit onderspoeck ten uytterstten bevolen want het is den krachtighsten ende gereetsten middel om de sonden uyt te roeyen, om de ghebreken af te laten, om in de ziele de deughden te enten, en op korten tijdt te verkrijgen alle behoorelijcke volmaecktheyt. Dese materie is overvloedigh ende haer breedt uytspreydende; want het is op dat alle de sonden ende gebreken uyt-ghewortelt worden: op dat de sinnen, de krachten ende roeringhen wel beschickt worden, op dat alle de deughden verkregen worden, de daegelijckssche wercken wel geschieden, ende daer het noodigh is, verbetert worden. In dese saecke moet ghy dese ordre onderhouden, te weten, dat ghy dien son-

ſonderlingen ſtrijt begint van die fau-
te de welcke u meeſt ſchaedelijck is.
Ende is't dat ghy van vele ghehindert
wort? begint dan van de ghemacke-
lijckſte, de welcke overwonnen heb-
bende, ſult gy couragie ende moedt
ſcheppen om oock de andere te over-
winnen. Is't dat ſy al te mael even
ſwaer ende moeyelijck ſijn, valt dan
die aen de welcke dē wortel ende den
oorſpronck is van de reſte. De fauten
nu uyt geroeyt ſijnde daer gy meeſt in
quaemt te vallen, als ſijn gulſigheyt,
gramſchap, hooveerdigheydt, traeg-
heydt in uwen handel; ſtelt dan een
onderſoeck in over de overtredingen
van dien regel teghen den welcken
ghy meeſt komt te doen, waer in
gy de eerſte plaetſe ſult geven aen de
overtredinghen van de ſtilſwygent-
heyt, want deſe is meeſt noodigh om
de gave van devotie ende vereeninge
met Godt te verkrygen. Als ghy nu
verwonnen hebt den menighvuldigen
val in de ſonden ende overtredingen
van

van uwen regel, tracht dan tot een gewoonte, door dit onderſoeck, om uwe dagelijckſche ende ordinariſche wercken wel ende behoorelijck te volbrengen, de welcke gelückelijck volbrocht hebbende, begint u dan eerſt ende voor al te begeven tot het verkrygen van de deughden.

Eerſt voor-al ſult ghy u oeffenen in de inwendighe ende uytwendige wercken van Penitentie, ten tweeden, van oodtmoedigheyt, dan van onderdanigheyt, onverſcheydentheyt ende verduldigheyt, de welcke meer gegrondeert ende noodiger ſijn, ende van deſe ſult ghy tot de andere voorts gaen.

2. Verkoren hebbende een ſonde oft deucht daer ghy u onderſoeck begeert op te houden, ſoo ſult ghy haere natuer oft weſen, haer toe-nemen, teeckenen, uytwerckſels, voortsbrengingen, eygendommen, occaſien, beweegh-redenen ende verweckſels trachten te kennen; ghy

ſult

ult oock overleggen van hoe veel tijdt dese faute in u overhandt gehadt heeft, hoe ende op wat maniere de selve in u gegroeyt is; in welcke plaetsen ende occasien sy u meest komt te bestryden. Ghy sult oock in-sien de oorbaerlijckheydt, verheventheyt ende nootsaeckelijckheydt van die deught de welcke gy tracht te bekomen, ende op een papier aenteeckenen haer verhevenste trappen, die meer gelijckformigh sijn aen uwe behoefticheyt, om dese te verkiesen tot een onderscoeck. Is't dat'er verscheyde acten sijn van de selve faut ofte deught, soo sal het profijtich wesen de selve met deelen aen te vallen, om gemackelijcker die uyt te roeyen. In het selve papier sult gy soo veel linien trecken als'er daghen in de weke sijn, om op die aen te teeckenen de overtredingen van elcken dagh.

3. Overpeyst dickwils oft ghy voortganck doet ende gebetert wort, oft de aenghenomen middelen genoegh-

noeghsaem sijn, oft'er noch andere moeten by ghevoeght worden. Stiert hier toe alle uwe gebeden ende oefseningen van godtvruchtigheyt; ende ten minsten in het beginsel van den dagh overleght de waerschynelijcke voor-vallen van de sonden, oft van victorie, met versoeckinge van de Goddelijcke hulpe. Vernieuwt dickwils de begeerten om te overwinnen, ende op dat ghy dit niet achter en laet, door kranckheydt van de memorie, soo sult ghy dese konnen helpen door eenighe teeckens te stellen op sekere plaetsen, oft aen uwen erm eenige koordekens oft ketincxkens bindende. Als ghy bevint misdaen te hebben, slaet voor uwe borste, ende sijt droef over uwen val, het welck ghy bedecktelijck sult konnen doen, andere by-wesende; verweckt dan daetelijck een contrarie deught aen u misdaet, om soo 't samen uyt te roeyen de quaede ghewoonte, ende het goet te bekomen.

4. Schouwt

4. Schauwt al te grooten drift ende bedwongen ſlavernye in het beoeffenen der deughden, de welcke u hooft ontſtelt, de vryheyt des geeſts wegh neemt, ende belet de begeerte van eenen goeden wille. Daerom en verbint u niet ſlaeffelijck aen ſeker taeck-ghetal in uwen handel, al oft het ongeorlooft waere die te overtreden, maer onderhout die maniere die ghy bevindt gemackelijcker ende bequaemer te weſen: de welcke my dunckt deſe te ſijn, te weten, is't dat ghy eenighe acten in't kort ende vierigh komt voorts te brengen, 't zy voor elcke Getyden, 't zy als ghy het teecken van de ure klock hoort, door dieſgelijcke formulier van inwendige woorden, nemende een exempel van de oodtmoedigheyt. *Heere, ick en ben niet weerdigh om hoogh te ſien naer de verheventheyt der Hemelen; Heere, ick en ben niet weerdigh deſen vloer te betreden over den welcken gaen ſoo vele van u dienaers veel beter ſijnde dan ick. Hee-*

re

re mijnen Godt, ick ben bereydt tot alle misachtinge eñ verstootinge, want mijne sonden het verdienen. Verleent my dat ick van alle menschen veracht, ende om u te niet gebracht worde. Maeckt my als eenen vloer der werelt, om van een yder betreden ende als den onweerdighsten gehandelt te worden.

5. Gy moet soo lanck blyven in het uyt-roeyen van eene faut, tot dat gy haerder aen-komen gewelt gemackelijck kont wederstaen, soo dat ghy eenen merckelijcken tijt niet eens en komt te vallen. De verdoofde fauten plegen wel somtijts weder op te staen; maer daerom en moet men niet wanhopen, want tegen die stryden wy, niet om geheel te overwinnen, maer om niet overwonnen te worden. Ende daerom moet de oefeninge van eenige deught soo langh dueren tot dat ghy sonder swaerigheyt naer de selve kont wercken.

6. Dit onderscheyt behelst dry tyden: Den eersten is 's morghens soo haest

haeſt als ghy van den ſlaep ontwaeckt ſijt, als wanneer ghy een neerſtighe wacht voor u moet ſtellen ten opſichte van de faute de welcke ghy ſoeckt uyt te roeyen, oft van de deught de welcke ghy ſoeckt te vercrygen; waer toe ghy door een groote oodtmoedigheyt ende miſtrauwen van u ſelven van Godt moet gratie verſoecken. Den tweeden tijdt is den middagh, voor oft naer het eten, als wanneer ghy van u ſelven ſult rekeninge vragen over alle de over-tredingen raeckende de voor gheſeyde materie, door-loopende elck deel van den dagh, beginnende van die ure als ghy op-geſtaen ſijt tot de tegenwoordighe toe: ende ſoo dickwils ghy ſult bevinden gevallen te hebben, ſoo ſult gy ſoo veel teeckenen maecken aen de linie die ghy getrocken hebt. Den derden tijdt is den avondt, als gy nu ſijt om ſlaepen te gaen, wanneer gy op de voor-geſeyde maniere uwe conſcientie ſult onderſoecken,

ken, aen-teeckenende de keeren die ghy gevallen sijt 't sedert het leste onderssoeck, ende teeckent die aen in de linie daer toe bereyt.

7. De maniere de welcke ghy moet onderhouden in het onderssoeck is dese: Eerst voor-al danckbaerigh te wesen, voorts licht ende gratie van Godt te verssoecken om uwe gebreken te kennen, den welcken verlicht de verborgentheden der duysternissen. Daer naer volght het onderssoeck, waer naer de droefheyt moet verweckt worden over de geschiede sonden, propoost van beternisse, ende aen nemen eenige korte penitentie. Daer sijnder de welcke dit onderssoeck voegē met het daegelijcks; ende dat is noodigh voor persoonen de welcke seer belet sijn. Maer is't dat het appaert geschiet, soo kan dat met korte suchten geschieden op dese maniere. *Hoe goet ende milt sijt gy, tot noch toe, tot my geweest, mijnen Godt, oneyndelijck beminnelijck, dat bekenne ick*

oot moe-

otmoedelijck, ende ſtaen dat met eerbie-
linge toe; waer voor ick u bedancke uyt
eheel mijn herte. Maer dit verſoecke ick
laer- en-boven dat gy door u menighvul-
dige genade deſe gratie belieft by te voe-
gen van mijnen val te kennen ende te be-
teren. U voor-geſtelt hebbende het ge-
tal van u vervallen, kont ghy op deſe
maniere de droefheyt verwecken. *O*
alder-ſoetſten Godt hoe ondanckbaerigh
hebb' ick tot u geweeſt, hoe misbruyck ick
daegelijcx uwe goetheyt! My ſijn herte-
lijck leet deſe ende alle mijne ghebreken,
ende dat ſuyverlijck om u, ick ſtelle my
vaſt voor voorſichtelijcker te leven, ende
my waerachtigh te beteren. Vergeef het
my, ô Heer, ende volmaeckt myne begeer-
te. Komt gy geenen val te achter-hae-
len, danckt den Heer, ſeggende: *Aen u*
moet eer, lof ende glorie weſen, alder-goe-
dertierenſten Vader, die my geweerdight
hebt ſoo te bewaeren ende ſoo te helpen
door uwe gratie. Siet mijn herte is bereet
tot alle u wel-behaegen: Verhoet my, ver-
werm t my, voeyet my, ende bewaert my

door

uwen byſtant, op dat ick u volmaecktelijck diene ende behaeghe nu ende in der eeuwigheyt.

Daer naer moet'er gehouden worden een 't ſamen-voeginghe, de welke daer in beſtaet dat ghy de ghebreken bevonden in de tweede onderſoeckinghe, 't ſaemen voeght met de gebreken bevonden in de eerſte, de fauten van den eenen dagh met de fauten van den voor-gaenden dagh, deſe weke voeght met den andere, op dat ghy alſoo mocht onderſcheyt maecken oft ghy voor oft achterwaerts gaet.

Ten laetſten ſal dienen tot gemackelijcker beterniſſe, ſoo veel wercken van penitentie vrywilligh aen te nemen, gelijck ghy ghebreckelijck gheweeſt hebt, 't zy door het bedryven van het quaet, 't zy door het achterlaeten van het goedt in de voor gheſtelde materie.

§. III.

§. III.

Oeffeninghe des Avonts.

VOlbrocht hebbende het onderſoeck van uwe conſcientie, aleer gy u tot de ruſte begeeft, ſoo moet gy deſe oeffeninge volbrengen.

1. Ghy ſult aen Godt danckbaerigh weſen over de weldaeden, ſoo natuerelijcke als boven-natuerelijcke, betoont aen u, aen u huys daer ghy in woont, aen die ſtadt daer ghy ſijt, aen u orden oft vergaederinge, aen de andere menſchen van de wereldt, ſoo vrienden als vyanden, levende ende dooden. Daer naer ſult ghy van Godt verſoecken vergiffeniſſe van alle u ſonden, van u huys, van u ſtadt, van u vergaederinge, ende van alle de andere, als hier boven geſeyt is, ende dat door de verdienſten Chriſti ende van alle de Heylighen. Dan ſult ghy Godt bidden dat hy door de

ſelve

ſelve verdienſten u wilt verleene
het gene ghy vraeght, ende noodig
is voor alle de boven-genoemde. Te
laeſten ſult gy aen Godt op-offeren d
verdienſten van Chriſtus ende va
alle de Heylighen, over de weldade
aen u ende aen de andere gejont
voor de ſonden van u ende van ander
bedreven, ende voor uwe nootſaecke-
lijckheden ende van d'andere.
'T welck alles beſloten is in dit naer-
volghende Gebedt.

GHEBEDT.

ICk ſal u verheffen, mijnen Godt
ghy die ſijt eenen Coninck, ende
uwen naem altoos loven, van eeu-
we tot eeuwe; want van uwe
hooghe hemelſche wooninge hebt
gy u geweerdicht te ſien op uwen
onweerdigen dienaer. Komt hoort
gy alle die den Heere vreeſt, ende
ick ſal u vertellen wat groote dingen
den Heere aen mijne ziele gedaen
heeft.

heeft. Vander eeuwigheydt heeft hy my in-geſet ende van de andere tyden (eer de aerde ghemaeckt wiert) my ſiende oock in het ghemeyn ende onſaeligh deel der kinderen van Adam, door de erffelijcke vlecke de verdommeniſſe onderworpen, heeft hy my van andere ontallijcke die verloren gongen, af-geſcheyden, ende my bemindt eer ick was: ende my nu weſende, vele andere wech gheruckt ſijnde door een haeſtige doodt, heeft hy gebracht tot de gratie des Doopſels, ende geſtelt in den ſchoot van de H. Kercke, ende my toe bereyt een volkomen lichaem bequaem tot de gheeſtelijcke oeffeningen; de ſonne van wetenſchap is aen my op-gheſtaen om te weten den wech der rechtveerdigheydt ende de paden der volmaecktheydt. Den ouderdom nu groeyende, ſijn oock gegroeyt ſijne genaden tot my: ende doen ick door een heyligh-ſchendende boosheydt van hem wegh-gheloopen was, tot

naer het quartier der ongelijckelijck
heydt, voorſtellende het ſchepſel aen
den ſchepper, den vyandt aen den ver
loſſer, heeft hy my tot hem getrocken
ende tot ſijn deel gheroepen, op da
ick ſoude ghenoemt worden ende
weſen door de gratie, ſijnen ſoon
Want ſijne liefde heeft mijn boos-
heyt overmeeſtert, ende ſijne ſacht-
moedigheyt heeft overwonnen mijne
ſonden. Wat ſal ick u wedergeven
mijnen Heere mijnen Godt, voor
alle het ghene ghy my gegeven hebt?
oft wie ſal my af-ſcheyden van uwe
liefde? ghy zyt my genaedigh ghe-
weeſt over mijne onrechtveerdighe-
den, ghy hebt my verloſt van mij-
ne vyanden, ghy hebt gheneſen alle
mijne kranckheden, ghy hebt door
het dierbaer Bloedt van uwen Soon
mijn leven gekocht uyt de bederffe-
niſſe, ende mijn ſiele vervult met
alle benedictie. Ghy hebt in uwe
ſoetigheydt aen my een taefel bereydt
hebbende alle vermaeck, jae een
Godde-

Goddelijcke tafel op de welcke mijne
iele verſaet wort van u mijnen Godt.
Ende wie ben ick een ſlecht worm-
ken der aerde, dat ick in u oo-
gen ſoude gratie vinden ende ver-
rijckt worden met ſoo veel goede-
ren? ſoo ſal ick dan in der eeuwig-
heyt uwe groot-dadigheydt ſingen,
u bedanckende over de ontallijcke
ende groote weldaeden die ick geno-
ten hebbe van den ooghenblick mijn-
der ontfanghenisſe tot deſe ure toe,
ende dat door uwe goetgunſtigheyt;
oock over de ontallijcke die ick ſelfs
oock op deſen oogenblick van u ont-
fange, ende voorts ontfangen ſal tot
het eynde van mijn leven ende in alle
eeuwigheyt. Wederom dancke ick u
voor alle de gaeven van uwe onbe-
paelde miltheyt die gy door uwe libe-
raele handt uyt-gereyckt hebt aen dit
huys daer ick in woon, ende alle die
daer woonen, aen deſe vergaederinge,
ende haere litmaeten van haeren be-
gin af tot den dagh van heden toe: we-

derom aen deſe Stadt, de welcke gh
door uwe grootdadige gratie met al
haer Borghers ende inwoonders be
waert ende bevrijt, oock aen alle rech
veerdige ende onrechtveerdige mer
ſchen, vrienden ende vyanden, levend
ende dooden, ende alle u ſchepſels di
gy van niet voorts-gebracht hebt, nie
om u, mits gy onſe goederen niet noo
digh en hebt, maer om my ende uw
uytverkoren te dienen, ende wy u. Al
le deſe ende andere weldaden aen ee
nige verleent, ontfange ick als de mij
ne, ende ſoo veel te meer love end
glorificere ick u, hoe veel te minder
ſommige van die daer gy ſoo veel wel
daden aen gedaen hebt, u kennen ende
gebenedijden. Alle deſe hebt ghy my
betoont, niet tegenſtaende ick ſtof en
de aſſche ende eenen damp die voor
een luttel verſchijnt aen u ſoo injurieus
geweeſt ben, ende door mijne ſonden
uwen geeſt ſoo dickwils bedroeft heb
be. O hoe rouwt het my, ende dat om
uwe liefde dat ick u oyt vertoornt en-

de

le uwe gheboden overtreden hebbe?
vergevet ô Heere, laet het verſoenen
Heere, aenmerckt ende doet het om
tw's ſelfs wille: ende door de verdien-
ſten van uwen alderliefſten Soon en-
le onſen Salighmaecker in den welc-
ken gy u welbehaegen hebt, door ſijn
ilderbitterſte lijden ende ſchandelijck-
te doodt, door de welcke hy onſe ſon-
den ghedraegen heeft, oock door de
verdienſten ende tuſſchen-ſpraecke
van de alderheylighſte Maget Maria,
alle de HH. Engelen ende alle u uyt-
verkoren, doet uyt, bidde ick u, alle
mijne ſonden, ende en weeſt niet ge-
dachtigh de boosheden van uwe die-
naers, deſe huys-ghenoten, borghers,
mijne broeders ende alle menſchen
ſoo vrienden als vyanden, levende en-
de dooden. Och oft tot u quaemen alle
ſtemmen ende ſnicken van alle die tot
u roepen! En wilt ons niet verderven
met alle onſe boosheden, want gy ſijt
eenen Godt lanckmoedigh, genadigh
ende vreedſamelijck over de quaedt-

heyt der menſchen, ende naer de me
nichvuldigheyt uwer goetheydt heb
gy penitentie geſtelt aen die de welc
ke ſondigen, ende aen die waerach
tigh droef ſijn, vergiffeniſſe beloof
Weeſt gedachtigh onſer boosheyt en
de uwer liefde, werpt in het diepſt
der Zee alle onſe miſdaeden, door d
welcke wy uwe gramſchap beroepe
hebben, op dat wy gewaſſchen ſijnd
ende met u in peys ende vrede ghetre
den door het bloet van uwen eenige
Soon mogen ſinghen uwen lof inde
eeuwigheyt.

Siet op het aenſicht van uwen Ge-
ſalfden, ende en weirt niet af het aen-
ſchijn van uwe uytvercoren, me n in
den Hemel regnerende, door welckers
verdienſten ende tuſſchen-ſpraecke
bidde ick uwe ſachtmoedigheydt, op
dat gy aen my uwē ellendigē dienaer,
ende aen alle mijne mede-broeders
met my woonende in dit huys, in deſe
vergaederinge, in deſe ſtadt, ende aen
alle menſchen, vrienden ende vyan-
den,

den, levende ende doode wilt verleenen het gene nootsackelijck is tot saeligheyt van siele ende lichaem. Geeft ons dat wy u volherdigh ende sonder dobbelheydt dienen, groote saecken uyt-werckende ende herde dragende. Geeft misnoeghen, van alle aertsche dingen, ende een waere over-gevinge ende vereeninge met uwen wille. Vervult de heele werelt door u geloof en wijsheyt, ende keert tot u alle ongheloovige. Geeft aen mijne vyanden die ick innigh beminne uwe liefde ende peys den welcken uwen Soon ons achter-gelaten heeft. Geeft aen de af-gestorven gheloovighe dat sy haest tot u mogen geraecken, ende u regnerende mogen aenschouwen in de eeuwe der eeuwen.

Laet doch toe dat onse perijckelen mogen bewegē u vaderlijck ingewant ende om de glorie van uwen Naem verlost ons van alle quaet: want wy en storten onse gebeden niet voor u aenschijn, betrouwende op onse recht-

veerdigheden, maer op u over-groote genade ende de ongepaelde liefde van uwen eenigen Soon, die gy voor ons gelevert hebt, op dat hy onse saeligheyt ende verſoeninghe ſoude weſen. Belaſt ſijnde met deſe verdienſten, kome ick tot u, ende offere die u op't ſamen met de verdienſten ende ghebeden van uwe alderheylighſte Moeder, alle Enghelen ende Heylighen, tot danckbaerheyt van alle uwe weldaden die gy goedertierelijck betoont hebt aen my, aen dit huys, aen deſe vergaderinge, aen deſe Stadt, aen alle menſchen, vrienden ende vyanden, levende ende doode. Tot voldoeninge van alle de ſonden die ick bedreven hebbe, ende voor de ſonden van alle de welcke woonen in dit huys, in deſe vergaderinge, in deſe ſtadt, ende in de heele werelt, 't zy dat ſy mijn vrienden ſijn, 't zy mijne vyanden, 't zy levende 'tzy doode. Ten leſten om te verkrijghen alle de goederen aen my ende aen alle noodigh tot de ſaeligheydt der ſielen

ende

nde lichaem. Weeſt gedachtigh alle lie voor de welcke uwen Sone ſijn Bloedt geſtort heeft, ende maeckt dat alle ſondaeren ende flauwe menſchen bekeert worden tot een goet ende vierigh leven, door ſijn Paſſie ende Doot. Dat de gequelde ende ellendige verloſt ende ghetrooſt worden: dat de Heyligheen in uwe Kercke vermenighvuldight worden, volmaecktelijck leven ende volherden: dat ick altijdt trachte tot het opper-punct van de heyligheydt, ende kome te ſterven vol van deughden, vry van alle ſchulden ende verbinteniſſe der pijnen. Amen.

2. Gy ſult ſeggen het naervolgende gebedt: *Wy bidden, ô Heere, dat ghy wilt ſien op deſe uwe familie, voor de welcke onſen Heere* JESUS-CHRISTUS *niet geweygert en heeft gelevert te worden in de handen van de booſe, ende tormenten des Cruyce te onderſtaen.* Door deſe familie moet ghy verſtaen de triompherende ſtrydende ende lydende Kercke, ſoo dat gy aen de eerſte ſult wenſchen ee-

nige by-geworpen blydtſchap, aen de andere alle hulpe, ende aen de derde de haeſtige verloſſinghe.

3. Dry reyſen ſult ghy uwe knien boogen naer de vier quartieren des werelts, Godt aenbiddende, tot danckbaerheyt over de weldaden in elcke geſchiet, tot voldoeninge van de ſonden die daer bedreven ſijn: ende tot verſoeck van den byſtandt, door de welcke hulpe gegeven wort aen den noot van de heele werelt.

4. Eens ſult gy knielen naer het geweſte daer het HH. Sacrament meſt in de Kercke is ruſtende, danckbaerheyt bewyſende over de weldaden die gy ende d'andere van het ſelve genoten hebt: beklaeghende de ſonden de welcke tegen het ſelve van de blaſphemeerders ende onweerdige nutters geſchieden: biddende dat door de middelinge van de H. Communie aen u ghejont worde den overvloedt van de hemelſche goederen, naer advenant den overvloet der verdienſten van het ſelve.

5. De

5. De toekomende ruste sult ghy aen Godt op-offeren tot sijne glorie, in elcke herneminge des adems sult ghy begeeren Godt te loven ende te glorificeren, ende gy sult u selven bevelen aen de H. Maget Moeder Godts, uwen Engel-Bewaerder, ende alle uwe Patroonen ende Patroonerssen.

§. IV.

Ander oeffeninghe oft Avont Gebedt.

UYt geheel mijn herte, ô Heere, sal ick u belijden, oneyndighe goetheyt, ende vertellen uwe wonderheden, want over my is heden groot gemaeckt uwe bermhertigheyt ende mijn siele hebt gy verlost vande verderffenisse. Eñ van waer komt my dat geluck, dat gy mijns ghedachtigh sijt, my voorkomende met soo menighvuldighe benedictien van uwe soetigheyt ende liefde? Gy hebt my van der eeuwigheydt bemindt, ende in den glans der Heyligen hebt gy mijn duysterheden gesien. Gy hebt my van niet geschaepen, ende my uyt-gheno-

men door u bermhertigheydt uyt het getal der verlorene. Van den schoot af mijnder moeder sijt gy geworden mijnen bewaerder, ende my, tot eenen dienaer, hebt ghy voor u af-ghedeelt. Om mijnen't wil gouverneert ende regeert gy alles, ende alles het ghene my raeckt, bestiert gy door de alderkrachtighste voorsichtigheyt. Gy hebt my heden verlost van vele ende ontallijcke perijckelen, ende begaeft met wonderlijcke weldaeden, ghy hebt in my ghethoont de rijckdommen van uwe ongemeten goetheydt. Ende wat ben ick voor eenen dat ick in uwe oogen gratie soude vinden, ende dat gy my soudt geweerdigen te aensien van den hoogen Throon uwer glorie, ende my jonnen dese gaven? Gy sijt den aldermachtighsten ende onghemeten, ick eenen roock ende niet; gy de wysheyt ende licht, ick duysterheydt ende onwetentheydt, ghy de fonteyne der goetheyt, ick eenen worm ende gheenen mensch, ende alle mijne rechtveerdig-

digheden gelijck het laecken van een maentſuchtige vrouw. Nochtans en hout gy niet op van my te beminnen ende mijn behoeftige ſiele te verrijcken met uwe goederen. Daerom ſal ick u gebenedijden t'alle tijden, want ghy mijn ſiele gheruckt hebt uyt de doodt, ende mijn voeten bewaert van den val, niet tegenſtaende dat ick ondanckbaerigen dienaer, heden uwen gheeſt bedroeft hebbe door mijn ſonden.

Nu dan, ô Heere, het is my leet dat ick geſondight hebbe, weeſt my genadigh naer uwe menighvuldige bermhertigheyt. Och! oft ick u noyt vergramt en hadde: och! oft ick uwe geboden ende mijnen regel noyt overtreden en hadde: och! oft ick u morghen beter conde dienen, ende alle ſchepſelen verachtende, u alleen vreeſde ende beminde! wat baet't my dat ick heden diergelijcke geſeyt, gheſien ende ghehoort hebbe, Gy kont alleen mijn ſiele verſaeden, want gy ſijt den Godt mijns herte

herte, ende mijn deel, ô Godt, in der eeuwigheyt. Wanneer sult gy tot my komen, ende my geheel besitten? Komt, ô Heer, maeckt my een met u ende mijn herte af ghetrocken sijnde van alle schepselen, bewaert dat ongeschent voor u alleen. Want wat sal alle ydelheyt baeten, als gy ghelijck eenen dief inden nacht sult komen? Opent dan mijne oogen, op dat ick indachtigh worde mijne uytterstен, ende lette op mijne saeligheyt. Siet ick ben gekomen tot het eynde van desen dagh onseker van mijn leven ende saligheyt. Ick bevele dan in uwe handen mijnen geest. Herkoopt my, ende weest my genaedigh, want ick ben eenigh, ende arm. Ick geloove aen u, ô opperste Waerheydt, op u betrouwe ick, ô mijne saeligheyt, u beminne ick u omhelse ick uyt geheel mijn herte, ende voor u vernieuwe ick mijne beloften, armoede, gehoorsaemheyt ende suyverheyt; want alle het gene gy gemaeckt hebt, roept met groote stem-

me

me dat ick u beminnen ſoude, mits gy mijn eenigh ende alle goet ſijt.

Opent de herten van alle die ghy geſchapen hebt, van die beſonderlijck voor de welcke ick moet bidden, op dat aen u, Coninck der Hemelen, eere ende glorie van alle bethoont worde. Roeyt uyt alle ſonden ende fauten, tweedrachtigheyt, ongeloovigheydt, dwalinghen ende opinien. Verleent aen de ſondaers penitentie, aen de rechtveerdige volherdigheydt, aen de bedroefde troоſt, aen de vyanden liefde. Dat in alle menſchen ſy verduldigheyt, ſachtmoedigheyt, ende ootmoedigheyt. Weeſt genaedigh alle de ſielen in peys ruſtende, ende verleent hun den eeuwigen vrede. Gy, ô alder-ſoetſten lief-hebber van alle, hebt ſoo beſchickt door u hooghſte wijsheydt de keeren van dagh ende nacht, dat de vermoeyde krachten door den daegelijckſchen arbeyt herſtelt worden door de ruſte van den nacht. Maer al is't dat den nacht geſchickt voor de ruſte, ſal-

men

men daerom laeten u oock des nachts te beminnen? de liefde is de ruſte des gheeſts ende u te beminnen is ruſten. Dat mijn herte dan in uwe liefde als in haeren ſlaep valle, ô maete, ô eynde, ô middel-punct mijnder ſiele! Komt Goddelijcke liefde, ende beſtiert ghy mijnen ſlaep. Gheeft dat ick mijnen adem magh trecken uyt u honigh-vloeyende herte: gheeft dat ick heylighlijck ende ſuyverlijck mijn ruſte magh nemen, ende dat alle de herhaelingen mijns adems verciert weſen met de affectien van alle Engelen.

Ende ghy heylige Engelen die ſijt de waeckers des Hemels, waeckt voor my terwijlen ick ſlape door eene wackere liefde, ende door uwe altijt waeckende affectie, bemindt het opperſte goet. Dat u werck zy, het gene is mijn meeſten wenſch, te weten, dat dien minnelijcken Godt van yder ghe-eert worde, door on-ophoudende ſacrificie der liefde. Ende gy glorieuſen Engel die mijns ſorge aengenomen hebt

ſtaet

ſtaet my deſen nacht by, ende bedwinght mijnen vyant, op dat hy door ſijne ſchaedelijcke phantaſien niet en quetſe de ſuyverheydt der ſiele ende lichaem, bevryt my van alle quaet, ende weckt my morgen op den gheſtelden tijdt om den Goddelijcken lof te ſingen. Staet my oock by ghy Heyligen ende Uytverkoren Godts, gy beſonderlijck mijn Patroonen N.N. vervult de plaetſen van mijne kranckheyt, bewaert over my de duyſterniſſen van deſen nacht, looft Godt voor my terwijlen ick ſlape, ende beſchermt my van alle quaet. Gy oock ten leſten, ô alder-heylighſte Maget, Moeder van ſchoone liefde, bewaert my deſen nacht onder de ſchaduwe uwer vleugelen. Thoont by uwen Sone dat ghy Moeder ſijt, eene Moeder der gratie ende bermhertigheyt; verwerft voor my een ſuyver ende ongeſchent herte, op dat daer in deſen nacht mach ruſtē uw en bewinden Sone onſen Heere, die geſpijſt wort tuſſchen de lelien, die

ghe be-

ghebenedydt is in de eeuwen der eeuwigheden.

§. V.

Van het ghene men 's nachts moet onderhouden.

VOleyndight hebbende het onderſoeck uwer conſcientie, ende geleſen hebbende uwe gebeden, ſoo ſult gy u eerlijck begeven tot de ruſte, de welcke op dat ghy heylighlijck ende verdienſtelijck volbrenght, ſoo ſult gy lettē op deſe naer-volgende leeringen.

1. Eer dat gy u ontkleet overloopt in het kort de puncten van uwe toekomende meditatie, beſchickt de wercken van den toekomenden dagh, over-ſiet wat dat gy moet doen ende ſpreken, ſuyverende uwe intentie: kuſt de aerde dry reyſen, eerſt peyſende dat gy aerde ſijt, ende by avonture deſen nacht in aerde ſult vergaen. Ten tweeden, dat het Woort Vleeſch geworden is, u ſelven aen het ſelve overgevende, ende hem noodende dat hy morghen tot u wilt komen in het alder-

der-heylighſte Sacrament. Ten derden, mits aen uwe ſonden toekomt de leeghſte plaetſe, verweckt een droefheyt. Daer naer ſult gy met geboogde knien de benedictie vragen van de Alderheylighſte Dryvuldigheydt, van Chriſtus onſen Heere, van de H. Maget, van uwen Engel bewaerder ende HH. Patroonen. Ten leſten ſult ghy voor Godt ende Heyligen vaſt voor u ſtellen dat gy niet en begeert u ſelven tot den ſlaep te begheven om het contentement ende genegentheydt van u eyghen ſinnelijckheydt, maer om den noodt der natuere ende beſchickinge van den Goddelijcken wille.

2. Als gy u ontkleet, weeſt indachtigh de Goddelijcke teghenwoordigheyt, ende der Engelen. Peyſt op het ontkleeden van Chriſtus in ſijne Paſſie, oft op de naecktheydt uwer ſiele, door het gebreck der deughden, oft op de ure des doodts; als wanneer gy onbloot ſult worden van verganckelijcke dingen; oft op de ſonden van den

eerſten

eerſten Vader, om de welcke hy ontbloot is geweeſt van het kleet der onnooſelheyt, ende verweckt over deſe gepeyſen behoorelijcke affectien. Als gy u bedde opent, overleght u graf, ende dat de ure naeckende is op de welcke ghy in het ſelve uwen inganck ſult doen. Daerom al oft gy nu ginck ſterven veracht alle aertſche ſaecken, ſucht tot Godt, vernieuwt u beloften, weeſt indachtigh de ſententie die in u ſonderlingh oordeel ſal gheſproken worden, verweckt in u een groote vreeſe voor Godt uwen Rechter, ſeght eenige keeren, JESUS, MARIA, ſeght dan, *Heere, in uwe handen, bevele ick mijnen gheeſt.*

3. Leght u ſelven dan eerelijck op uwe rechte ſijde in u bedde, met 't ſamen-gevoeghde handen op de manie van een Cruys voor de borſte, ende deckt u behoorelijck, ſelfs ten tijde dat het ſeer warm is, ende en herkeert u niet dickwils, maer licht ſtillekens, indachtigh weſende Chriſtus hangende aen

aen het Cruys, ende de vierigheyt der Engelſche ſuyverheyt, de welcke gy moet naer-volgen. Nu liggende ſeght in u herte: *Heere* Jeſu Chriſti, *hoe veel ellendige menſchen ſijnder in de wereldt de welcke noch dack noch bedde en hebben, ende nochtans ſijn't uwe kinderen ende mijne broeders, herkocht door u dierbaer Bloedt, ende veel heyliger als ick: geeft hun, ô Heere, verduldigheydt, ende weeſt mijns genaedigh.*

4. Als gy nu den ſlaep verwacht, let dan op eenigh heyligh gepeys, op dat u verſtant ledigh weſende, hem niet en bekommere met eenige ydele gepeyſen: Tot dien eynde ſult gy altijdt iet met u nemen in't welck gy gheruſtelijck ſult in ſlapē, het welck u helpt te ruſten, het welck u te voren kome als gy wacker wort, ende u herſtelt in den ſtaet van een goede meyninghe. Daer toe ſal ſeer dienſtigh weſen den ſlaep te aenveerden met de Heylighe Maghet vremdelingh in den ſtal, oft met de ſelve vluchtende naer Egypten

oft

oft met JESUS een kleyn kindeken ligghende in het kribbeken, oft met den ſelven waeckende des nachts op de bergen, oft liggende in het graf. Wederom ſal daer toe ſeer baten u te voorbeelden de Alder-heylighſte Dryvuldigheyt voor u bedde weſende, de H. Maget, de Engelen ende uwe HH. Patroonen, die ghy devotelijck ſult begroeten; maer de duyvels die ſijn aen u voeten eynde ſult gy verſaecken.

5. Is't by avonturen dat ghy niet en kont ſlapē, ende dat het niet en ſchijnt onbeoorelijck te weſen uwen geeſt te ſtieren tot het overpeyſen van geeſtelijcke ſaecken, op dat daer door den ſlaep niet meer belet en worde, ſoo ſult gy u geveynſen te ſlaepen, ende u laeten voor-ſtaen dat gy uwen mondt liggende hebt aen de H. Wonde der Zyde Chriſti, ende daer uwen geeſt ghevende ende hernemende, ſult ghy met uwe gedachtē ſpreken het woordeken JESUS, d'eerſte ſyllabe als ghy uwen geeſt hernemt, de tweede als gy

dien

dien weder geeft, ende dit sult gy volherden soo dickwils ghy ademt ende her-ademt, tot dat gy komt te slapen.

6. Is't dat u voor den slaep overkomt eenigh ingeven oft tentatie van den duyvel, siet toe dat gy daer in niet en komt in slaep te vallen, maer weder-staet de selve op het spoedighste door behoorelijck middelen, de welcke sijn het gebedt, de ghedachteniſſe van uwe uytterſten, den toevlucht tot de Wonden Christi, te liggen in den schoot van de H. Maget, te vluchten onder de vleugelen van uwen Engelbewaerder. Druckt op u voor hooft ende borst het teecken des H. Cruys, over-peyst de eeuwigheydt, en is het noodigh staet op uyt u bedde ende worpt u ter aerden in het gebedt, noch en hout niet op te aenroepen de Goddelijcke hulpe, tot dat de kalmte weder-keere. Dese selve remedien sullen u oock konnen dienen, is't dat diergelijcke aenvechtingen van den vyandt u quellen als gy wacker wort, op dat

hy

hy u onbereyt ſijnde niet en over-valle. Is't dat gy bevangen wort door eenigen ſchrick, ſtelt tegen den duyvel het teecken des H. Cruys, ende vierige verſuchtinghe tot Godt, ende vervloeckt den vyant ende alle ſijne vervaert-maeckende teeckenen.

7. Soo dickwils gy ſult wacker worden, heft uwen geeſt om hoogh ende tot Godt met devote ſuchten, ende ſeght: *Heere weeſt my genadigh armen ſondaer, leyt my uyt de duyſterheden ende de ſchaduwe des doodts, ende roept my tot u wonderbaer licht. Beſchermt my, ô Heere, op dat ick niet gewentelt en worde inde duyſterheden der ſonde: ruckt my uyt alle beſmetheyt des vleeſch ende geeſt: geeft my door waeckende gepeyſen, ende een ſober herte, op dat my niet en over valle de ſwaere ſlaeperachtigheyt. Dat deſen nacht my worde een verlichtinge in mijne genoechten; want in den nacht, ô Heere, hebbe ick indachtigh gheweeſt uwen Naem.* Weeſt oock indaghtigh het bitter Lyden van den Heere *Ieſus*, ende danckt hem dat hy niet en heeft gheweyghert te waecken terwylen gy waert ſlaepende. Noodt de Maene, de Sterren ende de Enghelen om Godt te loven: bidt voor de af-geſtorven ende ſondaers: ſoo nochtans dat ghy diſcreet ſijt, dat den ſlaep de natuere noodigh, niet vercort en worde door u gewelt in diergelijcke oeffeningen.

EYNDE.

EEN KORTE OEFFENINGE

Volgens den Geeſt van de

H. M. TERESA,

Seer profijtelijck voor een jegelijck, om te komen op korten tydt tot de volmaecktheyt der deughden met kleynen arbeyt, ende met vermaeck.

Jyt-gegeven voor eenen nieuwen Jaer aen alle Godt-minnende zielen.

t'ANTWERPEN,
y PETRUS JOURET, Boeck-drucker ende Boeck-vercooper op de Melck-Merckt, in de dry Monicken. 1703.

Lude Teresa, Places.
Chordula sit virtus,
Testudo musica, sit cor
Sit quoq; clamor Amor.

TOT DEN LESER.

ONtfanght Godt-minnende Ziele voor eenen nieuwen Jaer het gene hondert Jaer oudt is, en ſedert ſeventigh Jaer, ſoo ick meyne, niet en is vernieuwt door den druck. Het is te beklaghen dat ſoo een koſtelijcke Peerle verborghen is gheweeſt in haer ſchelpen: eenen verlichten Man heeft die gevonden, ende my gegeven om t' herdrucken, dat van eenen alder-geeſtelijckſten Man is gemaeckt om den menſch door eenen ſoeten en vermaeckelijcken middel van nu af aen te ſetten in beſittingh van het alder-grootſte goedt, daer hy toe gheſchapen is, ende op dat gy niet en ſout bekommert zijn met veele dinghen, dry woorden daer maer principalijck tot dien eynde aengeweſen: die zijn Verſtervinge der ſinnen, het gebruyck van de tegenwoordigheyt Godts, ende eenen ſoeten en vreedtſamighen toe-keer tot Godt den Heere Jeſum Chriſtum, *welcke dry dinghen gelijck van alle ſtaeten van menſchen konnen geoeffent worden, ſoo ſal dit Boexken, dat heel de machine van de Volmaeckheyt in't kort behelſt, voor alle ſtaeten van menſchen konnen dienen, niet alleen voor een nieuw Jaer, maer oock voor een nieuw leven, dat noyt en verandert, maer blyft tot alle eeuwen der eeuwen.* Amen.

Om

OM te weten, waer deſe Oeffeninge in geleghen is, ſoo moet gy in den eerſten met vaſt geloove aenmercken, ende dat met aendachtigheyt des herten, dat Godt is een redelijck ende verſtandelijcke nature, die alle creaturen uyt niet heeft gemaeckt, ende alle creaturen onderhoudt in den hemel, op der aerden ende onder de aerde, alſoo dat alle creaturen terſtont op een oogenblick ſouden in niet vallen ende niet weſen, ten waer dat haer die mogentheyt, wysheyt ende goetheyt Godts tot allen tyden ſonder op-houden onderhiel.

a Ghy moet voortaen ſekerlijck gelooven, ende met wackerheyt van ſin aenmercken dat dit Goddelijck weſen; dat is, Godt ſelver alle volmaecktheyt van alle creaturen, allen edeldom, vermaeck, profijtelijckheyt, ſoetigheyt, ſchoonheyt, koſtelijckheyt van alle creaturen, die zijn ende mogen zijn, in hem waerachtelijck ende klaerlijck heeft, te weten wat eenigh creatuer in den hemel oft op der aerde met hun verſtant magh begrypen oft kan begeeren, in den tydt oft inder eeuwigheyt dat is in Godt. Gaet dan in u herte ende ſiet wel waer u herte, u ſinnelijckheyt oft u lichaem toe treckt, ende denckt dan dat dit vermaeck, ſoetigheyt, profijtelijckheyt die gy daer in ſoeckt in Godt is ende niet ſimpel, gelijck

a *Nature Godts.*

gelijck in creaturen: maer elcke conditie der creaturen is in Godt ongemeten sonder seker naet sonder eynde : wat in de creaturen is, dat heeft sijn seker grootte, sijn seker gemeen, gewichte, prohjt, &c. Maer alle de conditien der naturen zijn in Godt sonder maet, sonder gront, sonder èynde, sonder slot.

Eenen menisch, die rijck is, al heeft hy veel gelt, gout, silver, kleederen, bemden, landt, hy heeft en weet het eynde daer van.

Jegelijck heeft seker wysheyt, geleertheyt, scientie, liefde.

Alle spyse ende dranck heeft haer seker gemeten, genuchte, soetigheyt, ende smaeck.

Die schoonte van eenen menische, en is niet grooter, breeder, dan sijn lichaem, ende alsoo voorts alle creaturen, ende al het gene dat in de creaturen is, oft kan wesen heeft sijn seker maet. Maer Godt ende jegelijck conditie die in Godt is; die is ongemeten sonder eynde sonder gront, ende is boven alle natuerelijck verstant ende begeerte. Dit is een wonderlijcke saeck als men t' wel overpeyst met sin.

Voorts ten derden moet gy vast gelooven ende metter herten aenmercken, dat dit opperste goet ende wesen, te weten; Godt almachtigh over al waerachtelijck tegenwoordigh is, in alle creaturen tot alle tyden, in alle plaetsen, in alle hoecken. *a* Alsoo dat de God-

 delijcke

a *Tegenwoordigheyt Godts.*

delijcke Majesteyt met alle haer edeldom, conditie, volmaecktheden, rijckdom, glorie ende alle t' gene dat in haer is, altyt over al waerachtelijck tegenwoordigh is: ende dit is een seer troostelijcke saeck voor devote menschen. Merckt wel dat ick segghe, als ick segge dat Godt is tegenwoordigh in alle creaturen, (creatuer is, alle 't gene dat Godt niet en is,) soo is dan Godt in uwe zielen, in dat binnenste uws herten, in u verstant, in uwe wercken, in alle u krachten uwer zielen, in u lichaem binnen ende buyten, ront-om u, ende over al met al dat in Godt is, met alle sijn Majesteyt ende glorie. En van dit al te samen zyt ghy seker. Al is het waer, dat ghy niet seker en zyt, oft Godt door invloedinge sijnder gratien in u is, ende oft u sonden zijn vergeven; dat meer is, sommige menschen zijn seker dat die gratie Godts niet in haer en is, want sy willens ende wetens in doodt-sonden staen, &c.

Maer gy zyt even-wel seker dat Godt nae sijnder naturen ende Goddelijck wesen tegenwoordighlijck in u is, op die maniere als voorseyt is, jae dat meer is niet mogelijck datter soude wesen eenigh creatuer hoe cleyn oft hoe groot datse waer, daer Godt niet in en soude wesen op die voorschreven maniere.

a Ten vierden moet ghy sekerlijck gelooven, ende met allen u sinnekens aenmercken

a *Jesus Christus menschgeworden.*

ken dat onſen lieven Heere Jeſus waerachtigh menſch is, hebbende lichaem ende ziele met malkanderen vereenight als wy, alſoo 't hem thoonde in ſijn leven.

Item, dat dien ſelven perſoon Jeſus menſch zijnde, oock waerachtigh Godt nu is, ende oock doen was, in ſijn leven op der aerden, al iſt ſaecke dat-men ſijn Goddelijcke eeuwige natuer met uytwendige oogen niet en ſagh.

Item, dat die Goddelijcke natuer, oft Godt niet alleen in hem en was, als ſy in ons is, als voorſchreven is, maer gy moet ſekerlijck gelooven, dat hy, dat is, ſijn eyghen perſoon Godt is, en dat in dit Goddelijck eeuwigh weſen alle creaturen geſloten zijn, ſoo voorſeyt is. Siet deſe voorſchreven kenniſſe van Godt met andere articulen des heyligen kerſten Geloofs, is u genoegh om te practiſeren de Oefteninge van devotien, daer ick nu af ſchryven wil. Ende al en verſtaet gy geheel in't begryp uws verſtants niet al dat voor-ſeyt is, t'is my genoegh dat gy 't dry oft vier mael, oft meer, neerſtelijck over-leeſt ende wel aenmerckt, ende dat gy 't dan ſimpelijck ende vaſtelijck gelooft dat'et ſoo is, al en valt'et niet in u verſtant, hoe dat het mogelijck is

Sekerlijck dan gheloovende ende aenmerckt hebbende al dat voor-ſeyt is, ſoo moet gy wennen u ſinnekens te ſluyten, u ſien, u ſpreken, ende keeren alle u krachten der zielen in-waerts om te contempleren, ende te

magineren, ende om te peyſen op dat eeuwigh ende opperſte goet dat by u, in u, ende ront-om u waerachtelijck tegenwoordigh is, daer alle goet, alle weſen, alle genuchte, alle melodye van geluyt, alle macht, alle ſcientie, alle goetheyt, alle ſoetigheyt der liefden in geſloten is, alle ryckdom, alle koſtelijckheyt, alle creaturen, ende al dat-men bedencken oft begeeren kan: denckt dan altyts, ende hebt voor die inwendige ooghen uwer zielen dit voorſeyt alder-opperſte goet dat Godt is, ende hoe dat Godt in u is, ende gy in Godt, ende verblyt u daer in als in eenen koſtelijcken ſchat die gy hebt in't binnenſte uwer zielen, die u niemant en kan benemen. Al iſt ſaecke dat gy dit opperſte goet noch niet klaer moogt aenſien, noch gebruycken gelijck die Heyligen in den Hemel, dat gy nochtans nu alle creaturen leert vergeten alſoo vele als gy kont, ende u memorie, verſtant ende begeerte door het geloove, ſonder op-houden, alleen op dit Goddelijck eeuwigh weſen daer alle goet in is, leert werpen, altyt u daer in verblydende ende toe keerende. Siet dit is de Oeffeninge daer ick u af ſchryve.

a Wilt gy deſe Oeffeninge volkomelijck aengaen, ſoo is u geheel van noode dat gy by nae met geſloten oogen ende ſinnen lanckx het Convent ofte ſtraeten gaet, ende geen ſaeck ter herten en treckt, van geene dinghen ſorghvuldigh

a *Verſtervinge der ſinnen.*

vuldigh en zyt. En treckt u van alle ydel geselschap, oock mede-broeders, oft mede-susters, alsoo vele als die gehoorsaemheytende goede gewoonten des Convents, oft uws geselschap toe-laten, altyt soeckende oorsake stilder ende bequamelijck u dry krachten der zielen te weten, u memorie, u verstant, ende u begeerte oft liefde op dat opperste goet, dat Godt is, die in u ende by u waerachtelijck teghenwoordigh is, altyt te werpen oft te bekommeren, denckende dat hy u geschapen heeft, om dat inder eeuwigheyt klaer te sien, ende te besitten, verblyt u daer af, ende van die goetheyt verwonderende, ende hem soetelijck ende hooghlijck danckende. Ende wat u te vooren comt van eenige soetigheyt der werelt, van vrienden, maegen, Vader, Moeder, Suster, Broeder, genuchte, eer, goet der werelt, houwelijck, huysen, bemden, bosschen, landt, maerten, knaepen, bevel oft regiment te hebben, oft eenige genuchte der werelt te genieten, worpt'et van u, denckende dit heb ick in Godt, daer alle goet in is, want ick dan Godt in my heb, daer alle creaturen en al haer genuchten uyt gesproten zijn, ende nochtans ongemeten in besloten blyven, wat wil ick dan eenige genuchte der werelt soecken, die verganckelijck is ende onseker maet heeft, ende seer kleyn is. Daerom: *seyt Anselmus. O mensch waerom maeckt ghy u selven verstroeyt ende ongerust, soeckende verscheyden ghe-*

nuchten uwer ziele, ende uws lichaems: laet varen al die genuchten, ende hebt lief een goet daer alle genuchten in beſloten zijn, ende het is genoegh om u herte te verſaeden, ende in vrede te ſtellen. Siet dan wel aen wat ick nu gheſchreven hebbe: want het daer principalijck in gelegen is.

a Maer gy mooght my vragen wat ſal ick van Godt dencken? den dagh ende nacht is lanck, byſonder als't mijn leven-dage ſoude dueren. Dat Godt by my is, ende in my, dat heb ick haeſt gecontempleert ende overdacht, ende dat hy dat opperſte goedt is, daer alle creaturen ende alle haer vermaeck niet meer by te gelijcken en zijn, dan een puntken van der naelden by Hemel-rijck ende aert-rijck. Dit gheloove ick wel, ende ick hebt't haeſt overdacht, ende ick verblyde my daer in: maer en ſal ick anders niet dencken, ſoo ſal mijn contemplatie ende oeffeninge haeſt uyt zijn. Ick antwoorde u aldus. Ick en begeere niet anders van u, dan dat ghy u gedachten treckt van alle andere dingen, ende ſimpelijck alleen werpt op Godt die in u is, niet meer contemplerende, dan ſimpelijck dat alder-opperſte goet voor u ooghen ſtellende, met liefden ende begeerte dat klaer te ſien: *b* denckende ſomtyts hoe dat dien grooten Godt hem ſoo diep verootmoedight heeft van menſch te worden, om ſoo heymelijck, oot-

a *Godt t' opperſte goet.*

b *Aendachtigheyt tot Godt menſch geworden.*

ootmoedelijck, ende onbekent op de werelt te converſeren, ende ten leſten ſoo ſcherpen, ootmoedighen ende ſchandelijcke doodt te ſterven, alleen uyt eeuwige vierige ongemeten liefde tot u ende alle menſchen, om dat wy inder eeuwigheyt dat eeuwigh opperſte goet ſouden beſitten, daer nochtans Godt in hem ſelven geen meerder vermaeck af en ſal hebben, waer uyt blyckt dat dit al voor ons alleen gedaen is. Hierom laet de memorie van ſoo groote weldaden in u niet vergaen, maer ſomtyts eenigh artikel van 't Lyden Jeſu Chriſti overpeyſende, klimt terſtont in ſijne Godtheyt, hoe dat hy den oorſpronck is, ende volheyt van alle creaturen, die hy ſoo ongemeten, en ſoetelijck lief heeft, ende valt ſomtyts weder van ſijn hooghe Godtheyt, in ſijn diepe ootmoedige menſcheyt, in eenige ſonderlinge artikelen ſijns levens, oft in't generael in ſijn ootmoedige converſatie, maer altyt principael ende meeſtendeel d'oogen der zielen in-waerts ſlaende op Godt die in uwer zielen tegenwoordigh is.

Siet niet meer en begeere ick van u, ende daerom ſtaet in't beginſel van deſe Oeffeninge dat ſy met kleynen arbeyt is ende met vermaeck, ende hier moet gy my in gelooven ende ghy moet volherdigh blyven, wilt ghy kracht gevoelen: ick hope dat gy die kracht ſeer haeſt ſult beginnen te ſmaecken, door de gratie Godts. Ende iſt dat ghy u verdraeyde

memorie

memorie niet terſtont en kont verkeeren, ende zyt niet ſeer verſlagen, want gy ſult in't beginſel een kleyn kindeken gelijck worden, t'welck al heeft'et voetjens, ſoo en kan het nochtans niet gaen, ende als't begint te gaen, ſoo valt'et dickwils, ende ſtaet met grooten arbeyt op, ende ten laeſten wort'et vroom van leden en raſch te voet: alloo ſal 't in alles met u geſchieden, ſoo verre dat ghy volherdigh blyft.

Arbeyt dan tot allen ſtonden, alle verbeldinge ende imaginatien der creaturen met groote neerſtigheyt uytter herten te ſluyten, ende u verſtant puer te houden, ende altyt ſimpel te vallen op dat opperſte goet, niet anders denckende.

a Item al den arbeyt die ghy doet uyt gehoorſaemheyt ende uyt goede ghewoonten uws Convents, doet dien ſonder verſlagentheyt oft ſorghvuldigheyt van herten, ende ſtelt u herte in volkomen vrede ende ruſte, dat u het ſelve zy oft den arbeyt kort is, oft lange duert, oft u veel arbeyts geſet wort oft niet, oft men u meer op-leyt dan andere, alle dingen bevelende ende betrouwende de voorſichtigheyt Godts die in u ende over al is, ende die alle dinghen in ſijnder macht heeft. Stelt geheel u herte in vrede, ende zijt ſimpel ende puer gehoorſaem, ende vereenight u herte nacht ende dagh met Godt als't

a *T'hert moet geſtilt ende vreetſamigh zijn.*

als't voorſchreven is. Wat u te voren komt van Son, van Maen, van regen, oft ſchoon weer, wat gy hoort oft ſiet, en treckt'et niet ter herten, ende denckt'er voor oft nae niet meer op, ſoo en ſchaedet niet, want-men kan niet voor by, oft een menſche komt veel te vooren, een menſche moet veel ſien ende hooren, maer ten ſchaet niet alſmen niet in de memorie en print. Gaet dan lanckx het Convent oft onder t'geſellſchap heel leeghe van herten, ende hout u hert in ruſt ende ſtilligheyt, ende hebt ſoo aendachtelijck Godt in't ſimpel aenſchouwen ende begeerten uwer herten, gy ſult korts gevoelen de kracht om te verwinnen alle tentatien, ende te kryghen vierighe bernende liefde tot Godt ende Jeſum onſen Heere, ende alle de werelt ſal u beginnen te verleyden, ende alle geſelſchap moeyelijck vallen, ende dat uyt grooter vermaeck ende vreughden, die gy in uwen geeſt ſult beginnen te gevoelen, wacht u nochtans dat in ſulcken vermaeck, devotie oft oeffeninge, gy geenſins u eygen begeerten en wilt volbrenghen, maer dat u meyninge puer zy Godt te kennen, ende ſijnen naeckten wil te volbrengen.

Ende om beter te begrypen ende te ghevoelen de kracht der oeffeninghen daer ick af geſchreven heb, ſoo moet ghy weten, dat hoe den gheeſt des menſchen meer bekommert is in verbeldinge ende gedachten. ende ſorghvuldigheyt

vuldigheyt van creatueren, aertſche oft menſchelijcke dingen, hoe dat hy meer vervremt wort van inwendighe devotie, ende ſmaecke van hemelſche ende Goddelijcke dingen. Ende wanneer den gheeſt des menſchen ſijn memorie, verſtant ende begeerten krachtelijck vergadert tot inwendigheyt om met een ſimpel, puer, eeuwigh, ende volkomen opperſte goet te bekommeren, ſoo wort dat ghebedt volmaeckter, ende de contemplatie puerder, want hemelſche dinghen ende aertſche dingen zijn gelijck licht ende duyſterniſſen. Wanneer de ziele met eeuwige dinghen bekommert is, ſoo converſeert ſy in 't licht: en wanneer ſy met aertſche dinghen bekommert is: ſoo wandelt ſy in donckerheyt. En hieromme de alder-hooghſte volkomentheyt des menſchen in dit verganckelijck leven is, dat de ziele met alle haere krachten alſoo vergadert ende vereenight zy met haeren Heere Godt nacht ende dagh alſmen niet en ſlaept, en dat ſy niet en denckt, niet en contempleert oft en gevoelt dan Godt. Ende dat alle die begeerten in vreughde der liefden in't gebruyck des eeuwigh goets ſoetelijck ruſten, want het beelt der heylige Dryvuldigheyt is in die dry krachten geleghen, te weten, ons memorie, ons verſtant, ende onſe begeerte oft wil. a Ende daerom, aldus lange als die dry krachten

a *De dry krachten van de ziele zijn 't beeldt van de H. Dryvuldigheyt.*

ten niet geheel in Godt geprint en zijn oft gedruckt, soo en is de ziele niet Godt-formigh want die forme, die gedaente, die schoonte oft volmaecktheyt onser zielen is Godt, ende sy moet in Godt geprint oft gedruckt worden, gelijck den zegel in was gedruckt wort, ende het was kryght die forme van den zegel.

Leert dan puer, simpelijck sonder op-houden (alsoo veel als gy mooght) u memorie, gedachten, ende begeerten op een simpel eenvoudigh, eeuwigh, opperste goet werpen, dat u altyts in u binnenste ende buytenste, ende over al teghenwoordigh is. Niet veel subtyl contemplatien van Godt hebbende, maer alleen simpelijck sonder eenige voorbeeldinge oft imaginatien, u gedachten daer op werpende, denckende met seker geloove dat hy een simpel, puer, en eenvoudigh natuer ende goet is, daer alle natueren ende goet is in gesloten, ende waerachtelijck is te vinden. Hoe gy u herte meer houdt in eenvoudigheyt van gedachten, hoe ghy eer ende volkomender alle tentatien sult wederstaen, ende haestelijcker de werelt verachten ende versmaden, ende tot hoogheyt alderdeughden komen. Ende hieromme arbeyt den duyvel alsoo seer, dese Oeffeninghe in geestelijcke menschen te hinderen, want sy soo profijtelijck is. *a* En hout dan altyt u verstant naeckt

a *t'Opperste goet aenmercken en sonder onderscheyt.*

naeckt van imaginatien, oft voorbeeldingen der lichaemelijcke dingen, ende werpt u gedachten op een geeſtelijck opperſte goet, niet imaginerende hoedanigh dat dit goet is, want gaet boven alle imaginatien en verſtant: maer alleen ſimpelijck met blintheyt des verſtants, denckende ende vaſt geloovende dat het dat opperſte goet is, ende die oorſpronckelijcke fonteyne ende den gront, ende de volheyt oft zee van alle goet.

Ende op deſe voorſchreven manieren u herte met Godt vereenigende, bidt Godt altyt puerlijck ende ootmoedelijck om gratie voor u, ende voor u Convent, oft u geſelſchap, voor u Overſten, voor u mede-broeders, oft mede-ſuſters, voor de heylige Catholijcke Kercke, eñ voor alle menſchen, voor de Zieltjens die in't Vagevier liggen, ende ſoo voorts. Ende en verſmaet niemandt, ende en verheft u ſelven niet, want Godt, ſijn wercken, ende ſijnen wille, ſijn ordinantien gaen boven alle verſtant, ende ghy en weet niet wat Godt inder eeuwigheyt van u, oft van andere menſchen gedacht heeft. Bidt voor jegelijcken, ende hebt medelyden met alle menſchen, want ſonder de gratie Godts en magh niemant jet.

Siet beminde, iſt dat ghy deſe Oeffeninge ter herte neemt ende vromelijck te wercke ſtelt, ick hope dat ghy haeſt die profijten ſult beginnen te ſmaecken. Ende ick hope

als

als gy dit Boecxken vyf oft ſes mael aendachtelijck ende lanxſaem hebt overleſen, dat ghy die voorſchreven Oeffeninge wel ſult verſtaen, ende goeden moet kryghen om vromelijck te werck te ſtellen, ende dat het metter tyt ſeer licht ſal weſen om te beginnen, ende daer in voorts te gaen, ende daer in te blyven tot den eynde toe.

a Ende al iſt dat deſe Oeffeninghe bequamer is voor geeſtelijcke perſoonen dan werelijcke, ſoo nochtans konnen deſe hier uyt oock groote profijten nemen, iſt by ſoo verre dat ſy hun herte niet te ſeer en ſtellen op de verganckelijcke dingen, ende dat ſy willen leeren maken in uytwendige handt wercken ende andere lichaemelijcke bekommerniſſe, eenen toe-keer tot Godt, wan den Heere heeft ons ſulcken hert geſchoncken, dat'et hem in een oogenblick tot Godt kan keeren, met ſijn gratie, den ſelven lovende ende danckende, al iſt dat t' lichaem werckt, ende den mondt met een ander ſpreeckt. Daerom moet gy u gewennen te nemen uyt u hant-werck, ende uyt alle het ghene dat ghy ſiet en hoort een oorſaecke om Godt te bidden, loven, ende te dancken: Zydy benout, denckt op de benoutheyt ons Heere ſweetende om ũ water ende bloedt. Zydy droef, peyſt dat Jeſus droef was totter doodt toe. Zydy beſwaert; denckt op den ſwaren balck ſijns Cruys. Maeckt gy veel wercken om

a *Geeſtelijcke Oeffeningen in't hant-werck.*

om den lichamelijcken koſt te winnen, denckt wat ghy behoort te doen om u ziele te ſpyſen Siet dy t' vier, peyſt och oft ick d'eeuwigh vier mocht ontgaen. Komt u iet ſchoons, ſuets, rijckx, &c. te voren, denckt Godt is ſchoonder, ſoeter en rijcker, &c. Alle creaturen ſouden ons konnen verwecken tot Godt, waert dat wy daer op wat wilden letten.

Hierom ſuldy niet alleen arbeyden u herte te bevryden van onſuyvere, ydele ende onnutte gedachten, maer oock t' ſelve te vervullen met vierighe hemelſche gepeyſen : *a* want die zijn dat voetſel der goddelijcke liefde ende der vereeningen in Godt. Ende ſy zijn u ſoo ſeer van noode, dat gy nimmermeer (ten ſy by mirakel) en meught blyven ſtaen in de liefde Godts, ten ſy dat ghy u geeft tot oeffeninge der goeder ghedachten. Ende al iſt in den beginne ſuer, nochtans geſmaeckt hebbende de vruchten, ſy ſullen u ſoo ſoet vallen, dat ghy daer ſonder niet ſult konnen leven, ende alle wereltlijcke gedachten ſullen u bitter weſen. Ende om dat gy hier in meught vieriger worden, ſoo ſuldy voor eenen ſekeren tijdt in u herte, als in een buſſelken t' ſamen vergaderen alle de weldaden ende teeckenen der liefden aen u van Godt beweſen, te weten : *b* dat hy u nae ſijn beelt geſchapen heeft, dat gy van Catholijcke ouders geboren zijt

a *Heylige gepeyſen.*
b *Godts weldaden overlegghen.*

zijt, ende in 't waerachtigh geloof op-gevoet, dat hy u niet en heeft laten verſmooren in de ſonden, dat hy u ſoo dickwils in genade genomen heeft, ſoo langen tyt met groote verduldigheyt tot penitentie verwacht heeft, dat hy u van ontallijcke ſonden door ſijn Goddelijcke inſprake bewaert heeft, dat de opperſte Majeſteyt haer ſoo ſeer vernedert heeft ſtervende om u de bitter doodt, en dat hy noch bereyt is u ſnoode creature t' eeuwigh leven te ſchencken, &c. Deſgelijcke gaven ſuldy ſoo lange vergaderen ende ootmoedelijck overleggen totter tijt toe dat u herte ontſteecken wort met de liefde des ghene die u eerſt ſoo lief gehadt heeft. En daer-en-boven moet gy altijt bereet hebben korte vierige gebedekens, om u te gewennen op alle plaetſen, by alle menſchen, t' allen uren met vierige begeerten den Heere aen te ſpreken, denckende ott ſeggende aldus. *a* O mijn alderliefſte mijne hope, mijnen trooſt. O mijn begeerte och oft ick u noyt vergramt en hadde. Wanneer ſullen mijn ſonden eens een eynde hebben ? Wanneer ſal ick my ſelven eens gantſchelijck verloochenen ? O Jeſu mocht ick in u oogen gratie vinden. Wanneer ſal ick u eens uyt gants mijn herte lief hebben : O Heere waer hebbe ick deſe gratie verdient, alle creaturen moeten u van mijnen t' wegen hondert duyſent-mael loven. Doet met my na

u

a *Herts-tochten oft ſchiet-gebedekens.*

u vaderlijcke goetheyt. Ziel ende lichaem is voor u ten beſten, &c. Dit doende moet gy u ſoetelijck in Godt laten ſincken, op dat gy u natuer door de ongeregelde driftigheden niet en beſwaert, ende u hooft niet en quetſt: maer iſt dat gy even wel noch geenen treck noch begeerte tot Godt en kont kryghen, ende ſonder ſmaeck blyft, jae dat alle de deughden u bitter vallen, blyft altydt volſtandigh Godt aenhangende ſonder eenigh genoegen, *a* voorſeker wetende, dat de devotie niet geleghen en is in uytwendige tranen, in gevoelijcken trooſt oft ſinnelijcke liefde, maer meer in't verloochenen ſijns ſelfs in eenen bereyden wille, ſijn ſelven offerende tot alle 't ghene dat Godts eere ende dienſt is vereyſchende.

b Maer ſoo haeſt als gy ſult gewaer worden, dat u herte met het vier der liefden ontſteken is, ſoo moet gy terſtont alle uwe ſonden verbranden: niet dat ghyſe elck beſonder moet overdencken, maer gy ſult alle u onvolmaecktheden in een bundelken binden, ende die ſeffens worpen in den onſprekelijcken brandt der Goddelijcker liefden, om aldaer t'ſamen verſlonden te worden, ende ſult daer nae u ſelven ende alle 't ghene dat ghy van Godt ontfanghen hebt met gheheelder herten op-offeren, begeerende van Jeſu een

ſuyver

a *Wat de oprechte devotie is.*
b *Wat-men moet doen als de devotie komt.*

ſuyver verlichtinge uws verſtants, om uws ſelfs nietheyt wel te kennen, ende Godts wille te weten, ende dien te volbrenghen, ende arbeyt in u herte te drucken dat beeldt Jeſu Chriſti, ende ſijn heyligh leven, om dat gy alſoo meught aen-doen de deughden der ootmoedigheyt ende gehoorſaemheyt, ende u ſelven verloochenen. In alle u wercken, woorden ende gedachten, ſoeckt puerlijck d'eere Godts, hem dienende om dat het hem aengenaem is. Daerom ſtelt ſomtyts dat opperſte goet aen d'een zyde, ende u ſelven aen d'andere, ende bemerckt waerom dat uwen wille het quaet ſchouwt, ende t' goet doet. Ende gy ſult vinden, dat dickwils is, uyt vreeſe der hellen, ende om de hope des eeuwighs levens. Niet dat dit quaet is: maer dat ghy op den volmaeckſten wegh noch niet en wandelt, ende dat gy behoort Godt te leeren dienen om Godts wille: want hoe gy Godt in alles puerlijcker ſoeckt, hoe gy hem aengenaemer zyt, ende naermaels meerder loon ſult ontfanghen. Leert oock alle u vaſten, Gebeden, Oeffeningen, oock lichaemelijcke wercken, ende allen u lyden opofferen in de vereeningen der verſtervingen, Gebeden, exercitien ende lyden Jeſu, biddende dat ſijne volmaecktheyt u wercken wilt verbeteren, ende ontfangen tot ſijnder eere tot voldoeninghe uwer ſonden, ende alle menſchen. Arbeyt alle goet werck te volbrenghen,

ghen, dat u door den heyligen Gheeſt, ende door ſijn in ſpreken geleert worde: nochtans bemerckt, dat den Heere dickwils ſtort in de herten ſijnder kinderen, on-uytſprekelijcke begeerten om tot ſijnder eeren alle dinghen te verlaten, ende al te verloochenen; niet ſoo ſeer om dat ſy dat altyt lichaemelijck ſoude volbrengen, als om dat ſy het binnenſte hunder herten hem naecktelijck ſouden ſchencken, ſeggende met David: *O Godt mijn herte is bereyt*: gelijck-men lichtelijck kan bemercken in't leven der Heylige Vaderen, *S. Domicus, S. Franciſcus ende S. Catharina van Senen, ende S. Clara*, 't welck voor ſommighe eenen ſchoonen trooſt is, ende ſalige leeringe. Weet ten leſten hoe dat gy hooghelijcker voortgaet in den geeſt ende in den wegh der deughden, hoe ghy ſwaerder Cruycen ſult vinden, ende bedeckter ſtricken des vyants: maer keert u altijdt tot de Wonden Jeſu met een ſaligh bidden, betrouwende ſterckelijck, dat u Godt niet en ſal verlaten, ten waer dat gy hem eerſt verliet: denckende daer by dat ghy niet t'minſte weerdigh en zyt te lyden ter eeren Jeſu-Chriſti. Leert dan met Iob en alle heyligen Godt loven en dancken in teghenſpoet, ſoo wordt het lyden een verblyden om den loon inder eeuwigheyt.

De liefde Godts zy met ons.

O Vader wilt in ons wercken
Door u almogentheyt,
Op dat wy mogen aenmercken
U tegenwoordigheyt.

Almachtigen Godt, onsterffelijcken Godt, bermhertigen Godt, ontfermt u onser, door de verdiensten van uwen lieven Sone onsen Heere Jesum Christum. Amen.

Dese Oeffeninge om tot volmaecktheyt der deughden te komen, sal seer profijtelijck moghen gedruckt worden. Ghegeven t' Antwerpen den 5. September. Anno 1600.

Silvester Perdo S. Theol. L.
& Lib. Censor.

Vid. A. Eyben Lib. Censor.

Vyfthien lofweerdige ſententien van Sint Jan Guldemont.

1. Dit leven en is geen leven, maer een geduerigh ſterven.
2. Het is erger den hemel te verlieſen, als de pyne der helle.
3. Gheen vreeder ſtraffe als een quade conſcientie.
4. Veel lichter is wel te leven als qualijck.
5. De deught en is niet ſwaer om te verkrygē.
6. Beter is de doodt van den rechtveerdigen als dit leven.
7. Het gemack des Religieuſen levens gaet alle geluck des werelts te boven.
8. Des werelts verſmaetheyt is eere, des werelts glorie is verworpentheyt.
9. Niemant en wort gehindert dan van ſijn eygen ſelven.
10. Het is beter onghelijck te verdraghen als ſelver te doen.
11. Veel hinderen andere tot onrecht, maer niemant wort tot onrecht gehindert.
12. Door ſwaerigheyt ende bekoringhe verwint-men alder-meeſt.
13. Alle Godts ſtraffen zijn weldaden ſijnder goedertierentheyt.
14. Meer moet-men arbeyden om kleyne ſonden dan om groote te laeten.
15. De alder-winnelijckxſte konſt is aelmoeſſen te doen.

FINIS.

REGEL OFTE MANIER VAN LEVEN

VOOR EEN

CHRISTEN MENSCH,

OFTE

Daghelijckſche Oeffeninghe

Om te leven volghens de Leeringhe ons ghegheven van

JESUS CHRISTUS

Den Minnaer onſer Ziele, weſende eenen middel om Gheeſtelijck te leven, volgens den Gheeſt ende de Waerheyt, ons beweſen in't H. Evangelie.

Ist dat jemant my wilt naevolghen, die gae ſy-ſelven teenemael af, neme ſijn Cruys op en volghe my. Matth. 16.

BNEI
164 16

t' Antwerpen, by PETRUS JOURET, in de dry Monicken, 1705.

REGEL OFT MANIER

Van leven voor een CHRISTEN MENSCH.

Oft daghelijckſche Oeffeninghe om voor Godt te leven.

EERSTEN REGEL.

TEn eerſten ſoo ſult ghy ſmorghens vroegh opſtaen, u voor-hooft, mont, ende borſt teeckenen met het teecken des Heyligheu Cruys, met het welcken u zeghenende ſult u ſelven beſproeyen met Wy-water en in het cort met een levendigh ghepeys aenbidden de Alderheylighſte Dryvuldigheyt, den Vàder,

Vader, den Sone, ende den Heyli-ghen Gheeſt, u over-ghevende aen de macht des Vaders, aen de wys-heyt des Soons, ende aen de Hey-ligheyt des Heylighen Gheeſt. U ſel-ven heel ende ganſch ſtellende in de teghenwoordigheyt des Heeren, in welck ghepeys u ghekleet hebbende ſult neder-knielen en bidden ten min-ſten een half ure op deſe oft dierghe-lijcke wijſe: ghy ſult u alle morgen-de laeten voorſtaen met een levende in-beldinghe dat ghy van Godt weder-om op een nieuw gheſchaepen zijt, en dat ghy ſoo haeſt niet gheſchaepen en zijt oft ghy hebt met Adam en Eva uwen Heer ende Godt grootelijckx vergramt, en dat ghy om deſe reden door Godts rechtveerdigh Oordeel ge-dreven zijt uyt het aerts Paradijs, dat is uyt het gheſelſchap van uwen He-melſchen Vader, en gheſtelt op deſe Werelt niet om te leven volghens de driften des Werelts, maer om te le-

ven om Godt, met Godt, in Godt, ende door Godt. Met een woort om penitentie te doen, en met eenen David nacht ende dagh te beweenen de ſonde en dertelheden van u jonckheyt, ende nacht en dagh met tranen van penitentie u Bedde te beſproeyen. In dit ghepeys ſult aen Godt een Offerhande doen, van alle het ghene in u is en buyten u is, u ſelven en uwe wercken met een overgroote begeerte vereenighen met de bitter pijn die uwen Heere JESUS voor u in ſijne doodt gheleden heeft, aldus ſult ghy u Morghent-ghebedt eyndighen met dit Heyligh Ghebedt van David, dat ghy ſult trachten van buyten te leeren. O Heere en Godt der Rechtveerdigheyt aenhoort dogh mijne ſtemme in deſe Valley der tranen, aenhoort toch de ſpraeck van mijn hert, neemt aen mijnen roep op dat ick van daegh volghens dien magh leven, want het is tot u dat ick mijne ſtemme verheffe

van

van den Morghen-ſtont wenſchende in u alleen te ruſten, want buyten u gheene waere ruſte te vinden en is.

II. REGEL.

U Morghent-ghebedt aldus gheeyndight hebbende ſult u met een groote gheſtaedigheyt begheven naer de Kercke ſonder met u ooghen hier en daer te ſwieren, en hooren met een groote Devotie het Heyligh Sacrificie der Miſſe, u ſelven met Siel en Lichaem vereenighende met den Bruydegom JESU CHRISTI, u ſelven met een verootmoedighde Siele met hem op-offerende aen ſijnen Hemelſchen Vader. Miſſe ghehoort hebbende ſult ghy voor eenen corten tyt met ancxt ende vreeſe bevanghen ſijnde, met neder-gheſlagen oogen u begheven tot uwen Bruydegom JESUS, ruſtende in het Alderheylighſte *Sacrament* des Autaers, ende hem aldaer

groeten en aenbidden, en bevelen den gantschen handel van den dagh, peysende dat Godt waerelijck is in desse plaetse, en sit in sijnen Troon om aen de bedruckte Sielen, en sondarighe Menschen audientie en vollen toeganck te gheven. En sult in sijn teghenwoordigheyt daghelijcks in u vernieuwen de belofte van u Doopsel, ick versaeck den Duyvel met alle sijne wercken en pomperijen: ende ick wille met u Goddelijcke hulpe voor u alleen desen dagh leven, dit ghedaen hebbende sult u bevelen aen de Heylige Maghet en Moeder Godts MARIA, aen uwen Heyligen Enghel Bewaerder, aen uwe Patroonen oft Patroonerssen, met een woort aen het ganssch Hemels Hof. En u in dit ghepeys naer huys begheven sonder de menschen te aensien, daer ghy vervult moet sijn met den Hemelschen dauw, die ghy ontfanghen hebt van uwen Bruydegom JESUS.

III. RE-

III. REGEL.

T'Huys ghecomen ſijnde ſult u met een groote ſtilligheyt begheven tot u werck, en dencken en printen in u Ziele deſe verwijſinghe die Godt Almachtigh eertijts ghedaen heeft aen u eerſte Ouders Adam en Eva, als wanneer dat hy hun om hunne ſonden verweſen heeft om in het ſweet des aenſicht hunnen coſt te winnen, laet u oock voorſtaen dat ghy van Godt met hun tot dit werck verweſen ſijt, en neemt het ſelven aen in den gheeſt der penitentie, en ſeght met den verloren Sone, ick ſal gaen en ſoecken mijnen Vader door dit werck, en hem ſegghen *mijnen Vader en mijnen Godt, ick hebbe gheſondight teghen den Hemel en teghen U, ick en ben niet weerdigh uwen Sone ghenoemt te worden, handelt met my ghelijck met eenen van uwe Huerlinghen.* Alſoo uw'

herte in Godt gheſchickt hebbende, ſult leſen vijfmael den *Vader onſe* en vijfmael den *Weeſt ghegroet*, ende in u verwecken een Acte van Gheloof, Hope en Liefde, en berouw op deſe ott duſdanighe wijſe.

Acte van Gheloof.

O Perſte Majeſteyt ende verheven Waerheyt, ick gheloove alle het ghene ghy ons door u Kercke veropenbaert hebt, en dit gheloof ick om dat ghy zijt de opperſte Waerheyt die ons niet en cont bedrieghen, en om dat ghy zijt de opperſte Wijsheyt, die niet en cont bedroghen worden, in dit gheloof ô JESU wil ick leven en ſterven.

Acte van Hope.

AL ſijn mijn ſonden groot ô Heere, ick hope nochtans dat ghy mijnen Godt die al ſult vergheven, en

en dat ghy my de gratie sult doen van tot den eynde toe te volherden in u liefde : dit hope ick om dat ghy Almoghende zijt en Bermhertigh : dit vertrouwe ick alleen steunende op de verdienſten van mijnen eenighen Verloſſer ende Salighmaecker JESUS CHRISTUS.

Acte van Liefde.

ICk beminne u mijnen Heere mijnen Godt, uyt gheheel mijne Ziele uyt alle mijne krachten, en dat om dat ghy oneyndelijck goet zijt.

Acte van Berouw.

MYnen Godt het is my leet uyt gheheel mijn herte, dat ick u oyt vergramt hebbe, ick verfoeye mijne ſonden en boosheden om dat ſy aen u Goddelijcke Majeſteyt mishaghen, ick neme vaſt voor te leven

en te ſterven in uwen heyligen Dienſt, ſonder u meer te vergrammen met de hulpe van u gratie verſterckt in my Heere dit propooſt.

Acte van Opdracht.

MYnen Godt ick offere u op mijn leven, mijn pijnen, en mijn doodt in veerninghe met de pijnen ende bitter doodt van uwen Sone JESUS CHRISTUS op het Cruys.

Alſoo ſuldy den Morghent-ſtont over-brenghen met een ſoete en minſaeme ſamen-ſpraeck met uwen lieven Bruydegom, en met het eeren van de Heylighe Dryvuldigheyt u herte vervullende met deſe ſoete ghepeyſen van de Bruyt in den Boeck der Sanghen, *treckt my naer u ô Heere IESU, en ick ſal loopen inden welrieckenden geur van u balſemen.*

IV. RE-

IV. REGEL.

SNoenens eer ghy de ſpijſe gebruycken ſult, ſoo ſult ghy naer dat ghy Godt ghebeden hebt u begheven tot het leſen van Thomas à Kempis, en dit gheleſen hebbende ſoo ſullen uwe ghepeyſen meer ſwieren op die waerheden die ghy daer gheleſen hebt als op die verganckelijcke ſpijſe, en in plaetſe van u uytwendigh gheſicht te laten ſpelen van jemant die met u aen Tafel ſit, ſoo ſult ghy u met het gheſicht van u ziele heel en ganſch keeren tot uwen onſienelijcken Godt, en die ſpijſe nutten niet met gulſigheyt ende ghenuchten, maer in den gheeſt van penitentie en boetveerdigheyt, hebbende in u Maeltyt altyt voor ooghen dien ellendighen beedt van Adam in de verbode vrucht, alles doende volghens den Heylighen Apoſtel Paulus, *het ſy dat ghy eet, het ſy dat ghy drinckt*

drinckt, alles tot meerder eere en glorie Godts.

V. REGEL.

DE ſpijſe met danckſegginge ghenut hebbende ſult u naer dat ghy u in de ſpijſe eens met een uytdruckelijcke meyninghe verſtorven ſult hebben, van de Tafel met ſtilligheyt vertrecken, ende ſult u begheven tot u handtwerck in den gheeſt van penitentie en des Ghebedts, op-offeren aen Godt het ſelve altyt vereenigende met de pijnen en lijden des Saligmaeckers, ende in die gheſteltenisſe ſuldy daghelijcks u Ghebedt doen.

VI. REGEL.

NAer den noen op u werck ſijnde ſult u ſelven een ure begheven tot de ſtilſwyghentheyt, om daer-en-tuſſchen te bemercken en te mediteren eenighe van de naer-volgende punten.

Ten

Ten eerſten aenmerckt den onghe-luckighen val van Adam en Eva, ende de uytterſte miſerien en ellenden in de welcke wy door de ſonden vervallen ſijn, en noch daghelijckx vervallen.

Het tweede mediteert op het myſterie van de Menſchwordinge CHRISTI JESU, hoe wy door dien minnelijcken JESUS herſtelt verloſt en bemint ſijn, en hoe wy alle goedt en gratie door hem ontfanghen, peyſt oock voor wie hy Menſch gheworden is, waerom hy Menſch gheworden is: peyſt oock dat ghy ſonder hem voor een eeuwigheyt verloren waert.

Het derde punct, bemerckt het bitter Lijden van CHRISTUS JESUS uwen Bruydegom, ende onder alle puncten van u Meditatie op de Paſſie des Heeren, mediteert met een levendigh gheloof op dit naervolghende punct, ſtelt u CHRISTUM JESUM voor ooghen den Bruydegom uwer Zielen, ghetrocken en ghefleurt uyt

het

het Hofken van Oliveten in den duysteren nacht van daer vergheselschapt met een menichte Booswichten passerende over de Brugh van Cedron, dese Booswichten niet connende ghelijden dat desen grooten Godt nevens hunne sijde op de selve soude gaen, smijten hem als een onredelijck ghedierte van de hooghte der Brugghe in de Reviere Cedron ghebonden met koorden, sleuren hem van de eene sijde naer de ander, peyst eens ô Christene Ziele oft ghy niet seer dickwils met de Joden uwen JESUS van u comt te drijven, als wanneer dat gy wederstaet aen soo menighe inspraeck van den Heyligen Gheest.

Het vierde punct bemerckt de vier Uyterstен, en dat in u oore altijdt klincke die Trompette van Hieronymus, staet op dooden en comt ten Oordeel, sijder niet toe bereyt, bereyt u, sijde bereyt, bereyt u noch meer.

VII. RE-

VII. REGEL.

NAer het oeffenen van de ſtilſwyghentheyt, ſult u begheven tot het Mont-ghebedt, en leſen met een groote eerbiedinghe en aendachtigheyt het Rooſen-hoeyken ter eeren van de Heylighe Moeder Godts MARIA, en tot laeffeniſſe der Gheloovighe Zielen in het Vaghevier, want ſoo den Heylighen Gheeſt ghetuyght, *het is een ſaligh ghepeys voor de aflijvighe te bidden, op dat ſy van hunne ſonden verloſt worden.*

VIII. REGEL.

LUttel voor het af-gaen van u werck, ſult u in den geeſt conde niet, met het Lichaem ſtellen in de tegenwoordigheyt van Godt, ruſtende tot uwen trooſt in het Heyligh Sacrament des Autaers, u ſelven aen ſijn Vaderlijcke

ſorge

ſorge bevelende, conde naer de Kercke gaen, en hem ſelve in perſoon beſoecken aenbidden, eeren en groot maecken, uwen niet herkennende ende in uwe nederigheyt tredende, ſoo ſult ghy het doen.

IX. REGEL.

UWerck verlatende eer ghy u voorders begeeft, ſoo ſulde daghelijcks voor u Avontmael leſen een Capittel in een Boecxken genoemt den Gheeſtelijcken Ziel beſtierder. Oft in Saleſius. Ofte in den Gheeſtelijcken Strijdt, ofte iſt u toe-ghelaten in het Nieuw Teſtament, ofte in de Zedepuncten, ofte in den Wegh der Volmaecktheyt van Tereſia, ofte in de Gheeſtelijcke Wercken van Rodrigues. Deſe Boecken recommandere ick u uytter herten, vereenight u met de Heylighe waerheden die ghy daer uyt comt te putten, want deſe Boecken

ken behelsen het mergh van het Christendom.

X. REGEL.

U Avontmael met danckseggingе ghenut hebbende, sult u corts daer naer begheven tot u Avont-ghebedt, ende in het selve ten minsten op u knien begevende een half ure bidden, doende een scherp onderscoeck van u Conscientie, en u verweckende tot een oprecht berouw over uwe sonden, welck ghedaen hebbende sult u af-vraghen met dese oft dierghelijcke vraghe.

Ten eersten mijne Ziele voor wie hebt ghy van daegh gheleeft, oft voor Godt, oft voor de Werelt, hebt gy gheleeft voor Godt in de tegenwoordigheyt van Godt, bedanckt uwen Heere: hebde gheleeft voor de Werelt beweent u sonden.

Ten tweeden mijne Ziele wat voortganck

ganck hebt ghy ghedaen van daegh in de deught, wat vruchten cont ghy toonen van soo veel jaren.

Ten derden mijne Ziele hebt ghy van daegh uwen Bruydegom CHRISTUM JESUM met sijn Cruys naerghevolght, met u te versterven, met u te verootmoedighen, ende in alles uwen wille ghelijck-formigh te maken met den wille des Heeren.

Ten vierden mijne Ziele hebt ghy gheleeft als eenen gheestelijcken Persoon, heel verstorven voor u ooghen en vernietight in de oogen van Godt, en levende voor de al siende ooghen van Godt, peyst hier wel op.

XI. REGEL.

UAvont-ghebedt ghe-eyndight hebbende sult u op een eerlijcke maniere ontkleeden, en u tot de rust begheven in den naem van de Heylighe Dryvuldigheyt, met dit Ghebedt ghe-

ghetrocken uyt vele plaetſen der Heylighe Schrifturen. *O Heere ick gaen ſlapen in de aſſchen, en als ghy my ſmorghens ſult ſoecken ick en ſalder niet meer ſijn. Heere Godt ick ſtelle mijn hope op u, op dat ick niet beſchaemt en ſy, maeckt my ſaligh door u bermhertigheyt, ſijt doch mijnen Beſchermer in deſen nacht, ſijt my een plaets van ruſt want ſonder u wandele ick in de duyſterniſſe, bewaert en beſchermt my om de glorie van uwen Heylighen Naem. Treckt my naer u toe JESU, en doet my loopen in den welrieckenden geur van uwe Balſemen.* want mijn hert haeckt tot u in den nacht, en tot u ontwake ick in den morgenſtont om u op te ſoecken met alle de krachten van mijne Ziele en van mijn hert, in uwen naem en tot u meerder glorie begheve ick mijn Lichaem tot de ruſt.

XII. RE-

XII. REGEL.

SNacht wacker wordende sult met u ghepeysen rusten in de gheopende zijde van uwen Bruydegom JESUS, en vervolgens gheen ghehoor geven aen eenighe ydel ghepeysen, Mediterende oft peysende hoe vervaerlijck dat sijn de duysternissen vande Helle, en af-ghescheyden sijn van het eeuwigh licht daer de duysternisse vanden nacht aen den Mensch soo seer mishaeghen, dat JESUS altijt sy in u herte als in sijnen Throon.

Kort Onderwijs om het H. Sacrificie der Misse met Godtvruchtigheyt te hooren.

XIII. REGEL.

TEn eersten in het begin van de Misse sijt indachtigh den ongeluckigen val van Adam, en t'samen belijdt ootmoedelijck u sonden met den Priester voor Godt, en verweckt een berouw over de selve.

Ten

Ten 2. ten tijde van den *Gloria in Excelsis* aenmerckt de blijschap die Godt over de Werelt gesonden heeft met het aen-nemen vande Menscheyt in sijnen eenigen Sone JESUS CHRISTUS.

Ten 3. onder de Collecten oft Ghebeden versoeckt van Godt die dinghen, die besonder voor u en voor uwen evennaesten dienstigh sijn.

Ten 4. als den Epistel oft Evangelie ghelesen wort, vraeght aen Godt de kennisse om de waerheden van het H. Evangelie te verstaen, ende liefde om die te beleven.

Ten 5. het Offertorium oft inde offerande draeght aen Godt op u Ziel, u Lichaem, en alle u wercken.

Ten 6. aen den Sanctus, beelt u in den Triumphanten Intré die JESUS CHRISTUS ghedaen heeft op den Palmen-Sondagh binnen Jerusalem, versoeckt van hem dat hy van's ghelijcken eenen gheestelijcken Intré wilt doen in u Siel.

Ten

Ten 7. ten tijde van de *Consecratie* sulde u selven te samen met het Lichaem en het Bloet JESU CHRISTI op-draghen als een Sacrificie aen Godt den Hemelschen Vader, om te bekennen dat hy heel en ganschh Heer en Meester over u is. Ten 2. om hem te bedancken over alle weldaden aen u bewesen. Ten 3. om te versoecken vergiffenisse van alle uwe sonden.

Ten 8. ten tijde van den *Pater noster* aenbidt Godt dan als uwen Vader, uwen Meester, uwen Herder, uwen Medecijn, uwen Koninck en soo voorts.

Ten 9. de *Communie*, ghy sult ten minsten Gheestelijck Communiceren, dat is uyter herten wenschen weerdigh te sijn om te moghen ontfanghen de H. Communie.

Ten 10. in het leste van de Misse sulde Godt bedancken voor de devotie en gratien die hy ten tijde van de Misse aen u bewesen heeft.

XIV. RE-

XIV. REGEL.

Raeckende de Verſtervinghe.

HEt is profijtigh ſijn ſelven dickwils in voorvallende occaſien te verſterven, dit conde ô Chriſtene Ziele doen op deſe maniere.

1. In te derven het ghene de ſinnen aengenaem is, en evenwel noch tot goet van u Ziel, noch tot de gheſontheyt van u Lichaem en dient.

2. In verduldighlijck te verdraghen de ſorghelijckheden ende kranckheden van uwen Evenaeſten, en hem behulpſaem te ſijn en in alles te voorkomen, in patientelijck te wederſtaen, in te aenveerden het lijden en verdriet, ſoo voor de Ziel als voor het Lichaem, dat Godt u overſent, om u te oeffenen.

3. Iſt dat-men met eenen jever en liefde tot vergiffeniſſe en voldoeninge van ſijn ſonden aenveert alle de ſorgelijckheyt van ſijnen Staet, Officie manier van leven, &c.

4. Beſon-

4. Besonderlijck ist dat-men geerne verdraeght de sorghelijckheyt die ghevonden wort in het schouwen van de sonde, en breken van sijne passien en quade driften, in't oeffenen der deughden die eyghen sijn aen een Christen Mensch: by exempel in te oeffenen de ootmoedigheyt, sachtmoedigheyt, ghehoorsaemheyt, vriendelijckheyt, suyverheyt, &c. Met een woort al dat ghy doet, doet dat al met den H. Ignatius.

Tot meerder eere ende glorie Godts.

Soo dan het sy dat ghy eet, t'sy dat ghy drinckt, t'sy dat ghy jet anders doet, doet alles ter eeren Godts. Den H. Apostel Paulus 1. tot de Corinthianen aen het 10. Capittel.

EYNDE.

DEsen Regel oft maniere van Leven voor een Christen Mensch, sal moghen ghedruckt worden. Actum in Antwerpen den 4. April 1705.

J. L. DE CARVAJAL. *Canonick Graduel, Rechter Synodal, ende Keurder der Boecken.*

DC
29
6743796
22AG17